Za “Vreme” govore, pišu i crtaju:

BRANISLAV TRIFUNOVIĆ, VLADIKA GRIGORIJE I MARKO SOMBORAC

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1462

10. januar 2019.

LIČNOST GODINE: TATJANA LAZAREVIĆ

CEO ŽIVOT U VANREDNOM STANJU

FINANSIRAMO VAŠU EFIKASNOST.

Planirate li investiciju? Iskoristite sredstva koja smo obezbedili u saradnji s Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) i ostvarite značajne uštede:

- **Ušteda energije**
- **Bespovratna sredstva do 15%**
- **Besplatna tehnička podrška**

SVET MOGUĆEG.

European Bank for Reconstruction and Development

WeBSEFF

BANCA INTESA

www.bancaintesa.rs

Bank of INTESA SANPAOLO

Ovaj oglas je informativnog karaktera i kreiran je u promotivne svrhe.

VREME
BROJ 1462
10. januar 2019.

04 Otvoreno pismo

05 Zoom: Rusi dolaze, valjda će i da odu

06 Ličnost godine: Tatjana Lazarević

13 Godišnjica ubistva Olivera Ivanovića:
Najavljena smrt bez epiloga

16 Intervju: Branislav Trifunović

19 Nuspojave: Dan posle bojkota

20 **Pravda za Davida:**
Udar države na građane

24 Politička prognoza:
Pad demokratije i druge muke

26 Portret savremenice:
Jorgovanka Tabaković

30 Gradovi i ljudi: Ohrid

34 Intervju: Marko Somborac, čovek koji je premijerki poklonio predsednika

38 Iz ličnog ugla:
Despot koji je hteo da ukrade mesec

41 TV Manijak: Prangijanje do zore

KULTURA

42 Koprodukcije:
Na tački susreta razuma i nužnosti

44 **Serije:**
Svet novina

46 TV kinoteka:
Dobri Nemac iz banatskog sela

48 Uspomena: Drama građenja

SVET

50 **Kina:**
Tajvansko pitanje

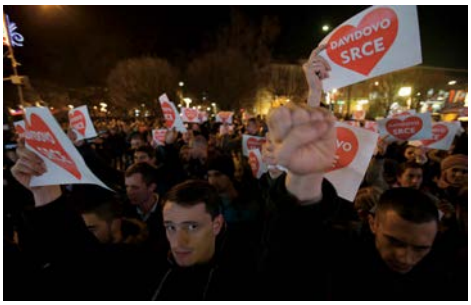
MOZAIK

56 Novak Đoković u 2018:
Povratak kralja

59 Sećanje: Dragoslav Šekularac

61 Navigator: Rizlu imaš

62 Vreme uživanja: Bangladeš

Dok novinske stupce „Gardijana“, „Njujork tajmsa“, „Monda“, BBC-ja i Dojče velea puni banjalučka tragična priča o smrti mladića Davida Dragičevića i borbi njegovih roditelja da se počinioci otkriju, za to vreme sva energija je usmerena na pripreme za Dan Republike koji se ove godine obeležava pod sloganom „Ponosna i vječna“

PIŠE: TANJA TOPIĆ

Serijal u BBC produkciji je inteligentno složena priča o stubovima-principima na kojima stoji savremeni svet i siroto malo novinarstvo u njemu

PIŠE: TEOFIL PANČIĆ

Mao Cedung je svojevremeno govorio da će se Kina svakako ujediniti sa Tajvanom, ako ne za 100, onda za 1000 godina. Kada se Nikolaje Čaušesku pobunio da je to je isuviše mnogo vremena, Mao je rok smanjio na 500 godina. Deng Sjaoping je ujedinjenje stavljao u izgled od 10 do 100 godina, dok Si Đinping ne licitira sa vremenom već prosto kaže da je „ujedinjenje neminovno“

PRIREDIO: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

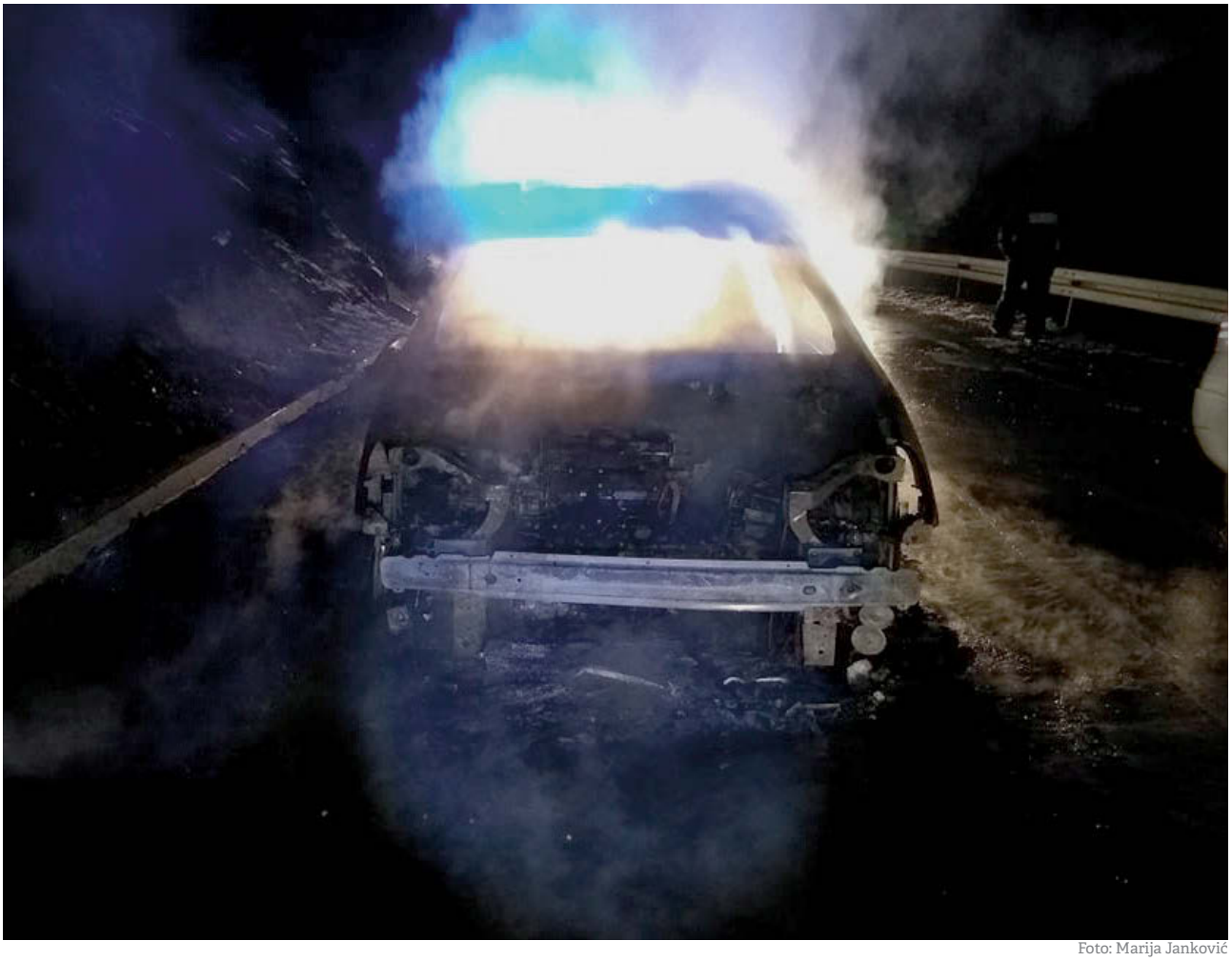

Foto: Marija Janković

Rashit Qalaj, direktor kosovske policije

Otvoreno pismo

Poštovani gospodine direktore,

Neposredno pred administrativnim prelazom Jarinje u večernjim časovima 4. januara 2019. zapalio se automobil Citroen C5 u kome se nalazila tročlana ekipa "Vremena" sa kolegom iz portala "Le Courrier des Balkans". Kola su buknula iznenada, a sve četvoro putnika bezbedno je napustilo vozilo koje je u potpunosti izgorelo.

Ekipa "Vremena" boravila je u Kosovskoj Mitrovici zbog intervjua sa Tatjanom Lazarević, urednicom portala "KosSev.info" i ličnošću godine u izboru uredništva našeg nedeljnika. Za vreme dvodnevnog boravka u gradu, naše kolege su u noći između 3. i 4. janura parkirale vozilo na parkingu hotela "North city" koje je pokriveno nadzornim kamerama i, potom, 5. januara u popodnevnim časovima ispred redakcije "KosSev.info" u Ulici kralja Petra.

Policija iz Leposavića uzela je izjave od naših kolega. Tom prilikom je zaključila da je došlo do samozapaljenja vozila i saopštila da zbog toga neće pregledati snimke nadzornih kamera iz Kosovske Mitrovice. Mada ne tvrdimo da nam je poznat uzrok požara automobila u kome se nalazila ekipa "Vremena", smatramo da je ovaj postupak policije iz Leposvića nedopustiv i opasan, pogotovo sada kada su zaposleni u medijima izloženi teškim pritiscima, zastrašivanju i različitim oblicima nasilja. Zbog toga izričito zahtevamo:

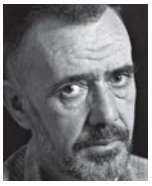
– pregled snimaka nadzornih kamera sa parkinga hotela "North city" i iz Ulice kralja Petra oko redakcije "KosSev.info" u Kosovskoj Mitrovici;
– forenzičko ispitivanje koje će utvrditi razloge požara u kolima;
– druge adekvatne radnje u delokrugu policije.

Samo na ovaj način može se utvrditi zbog čega je izgorelo vozilo u kom se nalazila ekipa "Vremena", a od vas očekujemo da naložite brzu, efikasnu i temeljnu istragu.

S poštovanjem,

KOLEGIJUM NEDELJNIKA "VREME"

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Rusi dolaze, valjda će i da odu

Putin dolazi a ovi naši pokušaće od toga da naprave vrhunsku politiku s dugoročno štetnim posledicama za odnose sa ostatkom sveta

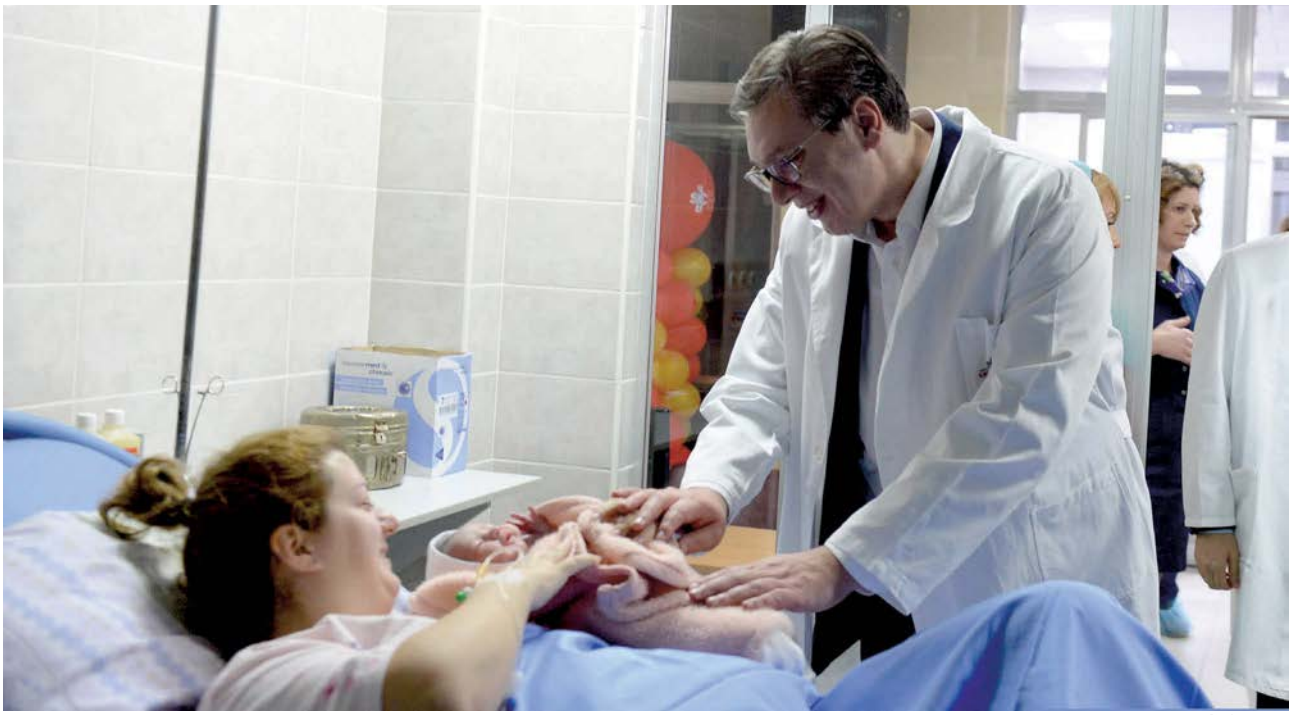

Foto: Tanja Valič/ Tanjug

Vladimir Putin, hokejaš, krotitelj sibirskih tigrova, ronilac i sve ostalo, rečju – supermen, dolazi, kako je najavljeno, u Srbiju i donosi onih mitskih „sto toka zlata" skovanih u jedan orden za Aleksandra Vučića, imperatorovog mlađeg brata od tetkine sestre od ujaka, a zauzvrat, šuška se, ovaj će da privede 50 hiljada svojih pristalica da kliču obojici.

Nadam se da to nije tačno i da Vučić neće da pravi kimdžongunovske sletove u čast pravoslavnog brata. Ali, ima onih ljudi kojima đavo ne da mira a Vučić je jedan od njih.

To mu je, uostalom, odlična prilika da brojem pristalica nadskoči ove koji se subotom švrljaju po Beogradu, i sve nade u dostojanstvo susreta na visokom nivou ulažem u Putina, koji je jednom već pokisao u Beogradu kad smo lažirali datum oslobođenja glavnog grada i upriličili vojnu paradu, mahom s oružjem koga se ni Putin ne seća iz mladih dana svoje kagebeovske službe.

Putin dolazi da što brže ode, a ovi naši pokušaće od toga da naprave vrhunsku politiku s dugoročno štetnim posledicama za odnose sa ostatkom sveta, u čijim rukama su i nož i pogača ne samo u vezi s Kosovom već i s ukupnim položajem Srbije u dominantno proevropskom i natovskom okruženju.

Neće biti, niti to u realnom svetu biva, da istovremeno i Tramp i Putin, kako sugerišu Vučićevi mediji, namiguju u korist Srbije. Putin je izabrao datum posete i on pokušava da pošalje globalnu poruku koja se ne odnosi toliko na Srbiju koliko na ambiciju NATO-a da zaokruži Zapadni Balkan kao svoj spahiluk. Samo je pitanje kome će se plaćati desetak.

Prvorođeni koji posećuje prvorotke u novoj godini ne libi se od propagande koja će njemu doneti popularnost pa makar to bilo na štetu Srbije u međunarodnim odnosima. On dobro zna kolika je cena tih „sto toka zlata" i računa na njihovu vrednost na domaćem tržištu.

Tražite izbore i dobićete izbore. To je u najkraćem poruka Aleksandra Vučića srpskoj opoziciji. On namerno zanemaruje prirodu protesta koji se već pet nedelja valja ulicama Beograda.

A kako je krenulo biće sve masovniji i u drugim gradovima Srbije.

Vučić izaziva opoziciju, koja ne traži izbore već traži, s građanima, slobodu medija, fer izborne uslove i još ponešto kako opšti izbori ne bi bili replika izbora u Lučanima.

Vučić se, kao što sam već pisao, pravi da to ne čuje jer izgleda da i on citira, barem na Glavnom odboru SNS-a, grubu narodnu izreku o tome šta se radi s magarcem kad je u blatu. Ja lično mislim da će on raspisati izbore pa tražila opozicija to ili ne tražila.

Politička netrpeljivost i apsolutističke tendencije ovih koji su sada na vlasti jačaju svakog dana. Tamo gde mogu, šire strah i ucenjuju ljude i kompanije.

Putinova poseta Srbiji samo će da ojača aroganciju vlasti. Ali, što bi to bila Putinova briga? Neće on da živi u Srbiji. Kao ni Čerčil, onomad. ¶

CEO ŽIVOT U VAN

“Početna pozicija na kojoj je Kossev nastao suštinski se oslanja na strahovit osećaj ugroženosti zajednice. Ovde kriza ne prestaje 30 godina, i to čini moj život. Celo moje odrastanje, a i kasnije, bila je pozicija ugroženosti: kako da stigneš do škole, da vodiš računa kojim jezikom pričaš, da gledaš u koji ćeš kafić da uđeš, i Kossev je nastao opet iz osećaja ugroženosti. I društvene nepravde koju ne podnosim. O nama ovde niko nije brinuo, a živeli smo pod medijskim lažima i propagandom”

U obrazloženju kolegijuma nedeljnika “Vreme” koje je za ličnost godine izabralo Tatjanu Lazarević, urednicu portala Kossev.info, kaže se, između ostalog, sledeće: “Ona izveštava i svedoči s fronta gde se ukršta gomila propagande, otvorenih laži i političkog nitkovluka. I to svedoči otvoreno. U godini kada profesionalno novinarstvo biva izloženo prezrenju i nasilju, ona je jedan od svetlih primera novinarskog poštenja.” Reč je o preciznom i elegantnom objašnjenju, koje se posle posete Tanji Lazarević i redakciji portala Kossev.info zapravo jedino može čitati sasvim izbliza i “iz stomaka”. Razgovor s Tanjom nije bio klasičan intervju, niti je to, kako se ispostavilo tokom razgovora, mogao biti. Naspram slojeva njene iskrene priče o opstanku u kosovskoj realnosti, sva pitanja postala su suvišna. Možda baš zato jer je najduže “poglavlje” u njenoj priči ono koje govori o borbi za slobodu medija i pritiscima, dok se poslednje tiče samog života.

ULAZAK U NOVINARSTVO...

Reći ću da sam u novinarstvu od početka Kosseva. Međutim, pre toga sam šest-sedam godina radila kao dopisnik sa Kosova za *Osservatorio Balcani e Caucaso*, italijanski politički portal. Radila sam i deset godina u UN u sektoru za medije. Imala sam i kraće novinarske izlete, iako sam, iskreno, ceo život bežala od novinarstva. Uprkos tome što sam od ranog detinjstva maštala da budem novinar.

Moj vrednosni sistem, na kome se gradi ceo moj rad, postavio je moj otac. Doduše, on je iz sveta medicine, bio je zagrebački đak, pa beogradski i novosadski đak. Sve ono najlepše iz Jugoslavije preneo mi je kroz vaspitanje i obrazovanje: kulturu povezivanja Jugoslovena sa ostatkom sveta, identifikaciju sa građanima sveta, ideje o opštem dobru, pravdoljubivosti, istinoljubivosti. U kući se čitala “Politika” i, kao najvažnija, njena spoljna rubrika, tako da je sva moja veza sa svetom kao malog deteta iz provincije išla kroz novinarstvo i novinarski tekst.

STUDIJE...

Spremala sam se da upišem novinarstvo u Beogradu na FPN-u, a to je već bila 1988, ekonomska kriza je uveliko trajala i stege sredine izbile su na površinu. Sećam se odlično kad je tata rekao: “Uvek sam te ohrabrivao, ali znaš da sada nismo u situaciji da te finansiramo.” Mi smo još tada već sedam-osam godina unazad rasli pod teretom srpsko-albanskih odnosa. Sećam se odlično i rečenice koju mi je tada rekao: “Ti si devojčica i pitanje je kako će to sve da se odrazi.” A zašto mi je to rekao? Zato što se sećam da su se tih nekoliko godina do fakulteta, posle onih demonstracija iz ’81, posebno čuvala ženska deca. Danas ne mogu da tvrdim da li je taj strah bio opravdan ili ne, ali ako su se časovi u školi kasno održavali, roditelji bi nas sačekivali ispred škole. Bile su osamdesete i ja se sećam tih povrataka iz škole, kada obično bude veća grupa Albanaca koja sačekuje srpske devojke i dobacuje. U toj atmosferi straha i na neki način već izdvojenog rodnog pitanja, novinarstvo je otpalo. Nije se imalo ni dovoljno novca, a Priština je bila mnogo bliža. U Prištini je već bilo mnogo policije i vojske i pošto sam ceo život lutala između novinarstva i književnosti, da li želim da budem pisac ili novinar, rekla sam: Dobro, onda idem na književnost, na srpski jezik. I interesantno, ponela sam dokumenta na fakultet da predam na smer srpskog jezika i književnosti, ali u trenutku sam se okrenula, ni danas ne znam zašto, i predala dokumenta na katedri za engleski jezik. Podsvesno mi se čini da mi je falila ta konekcija sa svetom. U svakom slučaju, zakopala sam čitavu priču o novinarstvu.

PONOVNI KONTAKTI SA NOVINARSTVOM...

Svi moji snovi o novinarstvu kao velikoj profesiji raspršili su se devedesetih godina i bila sam srećna što sam pobegla iz te priče, jer sam videla da nikad ne bih mogla da radim u svim tim redakcijama, počev od RTS-a, preko “Politike”, pa sam se pitala da li sam se ja promenila pošto sam odrasla ili je u pitanju degradacija cele profesije. Ovde na KiM se naročito videlo da nikakvog pravog novinarstva nije bilo, sa obe strane sve je bilo propaganda. Tokom devedesetih počela sam ipak da radim na lokalnoj TV koja se ovde otvorila i brže-bolje sam pobegla odatle, a sama televizija se još brže ugasila. Radila sam kratko i za ZIP, spoljnopolitički program, a u to vreme je deo programa ZIP radila TV Priština. Putovali smo po regionu i bilo mi je strašno kada odem na teren i vidim kako urednik koji ide sa mnom pravi tekst koji se

REDNOM STANJU

Opozicija...

Srbi na Kosovu žive u užasno teškim okolnostima od 1999. i nemaju taj luksuz, nemaju razvijen demokratski kapacitet, niti politički život do te mere da možemo da delujemo opoziciono ili poziciono. Naše političko delovanje je bazično vezano za obezbeđivanje najosnovnijih uslova preživljavanja. Od fizičkog preživljavanja, preko pukog ekonomskog, do obezbeđivanja osnovnih ljudskih prava, i teško da političko delovanje u ovako kriznoj situaciji može da dâ potencijal za širi spektar političkih profila.

uopšte nije dogodio na terenu. I kada sam shvatila da je sve samo čista propaganda. Bežala sam od toga, jer je priča o novinarstvu kao borbi za istinu, za informisanje građana, za mene bila zakopana sa raspadom one prve države. U to vreme naručivala sam "Njuzvik", zbog čega sam imala manje probleme. U SUP-u su otvarali moje pošiljke ili bi me ponekad pozvali na neki, sad to vidim, informativni razgovor. Da me upozore da znaju moju porodicu, da je ona dobra, ugledna i "šta ti treba taj 'Njuzvik'". To je usud male sredine. »

Foto: M. Janković

IZ PORODIČNOG ALBUMA: Studentski dani; rad u UN-u; sa ocem

DETINJSTVO I MLADOST U MITROVICI...

Imam principijelan životni stav da se nikad ne vraćam u prošlost. I zbog toga mi, a to najiskrenije mislim, najteže pada ovaj razgovor sa vama. Možda zato što su nas okolnosti učinile takvim da ne mogu da funkcionišem ako ne razmišljam samo unapred, od ovog trenutka pa nadalje. Zato što smo unazad tri decenije sve vreme u fazi vanrednog stanja, i ja nemam taj luksuz da se vraćam u prošlost i da se sećam nečega. Ako se nekad setim, to je samo zbog toga što razmišljam o rešenju problema neke situacije u kojoj sam trenutno. Mi smo faktički od '81. u vanrednom stanju, od '88–89. sigurno, a sve kasnije je sve koncentrisanije, ubrzanije, samo mi se čini da ta vanredna situacija iz prošlosti nije imala banalnost i obesmišljenost kroz koju prolazimo danas.

Imala sam veoma srećno detinjstvo. Sedamdesetih godina, a to je period mog ranog detinjstva, naše komšije su bili mitrovički intelektualci. Kako je Mitrovica tokom 60-ih i 70-ih doživljavala privredni procvat, mnogo intelektualaca se sjatilo iz cele Jugoslavije i ja sam rasla u kraju gde su kuće imali "Trepčini" inženjeri, zatim profesori, lekari. Ali, sećam se i toga da je u mom ranom detinjstvu kuća za kućom počela da se prodaje. Ne sećam se same prodaje kuća, ali sam videla kako se menjaju moje komšije i drugari i kako se menja i moje odrastanje. Sećam se da sam odjednom morala da vodim računa da li ostavljam igračke u dvorištu ili ne, kako ih ne bi ta druga deca ukrala. Sećam se kako smo zasadili živu ogradu oko kuće, i kada smo se probudili ujutro, usred grada, nigde nijednog pruta žive ograde nije bilo. Sećam se da je tata, pošto je bio lovac, otišao sa puškom na kraj ulice kod komšije koji je tek došao, jer je kod njega našao živu ogradu. To je bilo vreme posle Ustava 1974, vreme kada još nisam krenula u školu, vreme kada su ti intelektualci počeli da odlaze. Srbi i Albanci su zajedno živeli, posećivali su se uglavnom kada su neki značajni porodični događaji ili veliki praznici. Interesantno je da mi i danas živimo sa istim tim komšijama. Moje prve komšije su porodica albanskih katolika.

U školi smo bili svi izmešani – srpska i albanska odeljenja jedna pored drugih, sve do mog četvrtog razreda osnovne škole. Kada smo došli sa raspusta, mog odeljenja više nije bilo i to je za mene bio vrlo stresan događaj. Podelili su nas u tri srpska odeljenja, i bilo je nekih šest-sedam albanskih. Srpska odeljenja, tako smo ih nazivali, bila su Jugoslavija u malom, a albanska odeljenja su bila isključivo albanska. Kada su nas delili, rekli su nam da nema dovoljno dece za sva odeljenja i činjenica je da je preko noći otišlo, čini mi se, sedmoro dece iz razreda. Sad razumem da je posle Ustava 1974. krenulo to ubrzano iseljavanje jugoslovenskog intelektualnog jezgra.

OSAMDESETE NA KOSOVU...

Prve demonstracije izbijaju '81, institucije se još drže, pojedine prijateljske veze takođe, ali se u gradovima već oseća razlika. Mi smo ovde imali podeljene ulice. I dan-danas, videćete ako budemo posle šetali, ja idem "tom" stranom ulice. Uvek levom stranom ulice, kad idete nadole prema mostu, jer sam čitavo devojaštvo gradila hodajući "srpskom" stranom. Tako smo je zvali, jer kad se korzo podelio, Albanci su išli jednom stranom, a mi drugom. Kafići su se takođe podelili na srpske i albanske. Izgledalo je kao da su potpuno prirodno nastale te podele. Prirodnije mi je i bezbednije bilo ako idem srpskom stranom ulice, manje nas je prolazilo, zamislite to, "manje nas je prolazilo". Gimnazija se nalazila na izlazu iz grada. Kada idem u školu, prvo krenem tom zonom komfora, levom stranom ulice, i polako idem ka sve rizičnijoj zoni. Prođem srpskom stranom do mosta, pređem most i odjednom se nađem u sredini u kojoj sve kuva, kao da je uvek pijačni dan, većinski su Albanci, sve je dinamično, nacionalne tenzije već postoje, i pošto znaju da srpske devojke idu u školu, skupe se i dobacuju. Uvek je išlo nas nekoliko, nikad nismo išle same, jer smo se tako sigurnije osećale.

Sećam se, jednom mi je, kada sam se vraćala iz škole, a po podne smo imali časove, dok sam prolazila kroz taj deo koji je bio kao mitrovička baščaršija, neki Albanac dobacio nešto vrlo mizogino. I ja sam mu odgovorila prkosno. Prišao mi je i izudarao me, udario mi je nekoliko užasno jakih šamara. To je bilo strašno poniženje za mene. Nikakav strah nisam osećala, ali je bilo ogromno poniženje. Oribala sam kod kuće četkom obraze, preplakala sam tu noć, bila sam sve vreme zatvorena u sobi i nisam htela da izađem jer sam se plašila da kažem ocu i bratu. Plašila sam se da će otići u policiju, a nisam osećala zaštitu policije. Prvi strah koji sam tada osetila bio je da će se nešto dogoditi ocu ili bratu jer je policija, kako smo verovali, albanska. I onda sam sav taj stid i bol prećutala.

POČETAK MILOŠEVIĆEVE VLASTI...

Zamislite Prištinu u kojoj tada živi oko 40.000 Srba. Milošević dolazi na vlast, homogenizuje Srbe, uvodi represiju nad Albancima, koji izlaze iz institucija i onda Srbi ulaze u te institucije. Sećam se da sam svoj prvi posao dobila bez ikakvih problema, kao studentkinja, jer su neki Albanci prestali da rade i otvorila su se radna mesta. Zamislite kada se sliva novac u Prištinu, kada jačaju državne strukture na Kosovu i kada srpska zajednica u prestonici, u Prištini, počinje da jača. Uz sve privilegije koje su joj omogućene, jača i njeno nacionalno osećanje da "brani" Kosovo. Verujem da je srpska zajednica tada "živela dane svog života" u Prištini. Iz ove sada perspektive to tako izgle-

da. Pošto sam stasavala u potpuno drugačijem okruženju, videla sam tu nepravdu i videla sam da smo mi unutar gradova postali jedni drugima neprijatelji. Nije to sada samo međunacionalni problem, nego stasavam sa svešću da imamo institucionalnu razgradnju države, institucije koje se urušavaju, gube na kvalitetu, institucije koje više nisu servisi građana nego vladaju njima, korupciju koja je bila toliko vidljiva. Poštena, radna srpska porodica postradava jer je u manjini. I Albanci takođe stradaju, ali kod njih se uz pomoć novca mnoge stvari rešavaju, jer taj novac stiže iz dijaspore.

DEVEDESETE...

Sećam se da smo na Gazimestan otišli sa najboljim ubeđenjem da je došao neko ko nam vraća dostojanstvo. Ali to je trajalo tek koju godinu. Razočaranje u mojoj kući počelo je već od '91. Bezuslovna ljubav prema Miloševiću bila je sveprisutna, a moja najuža porodica i ja bili smo u manjini. U mojoj velikoj familiji ostali su bili deo Miloševićeve strukture ili ga samo podržavali. Mi smo čak i porodično imali problem, na primer, kada najbliži rođaci ne smeju u ponekim trenucima da nam uđu u kuću jer je tata negde percipiran kao opozicionar. Moj otac je veliki individualac, da je delovao šire, da je gradio političku karijeru sigurna sam da bi imao mnogo većih problema. Pošto je pre svega bio prepoznat kao profesionalac u svojoj struci, to nas je verujem spasilo nekih većih lomova, samo to nas je čuvalo.

KOSSEV...

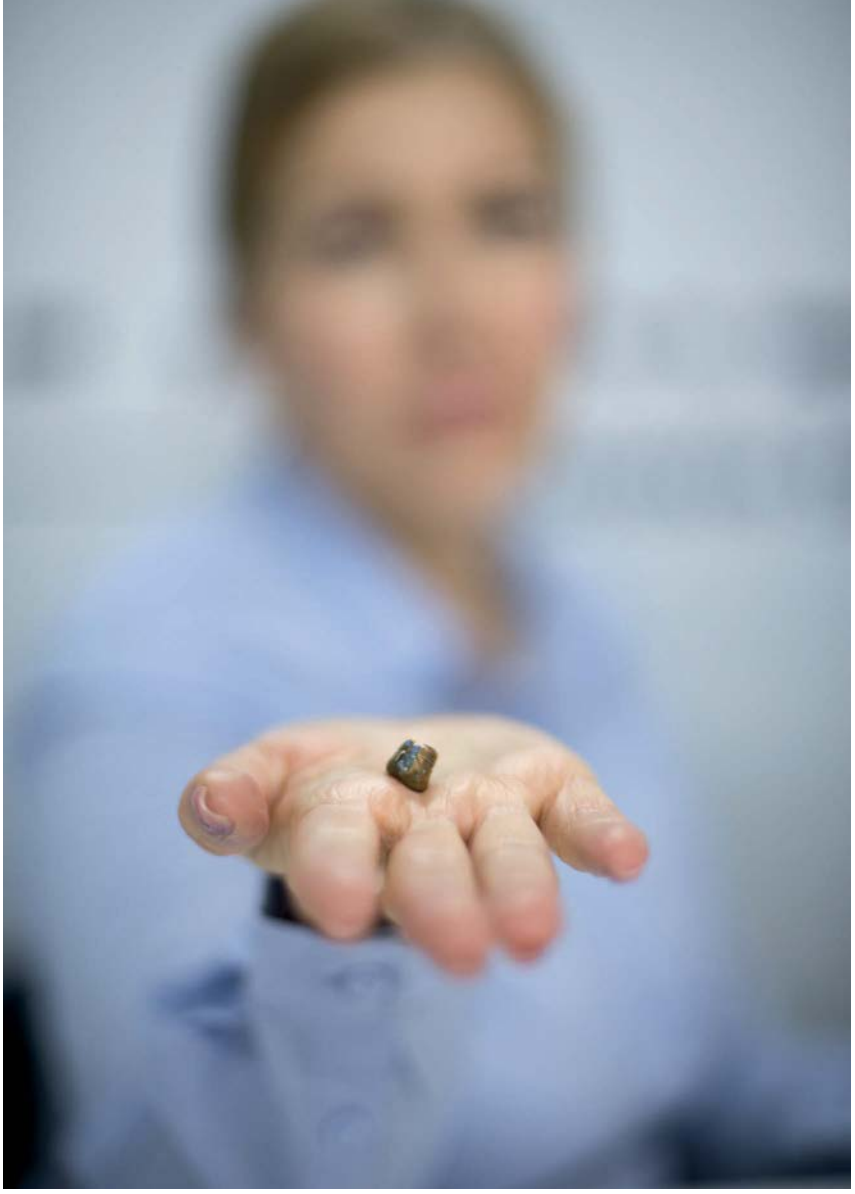
Početna pozicija na kojoj je Kossev nastao suštinski se oslanja na sve ovo što pričam, na strahovit osećaj ugroženosti zajednice. Ovde kriza ne prestaje 30 godina, i to čini moj život. Celo moje odrastanje, a i kasnije, bila je pozicija ugroženosti: kako da stigneš do škole, da vodiš računa kojim jezikom pričaš, da gledaš u koji ćeš kafić da uđeš, i Kossev je nastao opet iz osećaja ugroženosti. I društvene nepravde koju ne podnosim. O nama ovde niko nije brinuo, a živeli smo pod medijskim lažima i propagandom. Život nam se menjao iz korena, pogotovo posle nastavka briselskog procesa, tektonski poremećaji su nastali u zajednici, a u javnosti o tome nije bilo ni reči.

Kossev je nastao u februaru 2014. Radili smo kao nevladina organizacija Centar za razvoj zajednica, i ukazala nam se mogućnost za medijski projekat. Kada smo počinjali, kao jedina koja sam imala nekog novinarskog iskustva, rekla sam direktorki Nevenki Medić i još jednoj koleginici: "Vi ne znate u šta ulazite." Na racionalnom nivou, u meni je sve govorilo da treba da bežimo iz ovoga, ali sve ono što mene suštinski čini vratilo me tome, borbi za pristojnu informaciju.

CENA BORBE ZA PRISTOJNU INFORMACIJU...

Poslednja publika koju smo pridobili bila je lokalna publika. Tako sam i predvidela. Doduše, nisam predvidela pucanje na nas, paljenje automobila, na ugroženost sam bila spremna, ali nisam išla toliko daleko. Nisam se bavila u toj meri srpsko-albanskim pitanjem koliko sam se bavila instant trenutkom: ugroženi smo i moramo nešto da radimo. Još 2000–2001. bila sam jedan od inicijatora sa nekoliko novinara za osnivanje naše lokalne novinske agencije. Sve je tada ostalo samo na planovima i bila mi je posebna satisfakcija kada smo otvarali Kossev, jer je u meni sve vreme tinjalo: Zašto nema ljudi koji hoće ovo da rade kako treba? I kada smo osnovali Kossev, rekla sam: To je to, jeste da je 13 godina kasnije, ali i sada možemo da osvetlimo nešto. "Gađali" smo međunarodnu javnost iako nismo imali sadržaj na engleskom, davali smo u to vreme alternativni pogled na događaje, "gađali" smo diplomatska predstavništva i istovremeno lokalnu javnost. I znala sam da ćemo ih na lokalu pridobiti znatno kasnije, jer nismo bili deo uvrežene slike o tome šta je medij. Ova provincija se medijski isključivo obrazovala preko RTS-a, lokalnih medija koji prate obrazac RTS-a, i ova cela sredina je zapravo podobna sredina. Mitrovica je grad podobnih ljudi. Ima individualaca, ali kada pričamo o društvenom obrascu to je uvek bila sredina podobnih. Nekada se to merilo kroz bespogovornu lojalnost KPJ, pa SPS-u, pa DSS-u, a sada SNS-u. Ovde ima pojedinaca sklonih kritičkoj misli, kritičara vlasti, ali oni teško ostvaruju svoj manevarski prostor, uglavnom štrče i mnogi se zbog toga opredele da odu. Mali broj njih se usuđuje da ostane u provinciji, a da deluje javno. Na prste ruke mogu da ih izbrojim.

Ubrzano smo dobijali na značaju. Osnivanje opština po kosovskom sistemu, zatvaranje Olivera Ivanovića, Briselski dijalog i rezultati istog bile su neke od gabaritnih tema koje su nas vremenom "vinule" i u lokalnu "orbitu", jer smo pokazali konzistentnost i davali jedan drugačiji pogled na stvarnost. Radili smo na tome da medijski obrazujemo publiku, od toga je zavisio i naš opstanak. Mi ne možemo da budemo medij koji će da "šokira", a onda da se ugasi. To se ovde kaže "ne koljem vola za kilo mesa". Nego je sve vreme morao da se igra tango sa javnošću, pa ako mi napravimo korak ili dva prema »

SUVENIR: Kuršum koji su našli nakon napada na redakciju i nakon policijskog uviđaja...
Foto: M. Janković

njima, neka oni naprave barem pola koraka prema nama. Znala sam da će pritisci pre ili kasnije da uslede. Zato je bilo bitno da što pre osvojimo javni prostor. Najvažnije naše oružje, pored istine i korektnosti, bilo je da što brže osvojimo što više javnog prostora, jer je to bila ta treća komponenta koja je mogla najviše da nas čuva kada krenu najveći pritisci.

PRITISCI...

Uz sopstvenu proizvodnju vesti, uveli smo klasični medija monitoring kosovske štampe. Nismo prepakivali vesti, nego smo čuvali izvorni narativ u člancima. Kod onih iz "Koha ditore", na primer, umesto da kažemo "predsednik pokrajinskih institucija u Prištini", kako govori Marko Đurić, a objavljivali smo i to, navodili smo "predsednik Republike Kosovo Hašim Tači", kako bi izvorno stajalo. Bilo nam je važno da pokažemo izvorni narativ teksta u kosovskim novinama. Naravno da smo znali da to nosi određeni rizik, jer je srpska zajednica bila nenaučena na to da neko kaže "Kosovo republika", a Albanci to koriste. Srbi nemaju toliki problem da čuju njih, ali imaju problem da to čuju na srpskom jeziku. Dodatno smo se ograđivali, i danas stavljamo napomenu da je tekst izvorno preveden sa albanskog. Pripremali smo ljude da shvate da ne odbijaju *a priori* različitost već da ih upravo ta različitost osnažuje kao informativno pismene ljude koji su kao takvi spremniji da bolje razumeju situaciju. Prvi napad je usledio od pojedinaca prodesničarske orijentacije ili od delova službi kojima pripadaju. Slali su preteće poruke, komentare, a mi smo istakli odmah i ko smo, i šta smo, i ko nas finansira, hteli smo da isključimo svaku vrstu tla za spekulacije. Iako će nas svakako optužiti da radimo za "okupatore", da nas plaćaju "soroševci", istakli smo ko nas finansira. Ovde i prodržavni medij finansira KFOS na primer, ili britanska ili američka ili neka druga ambasada, samo oni to ne ističu. To nije nešto zbog čega se stidimo dokle god držimo nezavisnost u uređivanju.

Onda je krenuo mekani pritisak: odlični ste, dobri ste, finansirali bismo nešto, dali bismo vam neke pare, želimo da vam pomognemo. To nam je na primer ponudio predsednik Privremenog opštinskog

"Poslednja publika koju smo pridobili bila je lokalna publika. Tako sam i predvidela. Doduše, nisam predvidela pucanje na nas, paljenje automobila, na ugroženost sam bila spremna, ali nisam išla toliko daleko"

organa koji danas s nama ne komunicira. Zahvalila sam mu se i rekla da nije poželjno zbog objektivnosti samog posla da imamo tu vrstu saradnje sa vladinim institucijama. Posle toga je stigao mejl gde se kaže da su voljni da nam pomognu. Takođe, možda smo i jedina NVO na KiM koja nije do sada zatražila ili primila nijedan evro kosovske vlade.

I onda, kada sam najmanje očekivala, dešava se pucnjava na naše prostorije, u junu 2015. U tom trenutku nismo imali nikakav kritički tekst. Na terenu je od 2013. do tada bilo vidljivo odsustvo napada. Bio je to duži period mira koji je smenio seriju paljenja automobila i bacanja bombi. U 2013. smo imali ubistvo kandidata za gradonačelnika, razbijanje izbornih kutija, otmicu, kako se spekulisalo, tek izabranog gradonačelnika, potom Olivera koji odlazi u zatvor, i onda odjednom pucaju na nas. Stalno me kopkalo zašto su pucali? Nisu hteli ljudske žrtve, videli su da su pogašena svetla dok su pucali. Obično ako se krene sa zastrašivanjem, krene se od pretnji, pa onda paljenjem auta, na kraju se puca. A ovo je bilo frontalno, direktno je krenulo. Sasuto je, po našoj evidenciji, 11 metaka, i to je učinio neko ko dobro gađa jer su meci čak prolazili i kroz istu rupu. Bavila sam se analizom onoga o čemu smo pisali i nigde nisam mogla da pronađem razlog zbog čega je to moglo da usledi. Sedam dana

Godinu dana od ubistva Olivera Ivanovića...

Smrt ga je na vrlo tragičan način vratila na vrh političkog života. Ta smrt nije bila slučajna. Možda većina ljudi nije mogla baš da nacrta da će se dogoditi ubistvo, ali ono nije bilo iznenađenje u odnosu na mrežu kriminala koja se splela oko grada i koja je faktički progutala zajednicu. Ali simbolično, njegova smrt je bila onaj veliki reflektor koji se upalio i osvetlio ono kroz šta stanovništvo severne Mitrovice prolazi unazad nekoliko godina, naročito od početka briselskog procesa. Privatno će vam mnogi reći da je ovo grad mafije, usled čega većina ljudi ubicu i ne traži u albanskoj zajednici. Možda ću biti gruba ako kažem da je Oliverova smrt odgovarala mnogima, jer su mnoge strane mogle imati politički motiv da on bude politički neaktivan, na kraju, uključujući i same kosovske Albance. Okolnosti u kojima ljudi žive unazad nekoliko godina, ovde na severu, a to je najvidljivije u severnoj Mitrovici, učinile su da posle tog ubistva više ništa nije isto.

posle pucanja, prvi put je bila uklonjena barikada koju su Srbi na mostu postavili 2011. To je bio ogroman događaj koji je svesno "stondiran" u medijima kao nebitan. A u stvari i te kako je to bio značajan događaj. Ta barikada na mostu bila je "ultra" vidljiva i prepoznatljiva, čuvali su je ljudi iz civilne zaštite, smenjivali su se u straži iz raznih državnih firmi. Uklonjena je brzinom svetlosti i sutradan je nastao Park mira. Otvorilo se potpuno novo poglavlje i spekulišem da je ta pucnjava mogla da nosi poruku "prestali ste da radite" pre tog događaja. Jedini smo koji su detaljno izvestili i posle pucnjave.

U novembru nam je zapaljen auto, jedini koji smo koristili, privatni automobil u vrlo očuvanom stanju. Interesantno je da posle pucanja na nas, dakle posle više godina, ponovo kreće serija paljenja automobila. Zvanične informacije od policije bile su da se auto samozapalio, kao i za ostale slučajeve pre našeg. A kako se samozapalio? Pa nisu bile ispravne instalacije. U redu, jednom ili dva puta može da se dogodi. Međutim, formira se obrazac po kome se u glavnoj ulici dešavaju samozapaljenja i to luksuznih automobila ili dobro očuvanih automobila. I onda u novembru pale i naš automobil. Ujutro policija saopštava da je došlo do samozapaljenja, mi se tog trenutka nalazimo na manastirskoj slavi u Visokim Dečanima, nema mreže i meni samo stiže poruka da je policija ustanovila samozapaljenje. Naravno, mi smo to demantovali. Sproveli smo našu privatnu istragu i istog trenutka znali da nije samozapaljenje jer je auto nekoliko dana pre toga bio na servisu.

U junu 2017, pred kosovske vanredne parlamentarne izbore, stigle su pretnje mojoj porodici. Za njih sam saznala zahvaljujući ćerki koja je prisluškivala razgovor mog oca i brata. Meni to otac nikad ne bi rekao. Brata su pozvali na razgovor, ne znamo ko, i rekli su mu, parafraziram: tvoja sestra da prestane da radi to što radi, da piše to što piše, njoj se neće ništa desiti, tu je porodica. U to vreme primećujem i kako nas iz Kosseva instituci-je izopštavaju iz komunikacije. I to kroz nekoliko "prstenova". Prvo nas izopštavaju srpske institucije, prestaju da nam se javljaju na telefon, da šalju saopštenja, posle se to prebacuje na Srpsku listu, ali ono što je meni bilo najopasnije – kosovska policija s kojom smo držali najbliskiju moguću vezu u direktnoj komunikaciji, s čijim smo se zvaničnicima čuli nekoliko puta tokom dana, odjednom je prestala da nam se javlja. Već shvatam da sledeće što može da usledi jeste napad na nekog od nas. Iskreno, u sebi se molim da udare na mene i razmišljam šta da radim. Sećam se da sam po ko zna koji put tih dana ponovo zvala policiju i srpskog zamenika ministarstva unutrašnjih poslova Kosova. Niko mi se ponovo nije javio. Zovem gradonačelnika i kažem mu ono što mislim, prestajem da budem profesionalac, kažem mu: bude li se mojoj porodici nešto desilo, moje ludilo još niste videli. Posle toga sam pozvala britanskog ambasadora, mi se dobro poznajemo, ali nikad ga ranije nisam zvala, to je bio prvi i jedini put. Bio je na putu, ali me saslušao i rekao da će obavestiti i EULEX policiju, a da će mi se javiti sutra njegov zamenik. Zamenik ministra unutrašnjih poslova mi je u međuvremenu, kada mi se javio, rekao: "Šta da ti kažem, i meni su zapalili auto, bre, Tanja, vidiš gde živimo, sve znam."

Uspostavila sam potom kontakt i sa komandirima policije, otišla sam kod njih. Pitali su me: "Šta radiš?", i više nisam izdržala – briznula sam u plač. Rekla sam: "Pokušavam da spasim život porodici." Navodno, oni ne znaju ništa o tome. Rekla sam im za pretnje i rekla sam takođe: Morate da zapamtite, sa mnom ne možete ovako (a sve vreme plačem), sad, evo sad mi prosvirajte metak kroz glavu, ali to što ste naumili s mojom porodicom, ne može. Samo su ćutali. Iz policije nam se, osim zamenika komandira, Albanca, i dalje ne javljaju, ne komuniciraju sa nama. Zvaničnici u većini institucija, kosovskih i srpskih, od opština na severu Kosova i Gračanice, kabineta gradonačelnika, do ministarstava kosovskih kojima rukovodi Srpska lista, sa izuzetkom ministra Dalibora Jevtića, ne komuniciraju sa nama i dalje. U javnosti je ciljano stvarana slika da je "opasno biti s nama", da je opasno s nama razgovarati. Nama to tehnički pravi problem za pisanje vesti, ali i to što se ne javljaju za mene je informacija.

Imali smo nekoliko puta i fizičke napade na novinarke. Letos, za vreme posete Marka Đurića, na koleginicu koja više ne radi u Kossevu i na mene nasrnuo je lokalni Albanac. Policija sedi i gleda, odlično zna i ko smo, ali im ne pada na pamet da priđu i zaštite nas. Policajac Srbin ga grli, tapše ga po ramenu, njih dvojica su "pajtosi", sklanja ga od Đurića da njega ne napadne, ali on ide na nas bez ikakvog razloga i povoda. Policija nam je te večeri i sutradan, pošto je odjeknula vest, zatražila da damo izjave i pitali su nas hoćemo li da tužimo. Neću ja da tužim, nego vi niste radili svoj posao, otvorite istragu zašto niste reagovali. Neću ja da se žalim na njega, ja se žalim na vas.

A opet, kad bi me neko pitao šta mi je najstrašnije, ja bih rekla hakerski napadi. Zato što znam da iza toga mora da bude veća struktura. Imali smo veoma ozbiljan napad kada smo objavili intervju sa nekadašnjim dugogodišnjim predsednikom opštine Zvečan Dragišom Milovićem, koji je bio nestao sa političke scene sa početkom Briselskog procesa, i onda se vratio. Vrata su mu u medijima svuda bila zatvorena osim kod nas i taj intervju je »

OPASNO ZANIMANJE: Tatjana Lazarević, novinarka u Kosovskoj Mitrovici
Foto: M. Janković

bio na sajtu sat ili dva, a deset sati posle toga, zbog jakog DDOS napada, nismo mogli da vratimo sajt u funkciju. Tekst smo prebacili na Fejsbuk i to se šerovalo preko društvenih mreža. Kolege u Beogradu su takođe preuzele tekst i tad su po prvi put razumeli. Nisu toliko obraćali pažnju kada su na nas pucali, palili auto, ali taj hakerski napad je nama digao vidljivost. Stvarala se slika da za opoziciju nije moglo biti mesta u medijima, pa su tako isekli čak optički kabl jednoj seoskoj kablovskoj TV stanici kada se emitovala emisija sa O. Ivanovićem, D. Milovićem i Jablanovićem.

KOMENTARI ČITALACA...

Imali smo mnogo problema zbog autora komentara. Oko dve godine smo, na primer, imali čitaoca koji je ispod tekstova ostavljao komentare pod pseudonimom Kušljo Gušter, i na osnovu njih verovali smo da je "zviždač", jer je stalno iznosio podatke o navodnoj korupciji političara i policije. Kušljo Gušter je postao omiljeni lik u gradu, videli su ga kao "robina huda" zajednice. Kad idem gradom, obično nas ljudi pozdravljaju "gde ste Kossev", a onda su krenuli "aha, Kušljo", i redovno se čekao komentar, šta će da kaže Kušljo Gušter. Silnu energiju su potrošili da ga nađu, držali su mnoge sastanke i na kraju su ga verovatno našli. Imam neke nepotvrđene informacije da su upadali u stanove, nosili kompjutere, da su imali opsežnu policijsku akciju. Nisu mogli da ga ulove mesecima, čak ni dve godine možda. Nestao je onog trenutka kada smo objavili vest da je policija rekla da će nas tužiti ako ne ukinemo komentare. Nestao je njegov nalog i izbrisani su svi komentari koje je dve godine ostavljao. Provereno znam i da ljude koji pišu komentare pod imenom i prezimenom neko pozove "dobronamerno", komšija ili zvaničnik Srpske liste, ili direktor institucije, i kaže mu da povuče komentar. To se redovno dešava. Meni je zastrašujuće u šta se ulaže institucionalna infrastruktura. Mnogi anonimni nalozi komentatora takođe se brzo ugase, čim se pojave, pa se otvaraju novi. Jednom su me iz policije pitali "prijateljski": "A je l' piše taj i taj? Neće više."

DRUGI MEDIJI...

Kod nas su skoro svi alternativni mediji na srpskom jeziku mediji NVO-a. S druge strane, ima medija koji su godinama ili decenijama samo glasilo vlasti, pa su tako danas defakto puke ispostave Kancelarije za KiM. Dešavalo se da urednici ili novinari tih medija ne smeju sami da objave nešto nego dođu i kažu meni informaciju. Elektronski mediji na internetu sve više pridobijaju starije ljude, evo i ja sam ocu kupila tablet, ljudi nemaju pojma šta mi radimo, a sad vidim kako im štampaju tekstove, nose kući da čitaju. Ima lokalnih medija, kao na primer TV Mir, Radio Kontakt plus, tu je i Budimir Ničić koji vodi emisiju "Slobodno srpski", ili mali mediji van fokusa javnosti, koji su kao ostrvca slobode. Volela bih da se povežemo. Evo recimo, potpuno neopravdano tek odskora sam otkrila Darka Dimitrijevića iz Osojana. On vodi Radio Goraždevac, i to što on radi je fantastično. Pritom je jedan od najjačih političkih kritičara postupaka prema lokalnoj zajednici i od strane Beograda i od strane Prištine i međunarodne zajednice. Mogu da zamislim koliko je njemu teško, jer on je sam u enklavi i vodi donkihotovsku borbu.

O NAGRADI...

Izbor "Vremena" da ja budem ličnost godine u stvari je nagrada za sve nas i daje mi nadu da ćemo svi mi mali novinari redakcija na srpskom biti vidljiviji. Kroz ovu nagradu i Darko Dimitrijević i svi drugi su vidljiviji. Međutim, moj utisak je bio i koliko je "Vreme" ovde vidljivo. To nisam očekivala. Znam po tome koliko me je Mitrovčana zvalo, pa koliko Mitrovčana van Mitrovice, čak neki koje nisam 30 godina čula, koliko je starih ljudi zvalo, čestitalo, koliko ih je platilo turu u kafiću i napisalo mi poruke. Iskreno, zapitala sam se kako je to moguće? Tako da mi je jedan od najjačih utisaka i vidljivost "Vremena" među Srbima sa Kosova.

BEZ NASLOVA...

Kosovski Srbi su desetkovana zajednica u svakom smislu reči. A mislim da se ova bitka dobija medijski, informativno. I ako ne možemo puškama da se branimo, jer su za sada, ili do sada, prošla ta vremena, ljudi ovde mogu da budu informatički i medijski pismeniji, tako da svoj glas mogu da pošalju dalje. Mi nismo aktivan politički faktor ni za jednu stranu, i što više budemo pričali i pisali o nama, možda budemo imali neku šansu da korigujemo situaciju u kojoj se nalazimo. Sada smo u riziku da nestanemo. Da li preko noći, da li kroz odliv ljudi koji traje još od 70-ih, izvesno je da nestajemo. Pokazalo se da ne vredi da opština, na primer, bude ispostava centrale SNS-a iz Beograda ili istureno odeljenje kosovske vlade. A tako se krenulo sa pravljenjem opštine u sredinama sa većinski srpskim stanovništvom, i to uz svu međunarodnu podršku. To nije politika koja drži stanovništvo na terenu.

ŽIVOT...

Čini mi se da neposredna životna ugroženost sada ne postoji u onoj meri kao možda ranije. S druge strane, ne znam kroz šta je Oliver Ivanović prolazio, ali je neposredno pre njegovog ubistva delovalo da je pala tenzija. Ubili su ga gotovo usred prazničnog perioda, dok je sa strane delovalo kao da nikakve tenzije nema. Sećam se da smo mi čak prvi put uspeli na neki kraći odmor da odemo, sećam se da sam govorila koleginici kako je dobro počela nova godina, samo da na dobro izađe – a onda su ga ubili. Tako da to ovde ništa ne znači. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Foto: Bojan Slavković /AP

Najavljena smrt bez epiloga

Ubijen na radnom mestu, ispred sedišta svoje političke organizacije u Kosovskoj Mitrovici, Oliver Ivanović je za godinu dana postao simbol političkog otpora u Srbiji uprkos intenzivnom radu Prištine i Beograda da se puna istina o njegovom ubistvu nikada ne sazna. Jedini koji tvrdi da zna ko su ubice, to saznanje još drži za sebe praveći od istrage cirkus

Približavanje godišnjice ubistva Olivera Ivanovića, opozicionog političara sa severa Kosova, dugogodišnjeg lidera kosovskih Srba i ranije ministra u Vladi Srbije, podiže političku temperaturu u Srbiji toliko da neki počinju da buncaju. Samo u 2019. godini imali smo dva nova "momenta" koja bi trebalo da nam kažu nešto više o tome šta se dogodilo u rano jutro 16. januara 2018. godine kada su, zasad, nepoznati počinioci ubili Ivanovića ispred sedišta njegove partije Sloboda, demokratija, pravda.

Najpre je prostrujala "vest" preneta sa nekog portala na albanskom jeziku sa Kosova da tužilaštvo u Prištini, koje zvanično vodi istragu, ima poseban izveštaj sa imenima izvesnih ljudi osumnjičenih da su izvršili zločin. Pored toga, opisano je i kako su se i gde krili, ko ih je na severu Kosova obezbeđivao i namirivao, te kako su posle izvršenja ubistva pobegli na razne strane. Kao i u slučaju nedavnog hapšenja onih za koje se tvrdi da su zapalili kuću novinara Milana Jovanovića iz Vrčina, i ovde su pomenute osobe nepoznate "široj javnosti"; svakako, to ne znači da zaista nisu mogle biti umešane u najteži politički zločin u Srbiji od ubistva Zorana Đinđića u martu 2003. Međutim, iz Prištine je brzo stigao demanti. Rečeno je da nema nikakvog posebnog izveštaja, da ono što je navedeno kao rezultat istrage "ne stoji" i da nema istine u tome što se tvrdilo.

Na "vesti sa Kosova", razume se, reagovao je predsednik Srbije Aleksandar Vučić, koji od januara 2018. igra ulogu delioca istine kada je reč o ovom slučaju. On je u još jednom "obraćanju medijima" rekao da je ono što se tvrdi sa Kosova pokazatelj velike nervoze Prištine zbog ranijih Vučićevih najava da je Srbija "na korak ili dva" od otkrivanja imena Ivanovićevih ubica. Izložen poslednjih nedelja pritisku sa ulica Beograda – jedan od zahteva građana na subotnjim protestima je otkrivanje ubice i nalogodavaca ubistva Olivera Ivanovića – Vučić tako pokušava da čitav slučaj drži pod kontrolom i da koliko god je to moguće minimizira posledice tog čina po njegov rejting. »

Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

Nedelje i meseci pred nama teško da će dovesti do toga da se ovo ubistvo razreši. Ima više razloga: neka ubistva koja su prethodila ovom a dogodila su se u Kosovskoj Mitrovici nikada nisu razrešena i davno su pala u zaborav; Priština i Beograd vrlo dobro sarađuju na svim poljima da bi se na ovoj temi neko priklonio istini, a ne interesima onih koji vladaju; i konačno – ako neko i bude uhapšen, reč će verovatno biti o nepoznatoj i nebitnoj osobi koja će se teško moći dovesti u vezu sa naručiocima ovog svirepog ubistva.

ZNAMO KO NIJE

Dok čekamo da Vučić u svojoj igri bez kraja obelodani navodno otkriće srpske policije i raznih udbi (u izjavi od 5. januara 2019. kaže da "oni znaju da se ja ne igram ni sa medijima izmišljanjem praznih priča, već i stvarnim podacima i činjenicama"), saznali smo ko sigurno nije umešan u ubistvu Olivera Ivanovića. To je Milan Radoičić, čovek za koga se u Srbiji saznalo tek pošto se ubistvo dogodilo, a pre toga je čak i retko koji novinar znao za njega. On se godinama pojavljivao kao "desna ruka" svoga kuma Zvonka Veselinovića u mutnim poslovima srpskih kompanija sa sedištem na severu Kosova. Naime, za njega je Vučić lično garantovao da nije umešan u zločin i javno je osudio sve one koji su mogli tako nešto i da pomisle. S druge strane, Radoičića navodno juri kosovska policija upravo zbog osnovane sumnje da bi mogao da bude umešan u ubistvo Ivanovića, ali on ostaje van njenog domašaja iako je zvanično potpredsednik Srpske liste – isposta-ve SNS-a na Kosovu. Inače, za Božić 2019. pojavio se i kao pokrovitelj (ktitor) koncerta u selu Gornje Kusce kraj Gnjilana.

Radoičića je posle brojnih napisa – pre svega na društvenim mrežama – ali i naknadnog objavljivanja svedočenja pokojnog Ivanovića u kome je za BIRN rekao da je upravo on osoba od koje se i on i Srbi na Kosovu najviše plaše, upravo Vučić u Beogradu poligrafski pregledao i utvrdio da je nevin. Predsednik Srbije ionako je o tom slučaju poslednjih godinu dana svašta govorio: da se kriju snimci sa sigurnosnih kamera, da ne veruje da se iz satelita ništa nije videlo jer je bilo oblačno, da Srbija nije dobila čaure i da onda ne može da sprovede istragu kako treba... Ali, sa sigurnošću zna da nije Radoičić umešan i ko jeste – samo čeka pravi trenutak da to obelodani javnosti.

Vučić je u prvim danima nakon ubistva Ivanovića tvrdio da ne poznaje Milana Radoičića i da ne zna ko je on, zaboravivši da ga je sam pominjao mesecima ranije kao jednog od ljudi koji brane srpsku decu na Kosovu. Međutim, kada su se popalila sva svetla i naprasno bila uperena u severni deo Kosova, odmah se videlo da tamo vodi glavnu reč. Radoičićevoj prepoznatiljivosti doprinela je izjava Ramuša Haradinaja, predsednika Vlade Kosova, u kojoj ga je označio kao čoveka sa kojim se oko svega dogovara kada su srpsko-albanski odnosi u pitanju.

MOGAO BI DA ZNA

Milan Radoičić bi, prema svemu što se o njemu govori i prema činjenici da je bolji poznavalac kosovskih prilika i od Milovana Drecuna, poslanika SNS-a i "stručnjaka za pitanja bezbednosti i Kosova", da zna neke pojedinosti o ubistvu Ivanovića mogao da ih ispriča tužilaštvu u Prištini ili Beogradu koje navodno vode paralelne istrage. Naime, u intervjuima koje je dao medijima u vreme održavanja lokalnih izbora na severu Kosova u ranu jesen 2017, Ivanović je govorio o strahu među Srbima, o tome da se lokalno stanovništvo više plaši "svojih" nego Albanaca, a u pomenutom intervjuu za BIRN rekao je novinaru Milanu Radonjiću da upamti ime Milana Radoičića jer je neka vrsta "novog lidera" i čovek od koga se plaše ljudi. To može da posvedoči i ovaj novinar "Vremena"; u razgovorima iz decembra 2017. sa nekim stanovnicima Kosovske Mitrovice em je čuo za Milana Radoičića, em shvatio da se to ime izgovara sa strahom i uz izbegavanje glasnog pominjanja u društvu.

Od čoveka koji je otvarao šampanjac i izgledao kao kelner Marka Đurića u večeri kada je Srpska lista slavila apsolutnu pobedu na lokalnim izborima na Kosovu uz uključivanje "preko mobilnog" (kao kada je Vojislav Šešelj zvao Vučića i Nikolića iz Haga i držao sednice u SRS-u preko telefona) Aleksandra Vučića uz klicanje "Aco Srbine, Aco Srbine", Radoičić je postao čovek koji "upravlja Srbima na Kosovu" i, uz svog kuma Veselinovića, posebna vrsta novog srpskog tajkuna s obzirom na količinu poslova koje su obavljale njihove građevinske firme. A da je deo srpskog establišmenta, videlo se i sa zajedničkih slika sa Nikolom Petrovićem, kumom Aleksandra Vučića i ranije direktorom javnog preduzeća Elektro-

Foto: Aleksandar Levajković/ FoNet

SVE OSIM ISTINE: A. Vučić polaže venac gde je Ivanović ubijen; Milan Radoičić (u sredini) kod predsednika Srbije; svakodnevica Kosovske Mitrovice

Foto: Marija Janković

mreže Srbije. Inače, pregledajući njegov krivični dosije, neko bi mogao da pomisli da je on uvek bio u svetu kriminala...

ŠTA RADI PRIŠTINA, GDE JE ZAPAD

Za sve to vreme vlasti u Prištini nisu uradile ništa ili minimalno da se rasvetli ubistvo Ivanovića. Tek po propasti pokušaja da uđu u Interpol u novembru 2018. godine, napravili su demonstraciju sile na severu Kosova, navodno u pokušaju da uhapse Milana Radoičića sa velikom grupom specijalaca; docnije su objavili da ga traže zbog umešanosti u ubistvo Olivera Ivanovića.

"Pokušaj privođenja" Radoičića – predstavljen odmah Beogradu kao obrazac po kome će se Priština obračunavati sa svim Srbima pojedinačno i čiji je snimak sa sigurnosnih kamera koje su postavljene oko i u zgradi u kojoj stanuju Radoičići u Mitrovici bio odmah u Beogradu dostupan medijima – pokazuje da je to bila sinhronizovana akcija koja je odgovarala i Tačiju u Prištini i Vučiću u Beogradu.

Priština je pokazala da može kad god želi da na sever pošalje specijalce, tzv. jedinicu ROSU, a Beograd je mogao da zapomaže kako su Srbi zato ugroženi i da je cilj da se vođe Srba smaknu, jer kada "glavu odrubiš tijelu, u mučenju umiru članovi", kako se kaže u *Gorskom vijencu*.

Na drugoj strani, Vučić je potrošio celu godinu ne da pronađe ubice – osim ako ne čeka baš 16. januar 2019, za kada je zakazan poseban građanski protest, pa da "obelodani istinu" – nego da od osobe koja je najsumnjivija i koja nema nikakav politički pedigre napravi lidera Srba na Kosovu. U tome mu je Priština svesrdno pomagala uz terciranje "međunarodne zajednice". Ona, očevidno, nije bila u stanju da izvrši nikakav pritisak da se ubice pronađu i, još gore, niko taj događaj nije jasno postavio u kontekst političkih dešavanja i u Srbiji i na Kosovu. Čak je bilo indicija da se to ubistvo stavi u koš sa nekim drugim nerazjašnjenim ubistvima u Kosovskoj Mitrovici za koja bi moglo da se kaže da imaju za motiv činjenicu da je neko nekom uzeo posao ili da je neko nekom hteo da preuzme posao.

Priština je svojim nedelovanjem pokazala na neki način da priznaje srpsku upravu na severu Kosova, a nije bilo ni drugih glasova kosovskih Albanaca koji bi snažnije zahtevali da Priština sprovodi zakon na "celoj teritoriji" i da pohvata ubice i nalogodavce. S druge strane, Vučićeva je vlast od Olivera Ivanovića, koji je bio njen politički protivnik s kojim je bilo dozvoljeno obračunavati se na najstandardnije radikalske načine, napravila "zaslužnog građanina" sahranivši ga u Aleji na Novom groblju u Beogradu. Odnos prema njegovoj drugoj supruzi Mileni posebna je priča i pokazuje lice ove vlasti na najsuroviji mogući način.

SUZE RASIMA LJAJIĆA I NAKNADNA PAMET BEOGRADA

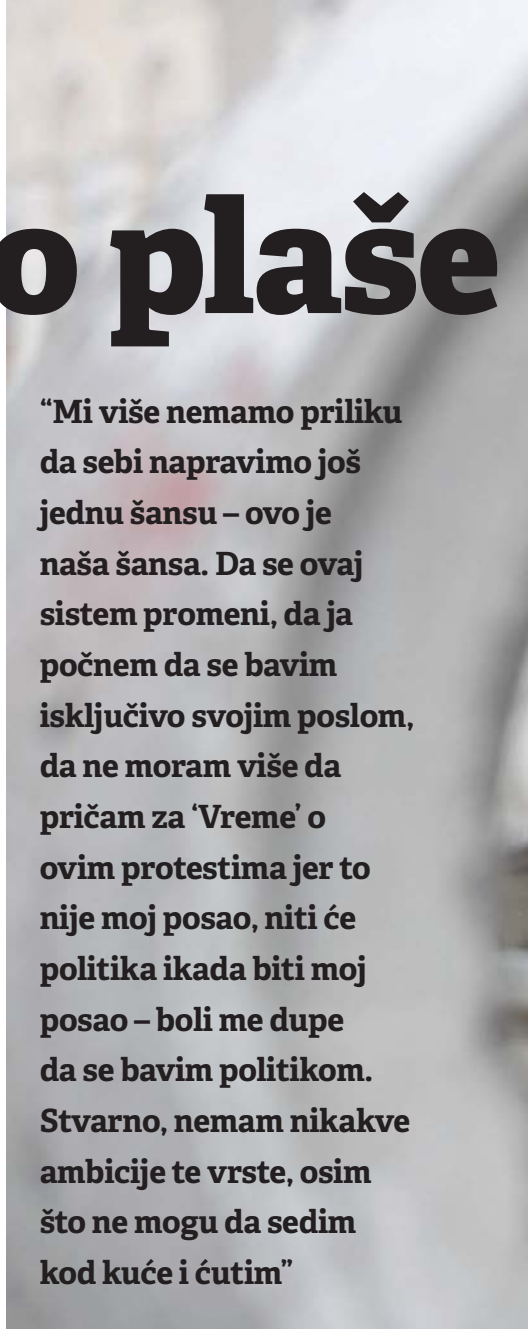
Jutro kada je javljeno da je Oliver Ivanović ubijen u Mitrovici postalo je na neki način mitsko, kao onda kada je javljeno da je ubijen Zoran Đinđić ili da je umro maršal Tito. Ljudi mogu da se sete gde su bili i šta su radili kada su za to čuli. U javnosti je ostala slika ministra trgovine i telekomunikacija u Vladi Srbije Rasima Ljajića koji je saznao za zločin u trenucima kada je gostovao u jutarnjem dnevniku na RTS-u. Njegova ljudska, iskrena reakcija, kada je zaplakao u programu uživo, ostaće jedan od najupečatljivijih televizijskih događaja godinama unazad.

Međutim, mašinerija vlasti koja se trudi da informacije servira tako da se ne naruši rejting Aleksandra Vučića, minimizirala je taj događaj. Takođe, nije poznato da je ministar Ljajić na bilo koje okolnosti dao izjavu tužilaštvu jer je njegova prva reakcija posle suza mogla da nagovesti da je on Ivanovića "upozoravao" na nešto. Kako Beograd suzama ne veruje tako se i tada preko tog strašnog ubistva prešlo olako, a opozicija nije umela da reaguje na ono što je došlo sa severa Kosova: da li iz čiste pristojnosti, da li zato što nisu umeli da iskoriste taj događaj, tek, niti se ko snažnije pobunio, niti se o tome mnogo govorilo. Beograd se spremao za izbore, na kojima će Vučić još jednom potući razjedinjenu i slabo organizovanu opoziciju, i više se pričalo o precima i pravom imenu Aje Jung nego o političkim posledicama zločina iz Kosovske Mitrovice.

Godinu dana kasnije, nešto se promenilo. Strah Srba sa Kosova osetio se i u drugim delovima Srbije i postaje iz dana u dan nepodnošljiv. Na građanskim protestima u Beogradu, a koji kreću stidljivo po drugim gradovima u Srbiji, građani traže odgovor na pitanje ko je ubio Olivera. Možda njegova smrt i nije bila uzaludna i možda izazove otpor prema nasilju nad neistomišljenicima. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Oni se jedino plaše

Uoči petog protesta protiv aktuelne vlasti koji je iz subote u subotu sve masovniji, ekipa "Vremena" čekala je Branislava Trifunovića u jednom beogradskom lokalu. Zaboravljajući na prethodni dogovor da ćemo potvrditi sastanak, pitamo šankericu da li u taj lokal svraća glumac Bane Trifunović. Šankerica nas gleda nepoverljivo, malo odugovlači i konačno odgovara da takve informacije ne deli sa nepoznatima. U tom trenutku se javlja Trifunović i vrlo brzo stiže u kafić. Skidajući narandžastu kapu, rezignirano konstatuje da je ovo još jedan njegov intervju u kojem neće pričati o glumi. A imao bi šta da kaže. Branislav Trifunović je, kao i njegov brat Sergej, od početka u organizaciji protesta. Kaže da ne zna šta da očekuje te večeri na Tucindan, 5. januara.

"Svake subote mi ne očekujemo ništa, pa se onda iznenadimo", kaže sa osmehom i dodaje: "Lakše nam je da ne ulazimo u procenu šta će biti, koliko će biti ljudi. Prošle subote smo desetak minuta pred početak protesta govorili kako ima malo ljudi, kako nešto nije u redu... a onda je bilo najviše ljudi do tada. Ne ulazim više ni u kakve prognoze, samo se nadam da će taj broj, ta kritična masa ostati do kraja, kad god taj kraj bio. Mislim da progresivni rast koji traje od početka govori da se ljudi malo bolje osećaju na ulici nego da sede kod kuće, pljuju televizor i laju na kanale. Ne očekujem ništa osim da istrajemo."

"VREME": Zar ne mislite da bi to mogla da bude neka vrsta zamke? Da protest bude kao ventil: dođem jednom nedeljno, izvičem se, ispištim...

BRANISLAV TRIFUNOVIĆ: Da, ali to je mnogo bolje nego da ostaneš kod kuće i komentarišeš na Tviteru. Na Tviteru imaš raznih botova i ludila i tamo se ispražniš, i to sve ode u vazduh. A ova slika ljudi koji su rešili da po minusu gaze po ulici, pričaju, urlaju, to je već neki znak. Protesti devedesetih bili su jači i bilo ih je lakše organizovati jer nije bilo društvenih mreža i ljudi nisu imali gde da se prazne. Ovi iz SNS-a vole te društvene mreže jer neko stavi neki glupi post, prokomentariše šta je ko rekao: Vučić, Stefanović, Vulin, pa se svađaju sa botovima i tu se isprazne, samo da ne izađu na ulicu. Oni se jedino plaše ulice.

Na prvom protestu bilo je veoma malo mladih, sad ih je od subote do subote sve više. Kako to komentarišete?

Prve subote su na protestu bili oni ljudi koji su šetali svih ovih godina. Što je opet dobro jer smo mislili da oni više neće izlaziti još od Saše Jankovića naovamo, od sve te energije koja je bačena u vazduh. Pomislili smo da te ljude više nikad nećemo moći da izvučemo na ulice. Bio sam srećan što ih vidim, koji god da su. Sledeće subote je bilo dvostruko više naroda, pojavili su se mladi, na protestu pred Novu godinu video sam gomilu studenata koji su slušali muziku, dizali šake u zrak i bili ponosni što su tu. To je dokaz da se krug širi, i poruka koju taj krug šalje – mladima od osamnaest, devetnaest godina tu je mesto.

Paradoksalno, ali baš ti mladi su izveli mnoge druge i starije na ulice posle predsedničkih izbora 2017.

Da, ali sećate se da je došao Vaskrs i da se sve povuklo. Ko je to uradio? Kako je uradio? Mi smo i oko ovog protesta imali problem jer je neko rekao: "Vidimo se za mesec dana 16. januara", a onda su mnogi od nas na tim istim društvenim mrežama popizdeli i rekli: "Kakva sad pauza? Šta to znači? Idu praznici pa nećemo da protestujemo?" Mi više nemamo priliku da sebi napravimo još jednu šansu – ovo je naša šansa. Da se ovaj sistem promeni, da ja počnem da se bavim isključivo svojim poslom, da ne moram više da pričam za "Vreme" o ovim protestima jer to nije moj posao, niti će politika ikada biti moj posao, boli me dupe da se bavim politikom. Stvarno, nemam nikakve ambicije te vrste, osim što ne mogu da sedim kod kuće i ćutim. Godinama su nas neki političari prodavali za neke njihove sitne interese. Mislim da je ovo poslednja šansa da promenimo sistem vrednosti u ovoj zemlji. Posle ovoga mi nećemo imati drugu priliku. Bio sam prilično umoran i depresivan posle tolike rasute energije oko Jankovića jer sam mislio da se to više nikad neće ponoviti. I zato sam toliko bio ljut na njega. A sad smo, čini mi se, uspeli da ljude ohrabrimo, da se javljaju na ulici, sviraju iz kola, mašu iz autobusa. Mene ne zanima s kim šetam – da li je desno ili levo, cilj nam je isti. Svaka naredna vlast mora da shvati da ovo više ne može da se ponovi. Ovaj začetak diktature i ovaj pakao koji nam svakodnevno serviraju više ne sme da se ponovi.

"Mi više nemamo priliku da sebi napravimo još jednu šansu – ovo je naša šansa. Da se ovaj sistem promeni, da ja počnem da se bavim isključivo svojim poslom, da ne moram više da pričam za 'Vreme' o ovim protestima jer to nije moj posao, niti će politika ikada biti moj posao – boli me dupe da se bavim politikom. Stvarno, nemam nikakve ambicije te vrste, osim što ne mogu da sedim kod kuće i ćutim"

Ali, ovo društvo je već jednom bilo u takvoj situaciji. Protiv Slobodana Miloševića 2000. skupilo se i s koca i konopca, i levi i desni, sa ciljem da se krene iz početka i napravi neko normalno društvo.

Šta god ko mislio o tome, ta 2000. donela je da smo oterali onog jednog čoveka, a

ulice

Fotografije: Bojan Stekić

to što su mnogi miševi preživeli, kao što uvek miševi prežive, to je naš problem. To ne znači da mi sad treba da se zaustavimo. To što smo se tad zeznuli pa nismo završili posao, ne znači da ne moramo ponovo isto da radimo. To je kao da mi kažeš da si jeo juče, pa ne moraš danas. Jeste, zeznuli su nas, i bogatili su se, i bilo je korupcije, sve znam. Sve je istina. Ali šta to znači: da treba danas da sedimo, ćutimo i gledamo ove koji su sada na vlasti? Ja na državne službenike, ministre, Vladu ne gledam kao na ljude kojima ja moram da služim. Oni treba da služe meni, vama, bilo kojem građaninu ove zemlje. Oni to ne shvataju, kako sednu u fotelju, vrlo brzo zaborave kako ljudi žive. To je suština: moraš da ih podsetiš, da ih vratiš tamo gde su bili. Sad je ovde problem što je na vlast došao neki polusvet željan osvete. To je najgore: na vlast su došli ljudi koji stalno misle da im je nešto skrajnuto, otkinuto od života, i oni se sad svete svima nama koji mislimo drugačije.

Zar se ne plašite da će nekog narednog Petog oktobra, kad ode ova sadašnja vlast, doći neko drugi, neko ko sada sa vama šeta i protestuje, koji će tada biti željan osvete i koji će reći: "Sad ćete da platite za sve ono što ste me maltretirali dok je Vučić bio na vlasti"?

Sigurno. Verovatno u toj koloni ima budućih ministara, budućih državnih službenika, sekretara, savetnika. Ali ova slika danas mora stalno da ih podseća šta može da im se desi. Zato je bitno, kad sve ovo bude gotovo, kako će završiti svi ti ljudi koji su nam ovo radili. Neki ljudi više ne smeju da se bave javnim poslom. Mislim da je to suština – oni su nas svojim potezima zadužili da im mi omogućimo da se oni više ne bave poslom kojim se danas bave. To mora da se usadi u mozak svakog čoveka koji šeta. I svakog čoveka koji će sutradan biti ministar, da zna da se može desiti da mu 10.000 ljudi dođe pod prozor kancelarije i da mu s punim pravom – ako zasluži, naravno – viče da je lopov, idiot i kreten. I da to znači da neće biti heroj već će da ide u zatvor. Čini mi se da sve ovo pokušavam da radim da bih se za petnaest godina probudio mirniji, u smislu bar sam probao nešto, bar sam pričao, govorio ljudima, svađao se... Makar s te strane da sam pokušao sve. Jer ne bih mogao da živim sam sa sobom da se za petnaest godina nađem u još odvratnijoj zemlji od ove, u smislu šta su političari od nje napravili, a da sam se ja sve vreme bavio svojim poslom i zabavljao narod u pozorištu ili na filmu. To bi mi baš bio poraz. »

“Čini mi se da sve ovo pokušavam da radim da bih se za petnaest godina probudio mirniji, u smislu bar sam probao nešto, bar sam pričao, govorio ljudima, svađao se... Makar s te strane da sam pokušao sve. Jer ne bih mogao da živim sam sa sobom da se za petnaest godina nađem u još odvratnijoj zemlji od ove, u smislu šta su političari od nje napravili, a da sam se ja sve vreme bavio svojim poslom i zabavljao narod u pozorištu ili na filmu. To bi mi baš bio poraz”

Izgleda da elita ovog društva ne deli vaše mišljenje. Javni protest zbog stanja u državi spao je na nešto malo penzionisanih intelektualaca, nekolicinu aktivnih profesora, nekoliko glumaca, novinara, trojicu karikaturista i jednog jedinog akademika. Kako to tumačite?

Dušan Teodorović nije baš da je jedan jedini. Mislim da je inertnost zahvatila i njih. Znam gomilu svojih kolega koji se ne slažu sa aktuelnom vlašću, ali su se više puta opekli u prošlosti i znaju kako je politika jedna prevrtljiva stvar. Ali, mislim da će doći. Ja sam ubeđen da će doći. Mislim da smo uspeli da ubedimo dobar deo naroda da nije bitno ko je sve na protestu i da se ne borimo ni za jednu stranku već za zdrav razum. To je taj virus koji raste i ljudi kojih ste pomenuli biće sve više i više. Ne znam šta bi oni inače čekali? Mogu da sačekaju još dva, tri meseca, ali više nema vremena da se čeka da izađu iz ormara i da kažu šta misle. Činjenica je da ih je mali broj i činjenica je da ja ne volim izraz elita – grozna je reč. Ne mislim da smo mi išta drugačiji od bilo koga ko se bavi nejavnim poslom.

Mislite li da ti ljudi imaju da izgube išta osim, možda, svog integriteta?

Mnogi su namireni. Nekim platicama, pozicijama, i to ih drži u mestu. Ali kad vladaš strahom, ljudi će u jednom trenutku da shvate da on gubi konce i moraće, kao i uvek, da se prestroje. Kao i svi pacovi, da bi preživeli moraće nešto da kažu. Tako da se nadam da će se to desiti. To je prirodan proces. Svi ovi ljudi koji sada ćute, a javne su ličnosti, moraće u jednom trenutku da progovore. Ne optužujem nikog ko ćuti. Ja to mogu da razumem, meni je to vrlo jasno. Pogotovo razumem ljude koji nemaju šta da izgube, razumem ih što ćute i čekaju šta će da se desi, ne zato što mislim da su kukavice, već zato što su se previše puta opekli. Gotovo sam siguran da će se to promeniti. Šta god ko mislio o Ivanu Ivanoviću, a svašta su govorili o njemu dok je radio na toj televiziji, to što je on uradio je časno, moralno, i održao je lekciju mnogim svojim kolegama koji i dalje rade to što rade i smeju se i sve je zabavno... To je jedan moralni čas koji je Ivanović održao većini svojih kolega. A pritom je čovek koji je verovatno najbolje zarađivao i najbolje živeo od svih njih. Ja mu za to skidam kapu.

Kao što je meni, takođe, fascinantno zašto neko ćuti u Evropskoj uniji. U stvari, znam zašto je to tako jer mora da se završi neki drugi dil koji imaju sa tim čovekom. Ali su u stanju i spremni su da žrtvuju građane ove zemlje. To govori o tome koliko im mi ne značimo ništa. Mi smo neki piončići, služimo za potkusurivanje. Jer on mora da završi neki drugi posao, a do tada nek radi šta god hoće sa ovim narodom: ne daj im da govore, prebijaj, pali kuće, sve može. Svi smo ovakvi, svi smo onakvi, samo ti nama završi ovo, pa ćemo posle da vidimo šta se dešava. E, to samo govori o licemerju ne samo Evropske unije nego svih zemalja, koje god da su, koje imaju neke interese u Srbiji. Neverovatno je da žrtvuju milione ljudi u srcu Evrope zarad svojih interesa. Ne zanima me, ne bavim se visokom politikom, ali samo kažem da je činjenica da oni o ovome ćute. A vi se pitajte zašto.

U sredu 16. januara održaće se protest povodom godinu dana od ubistva Olivera Ivanovića. Očekujete li da to bude najmasovniji skup do sada?

Mislim da je Oliver Ivanović to zaslužio. Sve nas to boli i to je simbol jednog ludila u kojem živimo i, ako Bog dâ da kažemo u kojem smo živeli. Taj čovek je zahvaljujući TV Pinku, Vučiću i Đuriću prošao kroz jednu vrstu satanizacije. Njega nisu satanizovali Albanci, već naši ljudi. Taj datum moramo da obeležimo jer smo tog dana svi bili beskrajno tužni i uplašeni. Naše je bar da Olivera Ivanovića ne zaboravimo.

Kako komentarišete navode da je za ubistvo Ivanovića odgovorno nekoliko Srba?

Vrlo je zanimljivo što su se tu pojavili neka imena i datumi. Što bi rekao Neša Stefanović, neki ljudi su povezani sa nekim prostorima i neka imena sa nekim licima, ali to, naravno, sad neće izjaviti. Ja sam duboko ubeđen da su Vučić, Tači i Haradinaj najbolji drugari. Kao što su Milošević i Tuđman više od 30 puta sedeli u Karađorđevu od ‘90. do ‘95, delili nešto, dogovarali se, pili viski. Sad je samo pitanje koliko će odgovarati ovoj trojici da se nađu ubice Olivera Ivanovića. Ako gledam iz konstelacije da su oni drugari, ni jednima ni drugima ne odgovara da se nađu ubice. Da ne bude poligraf, koji nije validan dokaz na sudu, jedino merilo istine. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Dan posle bojkota

Ako pristanete da se izbori održavaju bez elementarnog pravno-političkog smisla i rezona, pristaćete i na sve drugo

Ima jedna stvar kod kolumnista koju valjda ni majka ne može da voli: to je ono kad citiraju same sebe od pre nekog vremena, sve s porukom: "Jesam li vam lepo i na vreme govorio?". Učiniću samo drugu polovinu ove iritantne radnje, pošto me mrzi da guglujem citate... Elem, šta ćemo s bojkotom eventualnih vanrednih izbora?

Predlagao sam opoziciji da bojkotuje prethodne vanredne izbore – naravno da me nije ni uzela u razmatranje. Mislim da sam isto učinio i za one još prethodnije vanredne izbore – s istim rezultatom, naravno. E, sad bi opozicija (pardon, "prava opozicija") da bojkotuje vanredne izbore. Možda da joj predložim da ipak izađe, ne bih li bio antiprotivan? Šalu na stranu. Jasno je da u Srbiji 2019. godine nema nikakvih normalnih uslova za održavanje demokratskih izbora. Samo, nije ih bilo ni 2016, ni 2014, niti bilo koje druge godine od jeseni 2012. naovamo, tj. od trenutka likvidacije Petooktobarske republike i uspostavljanja postdemokratskog (Orban Viktor bi rekao "iliberalnog") poretka.

Održavanje "vanrednih izbora" jedna je od ključnih tehnika održavanja Aleksandra Vučića i ekipe na vlasti. Šta vanredne izbore čini vanrednim? U parlamentarnoj demokratiji do njih dolazi kada vlada izgubi većinu, usled nekog neočekivanog potresa, neke strateške promene odnosa političkih snaga. Ako toga nema, izbori se održavaju na četiri godine, i basta. Nikada se, za Vučićevog vakta, nije dogodilo ništa što bi opravdalo potezanje vanrednih izbora kao razrešenja nepostojeće krize vlade – oni su uvek bili akt puke samovolje vlastodršca i uzurpatora. Kada opozicija govori o "nedostatku uslova" za učešće na izborima, stalno zaboravlja da su *sami ti izbori, raspisani na takav način, ključni faktor "nedostatka uslova" za sopstveno održavanje*! Ako pristanete na izbore koji se održavaju bez elementarnog pravno-političkog smisla i rezona, zašto ne biste pristali i na sve ostalo, to jest na bilo koju nepravdu i neravnopravnost? Onog trenutka kad izađete na izbore bez legitimiteta, već ste saučesnik u izrugivanju s demokratijom i njenim institucijama. Opozicija je to učinila najmanje dva puta do sada.

Dobro, ali šta ćemo mi sada s izborima? Pa, ništa. Ako se ništa nije promenilo u međuvremenu – a nije, ili jeste, ali na gore – onda opozicija može ili da nastavi da se ponaša kao tokom prethodnih veštački, manipulativno i nasilnički insceniranih izbora (dakle, saučesnički), ili da svoje ponašanje napokon prilagodi političkoj stvarnosti. A stvarnost je da nema uslova ni za same izbore, a kamoli da bi bilo uslova *na* izborima, dakle, demokratskog ambijenta i makar minimalnih standarda koje oni zahtevaju da bi sve to imalo nekog smisla.

Tačno je da neka prethodna iskustva opozicije s bojkotom (iz druge polovine devedesetih) nisu bila sjajna. Tačno je i to da je opozicija mogla naći dobre razloge da bojkotuje izbore od 24. septembra 2000, i da je sreća što to nije učinila – bez tih izbora, ne bi bilo ni famoznog Petog oktobra. Ali, povlačenje olakih analogija sa sadašnjim vremenom i okolnostima je rizičan posao. Srbija devedesetih je zemlja neproglašenog ratnog stanja. To je, takođe, zemlja u kojoj postoji kontinuitet vladavine iz jednopartijskog režima, zemlja bez ijedne žive generacije s iskustvom življenja u demokratskom poretku. Ukratko, to je zemlja u kojoj barem podnošljivi demokratski standardi tek imaju da budu uspostavljeni. U tom uspostavljanju ide se korak po korak, luta se, greši se, uči se. Srbija nakon 2012. je zemlja koja je iza sebe imala nekoliko sasvim normalnih izbornih ciklusa, bez straha, nasilja, crnih limuzina skinutih tablica, bez medijske diktature, bez izborne krađe. U toj Srbiji vlast se menjala, padale su vlade, odlazili predsednici, premijeri i ministri, velike stranke dolazile na vlast i prelazile u opoziciju, i sve to bez ikakvih pažnje vrednih društvenih tenzija. Daleko od toga da je bilo idealno, ali standardi su uspostavljeni, profunkcionisali, svi smo ih videli i osetili na delu, nismo ih samo sanjali. Zato se nije smelo dozvoliti da se *ikad više* ide ispod njih.

Kada Aleksandar Vučić pokušava da prevaziđe nešto što počinje da liči na do sada najveću krizu legitimiteta njegove vlasti tako što opoziciji ljubazno i grandelokventno nudi izbore, on ponajviše podseća na muža koji zove odbeglu zlostavljanu suprugu da mu se vrati slatkorečivo govoreći "neću ti ništa, časna reč". Žena, međutim, zna da skotina laže kao pas: ako je udario jednom, drugi put, nema razloga da to ne učini i treći i stoti put. To je prosto, što bi se reklo, njegov *modus operandi*. Mislim, muževljev. Ali bogme i Vučićev. Pristajanje na tako *ženeroznu* ponudu u ovakvim okolnostima nije puko gubitništvo: to je otvoreno štetočinstvo.

Nisu "Vučićevi izbori" neprihvatljivi zato što on na njima pobeđuje. Neprihvatljivi su zato što su stvari tako postavljene da je gotovo nemoguće da ne pobedi. I još gotovo nemogućije da tu teško zamislivu nepobedu prizna. I naj gotovo nemogućije da *mirno i dostojanstveno* ode s vlasti. U međuvremenu je doslovno sve standarde srozao u blato, poništio, uništio, anihilirao. Tu nema temelja na kojem bi se moglo graditi nešto novo.

Pa dobro, ali šta činiti dan posle bojkota? Ne, ne, to je pitanje na pogrešnu adresu: dan posle bojkota nije domaći zadatak za opoziciju ni za građane, nego za samog Vučića – kao osobu i kao metaforu vlasti. I on to dobro zna, zato će učiniti sve da do toga ne dođe. ¶

Udar države na

Za "Vreme" iz Banjaluke

Dok novinske stupce "Gardijana", "Njujork tajmsa", "Monda", BBC-ja i Dojče velea puni banjalučka tragična priča o smrti mladića Davida Dragičevića i borbi njegovih roditelja da se počinioci otkriju, za to vreme sva energija je usmerena na pripreme za Dan Republike, koji se ove godine obeležava pod sloganom "Ponosna i vječna"

Slike iz Banjaluke s kraja protekle godine obišle su svijet. Slike na kojima policajci, naoružani do zuba, šutiraju stariju ženu dok leži na pločniku, nasrću na sugrađane, hapse majku ubijenog mladića Suzana Radanović, potom opozicione lidere, među njima narodne poslanike i parlamentarce u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine; komunalci koji odnose simbole borbe za pravdu za ubijenog mladića Davida Dragičevića sa centralnog banjalučkog trga. Tog dana privedena su kratko i dva novinara, dok je mladi poslanik Partije demokratskog progresa u Narodnoj skupštini Republike Srpske Draško Stanivuković u kratkom razmaku priveden nekoliko puta. Omjer snaga između policije i građana, 25. decembra, kad je sve počelo, iznosio je stotine prema tridesetak građana, uglavnom žena i mladih ljudi. Vlastodršci su se ozbiljno zabrinuli zbog narušenog imidža, ne baveći se imidžom etnički očišćenog grada, žaleći zbog izgubljenog profita za ugostitelje i hotelijere, neodržanog koncerta Harisa Džinovića, i unatoč tome što "saosjećaju sa patnjom nesretnih roditelja ubijenog mladića, prijete i sami protestima ispred Tužilaštva Republike Srpske, nezadovoljni dosadašnjom istragom". U rasponu pomiješanih emocija i spinova prema ovom događaju došli su i do omiljene kvalifikacije da je u Banjaluci izvršen "državni udar".

Zbog smrti Davida Dragičevića (21), koji je nestao u noći 18. marta 2018. godine, a njegovo tijelo pronađeno šest dana kasnije, mjesecima se održavaju protestna okupljanja u Banjaluci. Njegov otac Davor tvrdi da su Davida "oteli, silovali i ubili nečasni pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske", dok policija navodi da se David ubio. Okupljanja su održavana svako veče na Trgu Krajine u centru grada, a održana su i četiri velika protesta, najmasovniji uoči parlamentarnih izbora u BiH, na kojem je, prema brojnim procjenama, sudjelovalo oko 40 hiljada građana iz cijele zemlje. Ta okupljanja su iz podaničke perspektive narušavala idiličnu sliku Republike Srpske.

LUKAČEVA FOTELJA

Milorad Dodik, u vrijeme predizborne kampanje, na jednom predizbornom skupu u Hercegovini najavio je čišćenje Trga Krajine, koji su protestanti preimenovali u Davidov trg. Ove najave ostvarene su 25. decembra u velikoj akciji policije i komunalaca. Nije slučajno što je sve počelo ovog dana. Dok se u ambasadama i međunarodnim organizacijama slavio Božić, pa većina diplomata nije bila u Bosni i Hercegovini policijske snage Republike Srpske munjevito su "počistile" Trg Krajine. Ujutro je uhapšen otac ubijenog mladića Davor Dragičević. Uhapšen je jer se nije odazvao pozivu na saslušanje zato što je 17. decembra 2018. godine ugrozio sigurnost "dva lica", među njima i starog novog ministra unutrašnjih poslova RS. Naime, 17. decembra prošle godine na sjednici Narodne skupštine RS birana je nova vlada ovog entiteta. Davor Dragičević je ispred zgrade parlamenta protestovao što će Dragan Lukač, kojeg smatra odgovornim za neotkrivanje ubica njegovog sina, ponovno sjesti u istu fotelju.

Na Trgu Krajine okupilo se tridesetak građana, koji su protestovali zbog hapšenja Davora Dragičevića. Policajci nisu gledali koga i kako udaraju, građani su im se suprotstavili i nastao je opšti haos.

građane

BRUTALNA POLICIJSKA SILA PROTIV GRAĐANA: Trg Krajina, Banja Luka, 25. decembar 2018.
Fotografije: AP

Građani koji su u prenosu BN televizije uživo pratili ove scene bili su podijeljeni. Jedni su bili ogorčeni ovakvim ponašanjem policije i javno su iskazali gnjev. Na drugoj strani, bilo je i onih kojima je smetalo "arlaukanje" i "urlanje" sa Trga Krajine, jer nisu mogli sa djecom mirno šetati trgom koji su "uzurpirali" pripadnici Pokreta "Pravda za Davida". Neki nisu mogli spavati od "buke" prosvjednika, koji su se inače mirno okupljali svako veče od 18 do 18.30 časova. "Imali smo na stotine pozive građana da se sve to ukloni sa Trga Krajine. Građani su rekli da djecu više ne puštaju na trg", obrazložio je Dragan Lukač. On je opovrgao tvrdnje i slike prema kojima je policija upotrijebila prekomjernu silu, što je obrazložio tvrdnjom da niko "od građana nema medicinsku dokumentaciju da je povrijeđen".

"Dvadeset tri hiljade građana RS-a dalo je život za RS i niko od njihovih porodica nije tražilo da Trg Krajine nosi naziv po njima. Ovdje smo imali jednu zloupotrebu čovjeka i to se više neće tolerisati", poručio je ministar Lukač. Kako je naveo, dešavanja na trgu su se pretvorila u suprotnost sa zakonom. Dodao je da postoji osnovana sumnja da je izvršeno krivično djelo ugrožavanja sigurnosti. Stranci, iako uglavnom van BiH, izrazili su "duboku zabrinutost" zbog ove akcije policije, upotrebom sile i ugrožavanjem prava na slobodno kretanje i okupljanje. Ministar unutrašnjih poslova i njima je održao propisnu lekciju, tražeći da se suzdrže od "ishitrenih saopštenja" i najprije objektivno informišu pa onda reaguju: "Izuzetno cijenim činjenicu što se dešavanja u Banjaluci prate, ali istovremeno naglašavam da je potrebno objektivno, profesionalno i nepristrasno se oglašavati ovim povodom, a posebno imajući u vidu činjenicu da svi, uključujući i medije, treba da budu u službi vladavine prava", napisao je Lukač u pismu upućenom na 37 adresa, među kojima su ambasade Austrije, Bugarske, Kine, Češke, Francuske, Njemačke, Grčke, Mađarske, Italije, Japana, SAD, Rusije, Makedonije, Norveške, Rumunije, Švicarske, Turske, Slovačke, Velike Britanije, Srbije, Hrvatske...

Republika Srpska, odnosno BiH, naveo je Lukač, pravna je država u kojoj se provode zakoni. U istom pismu, on je otkrio prave razloge akcije usmjerene protiv aktivista iz grupe "Pravda za Davida": "Stalna i neargumentovana prozivanja Ministarstva i njegovih pripadnika dovode do potrebe zaštite ličnog, ali i integriteta Ministarstva u cjelini, te su zbog toga nadležnom tužilaštvu podnesene odgovarajuće prijave", pojasnio je ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske.

Upravo na osnovu ovih prijava, podnesenih zbog "stalnog i neargumentovanog prozivanja MUP-a" i zbog "zaštite ličnog integriteta" Dragana Lukača, Okružno tužilaštvo u Banja Luci izdalo je naredbe za hapšenje Davora Dragičevića i ostalih aktivista okupljenih oko grupe "Pravda za Davida". Lukačevo pismo primljeno je "k znanju" u Delegaciji Evropske unije u BiH: "Pravo na mirno okupljanje, zajedno sa slobodom izražavanja, ključno je za svako funkcionalno demokratsko društvo. Primili smo k znanju pojašnjenja poslana iz Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske nakon jučerašnjih i današnjih hapšenja. U tom smislu naglašavamo važnost procesa u zakonskom okviru kao i pravo na pravdu. Nastavićemo pomno pratiti situaciju, posebno kada je riječ o istrazi koja je u toku i njenom sudskom epilogu", saopšteno je iz Delegacije EU u BiH. »

REVOLUCIJA U CRNINI

Savjetnik Milorada Dodika Srđan Perišić, univerzitetski profesor iz Istočnog Sarajeva, decembarska dešavanja na Trgu Krajine označio je petom fazom obojene revolucije, kojom stranci žele srušiti Republiku Srpsku. Istina, ovakve teze zbunile su brojne aktere s obzirom da je akciju 25. decembra sprovela isključivo policija Republike Srpske. Član državnog Predsjedništva BiH Željko Komšić pomenuo je povodom privođenja Davora Dragičevića i opozicionih političara u Banjaluci neophodnost reforme policije, izazivajući oštru reakciju Milorada Dodika, predsjedavajućeg Predsjedništva BiH. Nacionalni program reformi, poslednji uslov za aktivaciju MAP-a, još uvijek nije usvojen na Savjetu ministara BiH. Za političke predstavnike iz Republike Srpske neprihvatljiv je Nacionalni progam, jer se prema njihovom tumačenju, u ovom dokumentu traži reforma policije. Srđan Perišić tvrdi da u ovom nacionalnom programu stoji da je "potrebna reforma policije u smislu jačanja Direkcije za koordinaciju policijskih tijela na uštrb MUP-ova Republike Srpske i Federacije".

"Kakva pusta reforma. Ovdje više nema nikakvih reformi. Ovdje više nema ni ekonomskih reformi, ni reforme ustava, ni reforme policije. Ovdje je sve obesmišljeno. Ovdje se sve radi da se ništa ne uradi. U sadejstvu sa međunarodnom zajednicom. Ona ih je očuvala na vlasti akcizama, putarinama. Evo šta imamo kao rezultat – katastrofu i represiju. Evo čekam da vidim šta će sad da urade. To da će nam reforma policije rasvijetliti neriješena ubistva? Neće, boga mi", komentarisala je ove teze Svetlana Cenić, ekonomistica i nekadašnja ministarka finansija u Vladi Republike Srpske.

Srđan Perišić u svojim opservacijama o obojenim revolucijama otišao je i korak dalje najavljujući i prizivajući likvidacije nekih "prozapadnih političara i istaknutih javnih ličnosti" iz Republike Srpske, koje bi trebalo da izvrše strane obavještajne službe, a potom to prišiju aktuelnim vlastima ovog entiteta. Perišić je naveo je da su iscrpljene mnoge metode u devetomjesečnom pokušaju, kako on navodi, rušenja vlasti u Banjaluci. "Pokrenute su demonstracije pod parolom da je najviša vlast u RS korumpirana i da ona stoji iza ubistva Davida Dragičevića, angažovane su lažne nevladine organizacije, plaćene iz inostranstva, da regrutuju ljudstvo u protestima, angažovani su korumpirani mediji u BiH i okruženju da održavaju tenzije, vršena je stalna primitivna satanizacija Dragana Lukača i Milorada Dodika, posljednjih dana gledali smo harangiranje mase i izazivanje šokantnih događaja", smatra Perišić. Kao izgovor za obračun sa građanima koji su protestvovali vlast je koristila i navodne argumente da se radi o politički motivisanim protestima, navodeći da su neki opozicioni političari bili vodeći dio protesta. Novinar Dragan Bursać smatra da svi trebaju takve proteste podržati kao ljudi pa tek onda da se pita koju funkciju neko obavlja: "To su političke igre. Činjenica jeste da je opozicija u RS pokušala graditi svoju predizbornu strategiju na grupi 'Pravda za Davida'. Njima je sve propalo, jer ništa drugo nisu radili, jer su politički impotentni, nemaju plan i program i rade stihijski. Ali ne može se imputirati ljudima zbog čega je neko došao na proteste", kazao je.

EFIKASNA AKCIJA

Nakon ružnih i tužnih slika policijske intervencije na Trgu Krajine, hrpe izdatih prekršajnih naloga, zabrane okupljanja građana i pristalica grupe "Pravda za Davida" uslijedile su svakodnevne šetnje "Davidovom stazom" (kojom se ubijeni mladić kretao u noći nestanka) nekoliko hiljada građana Banjaluke. Građani su tražili ostavku Dragana Lukača. Nova drama uslijedila je 30. decembra, kada je na zahtjev nekolicine građana odobren i održan protest grupe "Pravda za Davida". Uslijedila su nova hapšenja, Davor Dragičević je nestao, grupa je optužena za otkazivanje novogodišnjeg koncerta Harisa Džinovića, iako je sam Džinović izjavio da mu nije palo na pamet da pjeva u takvoj atmosferi i da se nije ni približio bini, narušavanja praznične bezbrižnosti, štete pričinjene turizmu, a zbog svega toga ozbiljno im je zaprijećeno milionskom tužbama. Na društvenim mrežama su brojni snimci na kojima policija doslovno lovi ljude po ulicama. Vještak sudske medicine Željko Karan, koji je učestvovao na čuvenoj sramnoj konferenciji 26. marta prošle godine, zaprijetio je krivičnom prijavom protiv članova "Pravde za Davida" zbog prijetnji koje su mu upućene. On tvrdi da je grupa građana ispred njegove zgrade tokom protesta 30. decembra uzvikivala "zločinac, saučesnik, ubica, treba ga ubiti, treba da se mi obračunamo s njim, da mi iz njega izvučemo istinu o tom slučaju". Novinari koji su pratili proteste i bili uz grupu navode da je Karan nazivan ubicom i zločincem, ali da mu nije prijećeno da će biti ubijen niti da će se s njim obračunavati. Dalje naglašavaju da je nemoguće da je Karan čuo ostatak prijetnji u zgradi, a da ih oni nisu zabilježili.

Nakon ovog okupljanja građana, Policijska uprava Banjaluka saopštila je da će svako naredno okupljanje ove grupe biti spriječeno. Navedeno je kako se "organizator nije pridržavao obaveza propisanih Zakonom o javnom okupljanju RS, te je prijavljeni javni skup, nakon održavanja na Trgu Krajine, nastavio kao javni skup u pokretu, koji kao takav nije prijavljen". Samo četiri dana ranije, 26. decembra, ministar unutrašnjih poslova Dragan Lukač javno je izjavio da protestna šetnja nije zabranjena. On je tada naglasio da "svako može mirno da šeta Banjalukom i da izražava nezadovoljstvo određenim stvarima, ali ne može da vrijeđa bilo koga i upućuje prijetnje najgore vrste".

"Efikasna i po zakonu izvedena akcija Ministarstva unutrašnjih poslova" poslužila je u svrhu legitimacije nefunkcionalnog sistema, koji je potpuno dehumanizovao pojedinca. Građani koji su tražili istinu i pravdu su krivi, a saosjećajni političari i funkcioneri su ih nakon iskazane tronutosti tragedijom porodice Dragičević optužili

NESTAO: Davor Dragičević i nova okupljanja grupe građana "Pravda za Davida"

ni manje ni više nego za državni udar.

"Članovi i simpatizeri grupe 'Pravda za Davida' pokušali su 30. decembra da izvrše državni udar u Banjaluci, kada im je taj plan, koji su prethodno detaljno razradili, propao, oni su se razbježali i posakrivali kako ne bi pred institucijama odgovarali za svoje postupke", izjavio je Milorad Dodik. Za njega je situacija u Banjaluci mirna i što je najbitnije "stabilna". Prema njegovim riječima, neki od njih su organizovali tajne sastanke, za koje su tek saznali od njihovih učesnika, na kojima su planirali kako da se zauzmu institucije Republike Srpske i da, po njihovoj terminologiji, izvrše državni udar i pokušaju da preuzmu vlast.

PRAVDA ZA DODIKA

"Oni su nakon tog 30. decembra suočeni s odlučnim odgovorom državnih institucija koje nisu dozvolile da to prođe bez reakcija, pa su pobegli, kao što je i Davor Dragičević. To nam pokazuje da on beži od saznanja da je prekršio zakon. I neki drugi se skrivaju i kriju druge, ali se oglašavaju preko društvenih mreža, tako smo i saznali za priču o državnom udaru", rekao je Dodik. Za njega je najveći problem u slučaju Davida Dragičevića Tužilaštvo, i spreman je sa građanima protestovati ispred zgrade ove institucije. Jednom je to veći uradio na samom početku u ovom slučaju. Neki ironični komentatori su tako izjavili kako je grupa "Pravda za Davida" dobila novog člana – ni manje ni više nego Dodika lično. Iz krugova bliskih njemu već se lobira za prebacivanje slučaja na državno tužilaštvo. Usmjeravanje oštrice napada na ovu instituciju je obračun sa međunarodnom zajednicom, koja je bila nosilac pravosudne reforme, a time i pokazivanje nefunkcionalnosti svih institucija sa bh prefiksom.

Narodni poslanik Draško Stanivuković je priveden u Tužilaštvo i, prema saopštenju ove institucije, na teret mu se stavlja osnov sumnje da je počinio krivično djelo izazivanje nereda i podstrekivanje ozbiljnom prijetnjom na izvršenje nasilja, čime je ugrožen javni red i mir. Nakon ispitivanja pušten je da se brani sa slobode. Predsjednik Narodne skupštine RS već je naglasio kako za krivična djela nema imuniteta.

Božo Prelević, beogradski advokat i nakadašnji ministar policije, smatra da je "optuživati aktiviste za državni udar glup potez vlasti": "Pravo da vam kažem, ja mislim da u Bosni ima državnog udara i da je to čist državni udar. Jer kada vi do te mere privatizujete institucije i opstruirate rad onih institucija kojima je u zakonskim ovlašćenjima pronalazak izvršilaca krivičnih dela, kada obesmislite pravosudni sistem, kada vežete ruke tužiocima ili onom boljem delu policije, tu postoji takvo urušavanje institucija, koje u samoj suštini nije državni udar, ali ima razmere preuzimanja ingerencija koje vama po zakonu ne pripadaju i ima ekstremno štetne posledice. Svaki autokrata koji potpuno obesmisli rad institucija samim tim je obesmislio i zakon." On dalje ističe kako će se takva optužba, ako je neosnovana i neutemeljena činjenicama, vratiti kao bumerang vlastima: "Ona će se vratiti na način, ne da je bio državni udar, već da ste o tome lagali. Dakle, to je ozbiljno urušavanje institucija ukoliko bi se tako nešto pokazalo kao manipulacija, a ne i istina."

Brutalna policijska akcija u Banjaluci probudila je solidarnost sa prosvjednicima u Sarajevu, Mostaru, Tuzli, ali i u regiji: Beogradu i Zagrebu. Od 30. decembra pristalice grupe "Pravda za Davida" pale svijeće u Hramu Hrista Spasitelja, pošto su im okupljanja svugdje u gradu zabranjena. Prvobitno su ih dočekala i zaključana vrata Hrama. U međuvremenu je majka ubijenog mladića saslušana jer je "nezakonito prisluškivala Željka Karana", nakon što je u javnost pustila snimak njegovog razgovora sa Miloradom Dodikom. Ocu se gubi svaki trag, dok jedni misle da je u bjekstvu, drugi da je utočište našao u zgradi neke od stranih ambasada u Sarajevu, treći misle da je u rukama policije, neki pak smatraju da je preko advokata pregovarao sa policijom o uslovima predaje. Davor Dragičević se nakon osam dana oglasio sa nepoznate lokacije i putem Fejsbuk profila grupe "Pravda za Davida", tražeći da se slučaj prebaci na Tužilaštvo BiH. Rekao je da je još zdrav, pri zdravom razumu i da "nisu uspjeli da ga likvidiraju": "Nemojte, ljudi, sebi ništa zamjeriti, oni bi ovo uradili i da nismo bili na ulici. Hapsili bi, tukli i prijetili smrću. I da se nismo nigdje okupili, oni više nemaju gdje. Dokazi postoje. Pitanje za sve roditelje, i one koji me podržavaju i ne podržavaju, evo zašto želim da se slučaj prebaci na Državno tužilaštvo. Zamislite da vam se dijete razboli, a nemate se kome obratiti. Hoćete li ostaviti dijete institucijama ove države ili ćete dijete poslati u inostranstvo? Ja od ovog nemam više šta očekivati, mogu me ubiti i to je jedino. Ako mi se šta dogodi, zna se ko su krivci: Dragan Lukač, Darko Ilić, pripadnici MUP-a sa pres-konferencije, Milorad Dodik, Željka Cvijanović i tužioci u montiranom procesu." Majka Davida Dragičevića se vratila u Austriju, gdje živi i radi, pa sada okupljanja organizuju članovi grupe "Pravda za Davida".

"Atmosfera u Banjaluci podsjeća na 1992. i 1993. godinu, s tim što se režim sada usmjerio na Srbe, jer valjda više nema Bošnjaka i Hrvata. Doslovno su ljudi uplašeni. Sada je nezamislivo da okupite 40.000 ljudi za bilo šta, tako da je režim za sada uspio u svojoj namjeri. Ako se narod ne odbrani u narednom mjesecu, mislim da nas čeka četiri ili pet godina diktature. Što je najgore, niko pretjerano ni ne osuđuje tu diktaturu. Međunarodna zajednica tradicionalno izražava zabrinutost, a niko u ovoj državi ne zna šta to znači. Režim nema ko da kazni", ističe novinar Dragan Bursać.

Dok novinske stupce "Gardijana", "Njujork tajmsa", "Monda", BBC-ja i Dojče velea puni banjalučka tragična priča o smrti mladića Davida Dragičevića i borbi njegovih roditelja da se počinioci otkriju, za to vrijeme sva energija je usmjerena na pripreme za Dan Republike, koji se ove godine obilježava pod sloganom "Ponosna i vječna". ¶

TANJA TOPIĆ

Pad demokratije i druge muke

Krajem 2018. u Beogradu je održan događaj "Evropska unija i Zapadni Balkan u 2019", na kome su stručnjaci iz regiona i Evrope formulisali predviđanja za narednu godinu, kako na Zapadnom Balkanu tako i u samoj Evropskoj uniji. Predviđanja su prilično pesimistična

Prošla godina je često označavana godinom nade za Zapadni Balkan kada su u pitanju evroatlantske integracije. Pesimizam iz perioda Bregzita i pobede Donalda Trampa zamenjen je opreznim optimizmom krajem 2017. godine, kada je nakon niza poraza evrospektičnih snaga u Evropskoj uniji dat vetar u leđa i zemljama Zapadnog Balkana, prvo kroz Junkerovo predstavljanje 2025. kao moguće godine pristupanja, a zatim i kroz najave strategije Evropske komisije na Zapadni Balkan i Samita EU – Zapadni Balkan u Sofiji, što bi bio prvi takav događaj još od solunskog samita iz 2003. godine.

Međutim, dešavanja iz 2018. godine u velikoj su meri ugasila ovaj optimizam. Problemi unutar same Evropske unije, kao i evidentan manjak entuzijazma za proširenje na Zapadni Balkan, učinili su da prognoze za ovu godinu budu daleko mračnije nego što je to pre samo godinu dana bio slučaj. Oprezni optimizam sa početka prošle godine je ponovo ustupio mesto pesimizmu.

Krajem 2018. je u Beogradu održan skup "Evropska unija i Zapadni Balkan u 2019", na kome su stručnjaci iz regiona i Evrope formulisali predviđanja za narednu godinu, kako na Zapadnom Balkanu tako i u samoj Uniji. Ovaj događaj, koji su organizovali Evropski fond za Balkan, Savetodavna grupa Balkan u Evropi i portal European Western Balkans, održan je iza zatvorenih vrata, a javnost se sa nekim njegovim zaključcima mogla upoznati na javnoj diskusiji održanoj istog dana. Predviđanja formulisana ovom prilikom dobro se uklapaju u predstavljenu pesimističnu sliku.

ZAPADNI BALKAN VAN FOKUSA EU

Ova godina će u Evropskoj uniji nesumnjivo biti obeležena izborima za Evropski parlament, koji će se održati krajem maja. Imajući u vidu trendove poslednjih godina, može se očekivati jačanje radikalnih opcija u Evropi, odnosno slabljenje velikih evropskih stranaka. Zbog toga se čini izglednim da će tri najveće političke grupacije – Evropska narodna partija (EPP), Socijalisti i demokrate (S&D) i Liberali (ALDE), činiti novu koaliciju, odnosno raspodeliti mesta u budućoj Evropskoj komisiji. Najveći problemi, međutim, nastaće ne između političkih grupacija, već između EU i država članica.

Ulazak i jačanje ekstremističkih pokreta neće imati veliki uticaj na mogućnost proširenja Evropske unije na Zapadni Balkan, budući da su velike grupacije te koje nemaju jasnu volju za proširenjem. Od narednog predsednika Evropske komisije se može očekivati da bude konzervativniji i oprezniji, budući da će novi saziv Evropskog parlamenta verovatno rezultirali većom nestabilnošću. Nije bez značaja činjenica i da će u novom sastavu Evropske komisije verovatno prvi put biti i evroskeptika.

Za Zapadni Balkan će svakako biti važan sastav buduće Evropske komisije, a naročito izbor novog komesara za proširenje koji bi nasledio Johanesa Hana, odlazećeg austrijskog konzervativca. Pitanje je takođe kako će novi direktorat za proširenje i funkcija komesara izgledati, odnosno da li će biti spojeni ili odvojeni od susedske politike, kao i da li će jedno od ova dva pitanja imati primat u radu ovih institucija.

Može se očekivati da će Evropska unija ove godine pre svega posmatrati Zapadni Balkan iz bezbednosne perspektive i da će proširenje pasti u drugi plan u odnosu na Bregzit, ukrajinsku krizu i vladavinu prava unutar same Evropske unije. Berlinski proces, koji je prethodnih godina bio važan mehanizam angažmana Evropske unije u regionu, verovatno će imati znatno manju ulogu nego ranije.

MOGUĆA ŠTETA

Na Zapadnom Balkanu će verovatno doći do nastavka postojećih trendova, poput rasta autoritarizma, masovne emigracije i depopulacije. Pitanje je samo hoće li pad demokratije u državama regiona biti drastičniji ili sporiji. Emigracije se neće moći zaustaviti, ali ostaće važan izazov državama regiona kako da ovaj proces iskoriste na najbolji način.

Od Evropske unije se ne može očekivati značajniji uticaj na prilike u regionu, budući da proces proširenja više ne ide ruku podruku sa demokratskom transformacijom, a i inicijative EU u regionu su prethodnih godina bile uglavnom neuspešne. Evropske integracije čak imaju i tendenciju da ojačaju izvršnu u odnosu na zakonodavnu vlast. Za Evropsku uniju moglo bi se reći da može učiniti određeno dobro na Zapadnom Balkanu tako što bi uticala i zaustavila ovaj trend, ali može i napraviti veliku štetu vodeći se isključivo ciljem kratkoročne stabilnosti.

Dva velika pitanja u regionu u 2019. godini tiču se bilateralnih sporova, odnosno implementacije Prespanskog sporazuma između Makedonije i Grčke i postizanja sporazuma o sveobuhvatnoj normalizaciji između Srbije i Kosova. Oba ova procesa predstavljaju značajna pitanja za ceo region, a naročito za njegovu evropsku perspektivu.

SPORAZUM 2020.

Očekuje se da implementacija Prespanskog sporazuma prođe uspešno, iako postoje određene bojazni u obe države. Međutim, iako je implementacija Prespanskog sporazuma direktno povezana

ZA KIM ZVONO ZVONI: Predsednik Evropske komisije Žan Klod Junker
Foto: AP

sa perspektivom članstva Makedonije u EU, odnosno otvaranjem pregovora u 2019. godini, očekuje se da bi pristupanje Makedonije NATO-u u narednoj ili u 2020. godini bilo dosta izglednije i da bi predstavljalo najopipljiviji rezultat postizanja sporazuma.

Dosta je izraženiji pesimizam u vezi sa normalizacijom odnosa između Srbije i Kosova. Malo je verovatno da će tokom ovog mandata Evropske komisije biti potpisan pravno obavezujući sporazum, što znači da se do rešavanja ovog pitanja neće doći pre 2020. godine. Postoji bojazan da je postojeća kriza u odnosima između Beograda i Prištine izazvana u svrhu legitimizacije promene granica, što je scenario koji može imati različite negativne efekte, uključujući i eskalaciju nasilja.

Mnogo je pitanja i nedoumica kada je u pitanju očekivani sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa. Nije sasvim jasno u kakvoj bi formi mogao biti, te da li bi morao biti praćen referendumom i u Srbiji i na Kosovu, kao i da li bi bio u pitanju konačan sporazum ili samo još jedan korak u pregovorima koji bi se nakon toga nastavili. Kako je cilj sveobuhvatne normalizacije otvaranje puta Srbije i Kosova ka članstvu u EU, nije jasno na koji će način njome biti osigurano članstvo Kosova u UN i priznanje preostalih pet država članica Unije, budući da neke od članica EU i Saveta bezbednosti UN imaju sopstvene razloge za nepriznavanje kosovske nezavisnosti.

Oba društva se suočavaju sa polarizacijom u odnosu na pitanje normalizacije, a urušavanje demokratskih standarda, posebno u oblasti izbora, ozbiljno dovodi u pitanje legitimnost vlada i procesa koje vode. Može se očekivati politička nestabilnost u oba društva, a naročito na Kosovu, gde je primetna slabost trenutne vlade i gde su izgledni vanredni izbori. ¶

IGOR BANDOVIĆ,
viši programski menadžer Evropskog fonda za Balkan

NIKOLA BURAZER,
izvršni urednik European Western Balkans

Tipičan radikalski kadar

Ako pogledamo *dela* Jorgovanke Tabaković i izbor suzimo samo na poslednjih šest i po godina dobijamo bukvalno foto-robota naprednjaka na visokoj funkciji: dovedena na izuzetno važnu funkciju po političkoj liniji, ima plagirani doktorat, a tokom boravka na sadašnjem položaju povezivana je sa korupcijom, nepotizmom i cenzurom. Ako ovoj slici dodamo i detalj iz *prethodnog života*, koji je otkrio BIRN – a to je stan od 144 kvadrata, koji je, kao ministarka u Vladi Srbije, tokom 2000. godine kupila pod izuzetno povoljnim uslovima i u potpunosti otplatila tri godine nakon što su *njeni* opet došli na vlast – slika je kompletna

Iz razloga koje verovatno javnost nikada neće saznati, guvernerka Narodne banke Srbije Jorgovanka Tabaković je 26. decembra prošle godine na RTS-u izjavila sledeće:

"Ne mogu da razumem da me neko pita da li je dinar tempirana bomba, a dinar je od strane Blumberga, nimalo prijateljski nastrojenog prema meni ili Srbiji, proglašen u ovoj godini drugom po snazi valutom u svetu. Da li pred jednom takvom agencijom i vešću koja je bila obrazložena neko ne treba da se postidi iznoseći kritike na račun Narodne banke Srbije ili politike Vlade Republike Srbije?", i pozvala neimenovane *neke* da joj kažu "da li je dinar prejak, da li se u Srbiji loše živi, da li je Srbija ugledna".

Nažalost po guvernerku, Narodnu banku i građane, u ovoj izjavi gotovo da nema nijedne tačne informacije – naime, niti je srpski dinar proglašen drugom po snazi valutom u svetu (nego je to bahreinski dinar), niti je agencija Blumberg ocenjivala valute – reč je o listi koja se na internetu može naći pod naslovom "*The world's 10 strongest currencies*", i to na sajtu *Yahoo! India Finance*.

Blumberg, sa druge strane, jeste pisao o srpskom dinaru, ali sredinom marta 2018. godine – kada, i da su hteli, nisu mogli nijednu valutu da proglase najjačom. Pišući o tome koliko srpske obveznice donose prinosa, odnosno kolika je kamatna stopa koju Srbija nudi, Blumberg piše da dinarske obveznice sa dolarskom klauzulom imaju prinos od pet odsto na godišnjem nivou, i *to je* ono što je svrstalo dinar na drugo mesto na svetu: daje drugi najveći prinos na svetu investitorima koji ulože u srpske državne hartije od vrednosti. A to, dabome, uopšte nije za hvalu, jer tu kamatu plaćaju građani Srbije.

DRUGI POČETAK

Kada neko i tek ovlaš prati ono što se zove *politikom* u Srbiji, mogao bi da ustvrdi da je gornji naslov poprilično maliciozan. Jer, Jorgovanka Tabaković – iako već decenijama u vrhu, najpre Srpske radikalne stranke, a potom i Srpske napredne stranke – svakako nije prvo što čoveku pada na um kada počne priča o radikalima, neoradikalima i njihovom zajedničkom imenitelju: shvatanju politike kao polja gde je apsolutno sve dozvoljeno reći o političkom protivniku i gde je laž legitimno sredstvo borbe.

Počev od Šešelja, Nikolića, Vučića i njihovih jezivih izjava i dela na političkoj sceni u poslednjih 30-ak godina, preko gađanja cipelama i bacanja kletvi Gordane Pop-Lazić i Vjerice Radete, pa sve do novijih "asova" etabliranih nakon cepanja Srpske radikalne stranke 2008. godine (poput Vladimira Đukanovića, Nebojše Stefanovića, Marka Đurića, Milenka Jovanova...), Jorgovanka Tabaković je delovala i deluje kao neko ko u javnosti komunicira na nivou ili dva iznad u odnosu na njih – bez one neiscrpne količine agresije, nasilničkog jezika i arogantno-bahatog tona kojim se pomenuti svađaju čim usta otvore.

No, ako pogledamo *dela* Jorgovanke Tabaković i izbor suzimo samo na poslednjih šest i po godina, koliko je ona na čelu Narodne banke Srbije (u junu prošle godine joj je, u 58. godini života, potvrđen drugi mandat), dobijamo bukvalno foto-robota naprednjaka na visokoj funkciji: dovedena na izuzetno važnu funkciju po političkoj liniji, ima plagirani doktorat, a tokom boravka na sadašnjem položaju povezivana je sa korupcijom, nepotizmom i cenzurom. Ako ovoj slici dodamo i detalj iz *prethodnog života*, koji je otkrio BIRN – a to je stan od 144 kvadrata, koji je, kao ministarka u Vladi Srbije, tokom 2000. godine kupila pod izuzetno povoljnim uslovima i u potpunosti otplatila tri godine nakon što su *njeni* opet došli na vlast – slika je kompletna.

No, krenimo tamo gde je Tamara Skrozza stala krajem maja 2012. Tada je Jorgovanka Tabaković, u silnim postizbornim kombinacijama, bila pominjana kao naprednjački kandidat za predsednicu Vlade, a "Vreme" je u broju 1117 objavilo tadašnji portret savremenika – kako je delovalo, buduće premijerke.

I 2010. i 2011. protekle su u grozničavom zazivanju i očekivanju parlamentarnih izbora, a Jorgovanka Tabaković, kao jedna od vodećih ličnosti Srpske napredne stranke, pretendenta na vlast, svako malo je davala izjave i intervjue za štampu. To je period u kome su čelni ljudi naprednjaka – Nikolić, Vučić, Tabaković, Stefanović – imali bezbroj pojavljivanja u medijima, u onome što će sadašnja vlast nazivati "medijskom blokadom" i "terorom žutih". Tabaković je po pravilu govorila o ekonomiji, pričala o tome šta će se dogoditi kada SNS dođe na vlast (Vlada će imati 12 ministarstava, samo jednog potpredsednika, ukinuće se mesto državnih sekretara...), ali nije joj bilo strano da, nalik Vučiću, "odvali" da je spoljni dug narastao na 33 milijarde dolara (april 2010). Svakako najveći biser bila je najava "dva velika projekta" – razvoj desne obale Dunava i vodnog puta od Velike Morave do Vardara i Egejskog mora, "koja mogu da privuku investicije od 100 milijardi evra" (novembar 2011).

Nije propuštala da kritikuje vlast DS-a, i to je činila gotovo proročkim rečima: "Vlast u Srbiji iz demokratije klizi u tiraniju, jer se neovlašćeno i unutraš-

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

njom i spoljnom politikom ne bavi Vlada, ne daju da se time bavi parlament, ali se zato bavi predsednik Srbije sam" (decembar 2011). Nakon što su Boris Tadić i DS uspeli da izgube najpre predsedničke izbore, a potom nisu uspeli ni da formiraju republičku vladu, nedelju dana po formiranju SNS-SPS-PUPS-URS vlade (Ljajić – Vulin – Ugljanin – Velimir Ilić), dotadašnji guverner Dejan Šoškić, pod pritiskom, daje ostavku. Ionako bi bio smenjen – Skupština je odmah po formiranju nove vlade dobila predlog izmene i dopune Zakona o NBS, jer je za smenu Šoškića bila neophodna podrška Saveta guvernera, koju nova vlast nije imala. Tako je mesto guvernera NBS odmah otišlo pod stranačku šapu, nasuprot predizbornim obećanjima o departizaciji. Inače, izmene zakona su bile toliko dobre da je već u novembru isti zakon ponovo menjan, a Jorgovanka Tabaković je došla na mesto čoveka koga je zapravo podržavala.

"Mislim da je Šoškić počeo sa nekim stvarima koje ne mogu odmah da daju rezultate, ali čuje i oseća stvarnost i ima moju podršku za početak, što ne znači da baš mogu da prepustim to mesto, ali zaista ima moju podršku. (...) Do dolaska guvernera Dejana Šoškića najviše sam pretendovala na mesto guvernera. Sada vidim da je čovek vrlo lepo i ozbiljno počeo da radi, pa nešto razmišljam – može i ministarsko mesto, a ne guvernersko." Ovako je Jorgovanka Tabaković razmišljala o tadašnjem guverneru Dejanu Šoškiću u oktobru 2011. godine.

Šoškiću su mogli da se pripišu krupni propusti u radu: tokom njegovog mandata "pod led" je otišla Agrobanka, a inflacija je u 2012. bila dvocifrena. Dakle, NBS nije uspevala da se izbori ni za jedan od svojih ciljeva – stabilnost finansijskog sektora i kontrolisanu, nisku inflaciju. Kada tome dodamo ono što je pogađalo sve građane – skokoviti pad dinara, uprkos tome što je NBS prodala više od milijarde evra za odbranu kursa – ne može se reći da je Jorgovanka Tabaković, sa svojim timom (Ana Gligorijević, Diana Dragutinović i Veselin Pješčić kao viceguverneri), imala blistavu situaciju tog 6. avgusta 2012.

Prvi potezi bili su uspešni: kurs je oboren i stabilizovan restriktivnom monetarnom politikom, odnosno povećanjem referentne kamatne stope sa 10,25 na 11,75 odsto, a inflacija je već u 2013. godini bila ispod predviđenog cilja – samo 2,2 odsto. Ovako niska inflacija zadržaće se do danas, a dinar je sada, u januaru 2019, jači nego što je bio tokom burne 2012. godine. Ove dve stavke – stabilan dinar i stabilna inflacija u poslednjih šest godina – nesumnjivo mogu da budu nešto čime se guvernerka i NBS mogu pohvaliti. Naravno, može se govoriti o lošem uticaju jake domaće valute na izvoz, može se i zameriti što je NBS zapravo nekoliko godina zaredom mašila zacrtani koridor u kome treba da se nađe stopa inflacije (sa donje strane), pa je stoga budžet imao manje prihode od PDV-a od očekivanih, ali ovo su, uz veliki pad nenaplativih kredita, svakako stvari koje u NBS ističu kao svoj uspeh.

IPAK

No, bilo je i loših stvari. Iako ni izbliza toliko kao tokom perioda 2008–2012, Tabaković je imala "izlete" van nadležnosti guvernera. Već u januaru 2013. dala je čuvenu izjavu da Milan Beko "ne gazi na trulu dasku".

"Koliko ja poznajem Milana Beka, ako se nije promenio otkad smo sarađivali u Vladi, on ne gazi na trulu dasku. Obično se dobro obezbedi u svojim poslovima. Vešt je čovek, bavio se velikim poslovima, ume da se provuče kroz rupe u zakonu. Umesto njega, stradaće oni koji su pristali da mu služe i da tumače zakone i oni koje je koristio kao rukavice. Ne zato što ga neko štiti, već zato što je inteligentan", rekla je guvernerka povodom istrage u vezi sa Lukom Beograd.

Potom je u februaru iste godine – iako je "zamrznula" svoju stranačku funkciju – rekla da "najave izbora predstavljaju pokušaj stvaranja sukoba unutar vladajuće koalicije i stvaranja 'linije nerazumevanja' među saradnicima", kao i da ona "ne vidi nijedan realan povod" za vanredne »

izbore. Povodom potpisivanja Briselskog sporazuma bila je emotivna ("Nemojte mi zameriti što ću istaći ulogu Aleksandra Vučića u tom procesu, jer mislim da je značajna zbog toga što on ni u jednom trenutku nije pokazao da je fasciniran onima koji treba da prodaju tuđe, odnosno da umesto nas odluče o nama, a nije pokazao ni strah pred onima koji imaju moćne zaštitnike i traže mnogo više nego što im pripada"). A onda, obrazlažući preporuku koju je NBS dala bankama u vezi sa kreditima u švajcarskim francima, rekla je da banke ne moraju da je prihvate, ali da je uverena da će "banke shvatiti da je ovo, pre svega, u njihovom interesu, jer one znaju šta NBS zna". Javnost je ostala uskraćena za informaciju – šta je to što NBS *zna* o poslovnim bankama.

Taman pošto je izabrana na svoj drugi mandat, Jorgovanka Tabaković je u javnosti promovisala obavezno uvođenje Dina kartice. Jedna od firmi koje će zarađivati na obradi transakcija Dina kartice jeste Čip kard, iza koje stoji kompanija Aseko, u kojoj je brat premijerke Ane Brnabić, Igor, jedan od direktora

U decembru 2013. na sajtu novosadskog Radija 021 pojavljuje se vest o tome da ćerki Jorgovanke Tabaković Mileni novosadska filijala Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje obezbeđuje službeni automobil i vozača kako bi dva puta nedeljno išla u Beograd na predavanja i nestaje nakon tri sata. Jorgovanka Tabaković medijima šalje otvoreno pismo u kome kaže "da ne može da dozvoli da njenu decu bez ikakvih dokaza bacaju u blato, kao i instituciju koju mora da štiti", i traži od medija koji su "ovu lažnu vest preneli da je hitno povuku jer ne želi da njena deca crvene zbog monstruoznih laži kojima neko udara na nju, njenu porodicu i instituciju guvernera NBS".

CINS objavljuje tekst pod nazivom "Istina ima rok trajanja", međutim i taj tekst nestaje hakerskim napadom. "Imamo informacije da se i drugim sajtovima koji su preneli priču desilo da budu hakovani", izjavio je tada Branko Čečen, direktor CINS-a.

U oktobru 2013. propada Privredna banka Beograd (PBB), a početkom 2014. i Univerzal banka. Najveći akcionar Univerzal banke Nebojša Divljan u februaru iznosi optužbe na račun NBS – kaže da je u maju 2013. godine uputio dopis guverneru NBS Jorgovanki Tabaković "kojim je obaveštava o ozbiljnim nepravilnostima i o tome da UBB posluje mimo zakona", te da zahteva hitnu vanrednu kontrolu banke. "Na zahtev nisam dobio nikakav odgovor i ćutanje NBS sam shvatio kao podršku rukovodstvu banke, i tada sam se povukao u status pasivnog akcionara, jer je učešće u radu organa banke bilo beskorisno", rekao je Divljan uz ocenu da je NBS imala "burazerski nadzor" nad Univerzal bankom i "da je mogla da predupredi slom banke pre godinu dana, kada je UBB imala regulatorni kapital od 1,8 milijardi dinara".

Takođe, list "Danas" je u više navrata pisao o povezanosti Siniše Malog (tada savetnika Aleksandra Vučića), Ivice Kojića, ali i NBS sa Miroslavom Bogićevićem, bivšim vlasnikom kompanije Farmakom, zbog koje je propala PBB: rukovodstvu ove državne banke bilo je "zabranjeno da samostalno preduzima bilo kakve mere naplate prema Farmakomu i svim sa njim povezanim licima" – najvećem dužniku banke.

Ujedno, "Danas" je otkrio i da je u decembru 2012. Jorgovanka Tabaković lično intervenisala kako bi Bogićevićev Farmakom došao do kredita holandske banke od 25 miliona evra, iako plan otplate tog zajma nije bio usklađen sa srpskim propisima. NBS je prvo odbila da registruje kredit, Bogićević je otišao u posetu Jorgovanki Tabaković, i NBS odmah sutradan pušta sporni kredit.

U septembru 2014. upad provalnika u njenu hotelsku sobu u Crnoj Gori, koji je odneo njen neseser sa ličnim stvarima, guvernerka maltene proglašava pokušajem atentata: "Možda su hteli da egzekucija liči na prirodnu smrt. Infarktom od stresa ili zamenjenim lekovima. Ne znam. Možda."

U decembru 2016. CINS, nakon što je na jedvite jade dobio doktorat Jorgovanke Tabaković, objavljuje da je Tabaković "plagirala značajan deo doktorata": "Doktorat guvernerke Narodne banke Srbije pun je doslovno prepisanih pasusa drugih autora bez citiranja", piše CINS, dodajući da je više od 20 odsto teksta "preuzeto bez citiranja". Mentor Jorgovanki Tabaković bio je Milenko Dželetović, takođe visokopozicionirani član SNS-a.

Iako guverner, Jorgovanka Tabaković govori na glavnom odboru SNS-a pred predsedničke izbore 2017, a u maju iste godine se ispoveda:

"Nisam srećna što Aleksandar Vučić neće više biti premijer, brinem da li će doći neko ko je do te mere upućen u budžet, odgovoran i ima tu vrstu posvećenosti. (...) Samo on može da izračuna u samo tri minuta fiskalne rizike od, primera radi, zapošljavanja jednog profesora elektrotehnike za podsticaj IT-u, i to ne samo za dati trenutak već i na srednji rok."

U avgustu 2017, kad je bilo jasno da od projektovanog rasta BDP-a od tri odsto nema ništa, Tabaković i NBS – nešto poput direktora RZS i njegove računice kako je "najverovatnije" da će plata do kraja 2018. biti 500 evra – izlaze sa procenom da će u drugoj polovini 2017. BDP morati da skoči pet odsto da bi ukupan rast bio tri, i da NBS i dalje očekuje da će taj cilj biti ostvaren. Taman koliko i plate od 500 evra – dobar primer uništavanja institucija zarad dnevne politike.

Napokon, taman pošto je izabrana na svoj drugi mandat, Jorgovanka Tabaković je u javnosti promovisala obavezno uvođenje Dina kartice. Jedna od firmi koje će zarađivati na obradi transakcija Dina kartice jeste Čip kard, iza koje stoji kompanija Aseko, u kojoj je brat premijerke Ane Brnabić, Igor, jedan od direktora.¶

RADMILO MARKOVIĆ

50 GODINA U SRBIJI

1.000 zaposlenih

400 prodavaca

Danas smo najpoželjniji poslodavac i ulažemo u programe podrške mladima, zaštitu životne sredine i razvoj zajednice

Otvorili smo regionalni **Centar za sokove**

Rosa se pridružuje našoj porodici, postaje lider na domaćem tržištu i prva voda u eko boci

Punionica postaje deo **Coca-Cola Hellenic** grupe, prisutne u 28 zemalja na tri kontinenta

Prva **Coca-Cola** boca krenula je na svoje putovanje iz fabrike u Zemunu

80 zaposlenih

10 prodavaca

Pola veka partnerstva i poverenja!

Coca-Cola HBC Srbija

Um i Naum

Životinja nacionalizma je ono što je siromašnoj porodici na Balkanu "pojelo kravu". Nije to, dakle, bila samo mržnja i viševjekovna netrpeljivost, već istinska neman, divlja i nezasita, koja je unesrećila čitave narode. I ne, tu životinju ne treba ubiti, već je treba neodstupno ukrotiti i upregnuti da ore, a ne da kolje, ubija i zavađa

Piše:
Vladika Grigorije

Od Trebinja do Ohrida stiže se relativno brzo, od jutra do kasnog popodneva, a pritom se prolazi kroz četiri međunarodno priznate države. Na tom nedugom putovanju krajolici se brzo urezuju u pamćenje, smjenjuju se gotovo istovjetne doline i planine, a lica koja srećemo usput nalikuju, kao i priroda, veoma jedni drugima – očvrslih crta i nekih širokih, umornih, strasnih i pomalo uplašenih očiju, goropadna i miroljubiva u isti mah.

Toga dana, o kojem bih želio da vam pričam, s prijateljima sam, praveći usput nekoliko pauza, stigao u Ohrid oko pola sedam. Javili smo se našem domaćinu, arhiepiskopu Jovanu, koji živi u planini Pelister, u novoosnovanom Manastiru Svetog Jovana Zlatoustog. Arhiepiskop nam je u telefonskom razgovoru rekao da imamo još sat vožnje do manastira. U Ohridu smo se zadržali kratko, tek toliko da bismo predahnuli od puta i popili kafu na pristaništu. Iako je već padao mrak, nazirali su se obrisi grada, vješto utisnutog u prirodu i brežuljke nad jezerom. Neki siromah, kad je vidio naše tablice na autu, zatražio je od nas milostinju. Upitao nas je kako je kod nas, u Bosni i Hercegovini, dodavši da je kod njih bijeda i da omladina odreda odlazi u Njemačku...

GOLGOTA VLADIKE JOVANA

Iz Ohrida smo nastavili ka planini Pelister, a u devet uveče već smo večerali u prijatnoj atmosferi Manastira Svetog Jovana Zlatoustog uređenog bez ijedne trunke kiča i suvišnog. Kakav manastir, lijep i skroman, takav i naš domaćin, i tihe, gospodstvene, i ljubazne monahinje. Ujutro, poslije jutrenja u sedam, obišli smo s vladikom Jovanom manastir. Tom prilikom nam je ispričao kako je sve počelo, kako su se tu obreli on i sestrinstvo manastira kao prognanici, te dokle su stigli sa izgradnjom i kakve želje i planove imaju za budućnost.

Kasnije smo se spustili do kuće vladičinih roditelja. Otac mu je umro dok je on bio u zatvoru, a majka je još uvijek bila živa, iako poprilično narušenog zdravlja, a boravila je s vladikom i sestrama u novom manastiru. Kuća vladičinih roditelja bila je prvo njihovo sklonište, u kojem su utočište pronašli kad su ih izbacili iz Eparhije u Bitolju, gdje je ranije stolovao mladi i odvažni episkop Jovan, moj drug s fakulteta, koji je, prije teologije u Beogradu, završio Građevinski fakultet u Skoplju. Jovan je, i dok smo bili studenti, bio vatrenog duha, iskren i pun vjere, i ono što je bilo sasvim jasno – Makedonac do srži. Nije tvrdio da je potomak Aleksandra Velikog, ali nikad nije govorio ni da je Srbin, niti je nama, svojim kolegama i prijateljima, dozvoljavao da se šalimo na račun Makedonaca. Bio je veoma vrijedan, pametan i samosvojan, i zato me je donekle začudilo kad sam čuo da je na pismo kojim je Srpska pravoslavna crkva pozvala Makedonsku crkvu na jedinstvo sa SPC – a time ujedno i na sveopšte jedinstvo sa svim pravoslavnim crkvama – odgovorio pozitivno. Sinoć sam ga, mnogo godina nakon tog čina, upitao zašto je to učinio. Kroz smijeh mi je odgovorio da je možda na njegov potez ipak uticalo i to što je, pored Bogoslovskog, završio i Građevinski fakultet, te je, dodao je, znao da se kuća ne može graditi na pijesku, a u raskolu je baš tako – sve što zidaš propada, kao da je na pijesku ili živom blatu sagrađeno. Međutim, od njegovog prihvatanja poziva za jedinstvo od strane SPC do danas zbilo se neopisivo mnogo toga: progonstvo, muke, patnje i stradanje, o čemu nije jednostavno u kratkim crtama govoriti, o kojima zapravo uopšte nije jednostavno govoriti. Progonstvo, zatvor, pljuvanje, šamari na ulici, klevete, i ono najgore – osuda za izdaju, nacionalnu izdaju, jer vladika Jovan je u Makedoniji bio označen kao izdajnik vjere i nacije, Crkve i države. Nazivan je najpogrdnijim imenima, raskolnikom i bogohulnikom. Otac mu je ubrzo nakon toga preminuo, majka je oboljela od dijabetesa, a sestra se kao lav borila za opstanak u sredini gdje je bila stigmatizovana zbog vladičinog poteza. Istovremeno, sestrinstvo manastira je maltretirano, tučeno i u praskozorje 21. vijeka, radi odmazde, šišano, dok su crkve u kojima je vladika služio rušene. I baš tog jutra, u Manastiru Svetog Jovana Zlatoustog, stajali smo kod jedne srušene crkve. Gledajući te ruševine i slušajući vladiku Jovana, nisam mogao a da se ne zapitam kakva se to pošast usidrila među narodima i ljudima na ovim prostorima, nagrizajući iznutra svaki iole zdrav i razborit pokušaj suživota i uzajamnog dijaloga?

Međutim, vladici Jovanu nije, unatoč svemu što mu se dogodilo proteklih godina, silazio osmijeh s lica. U međuvremenu je, bez obzira na sve nedaće koje su ga snašle, uspio da doktorira u Grčkoj, a napisao je i potresnu knjigu o svom tamničkom iskustvu, jer je u zatvoru proveo pet godina i to s najokorjelijim osuđenicima, a skoro dvije godine bio je smješten u istražnom zatvoru, koji je, kako kažu, najteži od svih. Ali – pored vedrine duha i ogromnog iskustva koje je kroz pomenutu muku i stradanje stekao – vladičino snažno i žilavo tijelo ipak nije bilo neokrznuto bolom i na njemu su se mogle zapaziti ozbiljne posljedice višegodišnjeg tamnovanja i psihičkih pritisaka.

CRKVA SVETOG NAUMA OHRIDSKOG

Foto: Petar Milošević/ wikimedia

Jednom nogom koračao je teško, ali nikako i ničim nije pokazivao da ga to sputava u njegovoj misiji za jedinstvo Crkve, za šta je – i doslovno – založio svoj život.

PARADOKSI BALKANA

Ali da se vratimo obilasku manastira. Sestre su nas tog jutra poslužile domaćim proizvodima iz njihove bašte, među kojima je bio i čeri paradajz, koji ovdje, na blagodatnom jugu, uspijeva na čak 1100 m nadmorske visine, usred pitome planine. Nakon doručka i razgledanja manastira, krenuli smo u Ohrid. Po dolasku u Ohrid najprije smo posjetili Crkvu Bogorodice Perivlepte, čija ljepota isijava i sa fotografija, a uživo izgleda uistinu nestvarno. Freske u crkvi tek što su bile očišćene i čitava unutrašnjost bila je svijetla i blagouhana. Nakon skorašnje posjete Rajks muzeju u Amsterdamu, ovo je za mene, kao pravoslavca, predstavljalo istinsko osvježenje i povratak nade, u prvom redu jer me je snažno podsjetilo na naš duhovni stožer, pratemelj, kojem se, ma koliko čovjek bio izgubljen, uvijek može vratiti. Mladić koji se starao za Crkvu Bogorodice Perivlepte primio nas je srdačno, kao svoju braću, iako je bio, kako sam shvatio, teolog i član Makedonske pravoslavne crkve. Nakon crkve posjetili smo i muzej ikona, što je za mene predstavljalo iskustvo kakvo sam doživio još samo jednom, u Carigradu, u crkvi Hora, iskustvo puno topline, jednostavnosti i božanske humanosti.

Nakon muzeja otišli smo u grad koji je podigao Sveti Kliment, grad koji stoji na gori, iznad nesvakidašnje bistrog Ohridskog jezera. Kiša koja je neprestano rominjala upravo je u tom trenutku prestala, a u daljini su se nazirale raznobojne krošnje drveća. U vazduhu se osjećao dah jeseni obilate ljepotom koja je sijala kao lice svetitelja. Blaga svjetlost ispod oblaka nad jezerom treperila je dok smo ulazili da se poklonimo čuvenom Klimentu Ohridskom, koji nije bio episkop ohridski, nego je, u ono doba, bio učitelj koji je imao preko 3000 đaka, koji su ga posvetili i proglasili Klimentom Ohridskim. Dok nam vladi- »

U OHRIDU: Vladika Jovan; sakralna umetnost (desno); **ulice grada** (dole desno)
Foto: TV Hram /printscreen

ka Jovan to priča, na velikom arheološkom nalazištu prilazi nam jedan fin čovjek, koji je očigledno tu radio. Sve nam je lijepo objasnio, pokazao mozaike i vjerovatno najljepšu sačuvanu krstionicu na cijelom svijetu. Pomislio sam kako je sve to zajedno nestvarno i kako rane našeg domaćina vladike Jovana polako zacjeljuju raskol i razmirice među narodom. Tek što mi je ta misao prošla kroz glavu, na izlazu se, praktično niotkuda, pojavio neki mladić i najgrublje nas napao insistirajući da moramo da platimo ulaznice. Tu odjednom nastade burna prepirka tokom koje nam je izgovorio svakojake rđave riječi. Vladika Jovan, osjetljiv na ovakve stvari zbog svog golgotskog puta, takođe planu, i ova svađa, puna teških riječi, bila je kao i svaka svađa – neprijatna i nezgodna, ali za mene na izvjestan način i otrežnjujuća, jer sam se ponovo, dok je sve to trajalo, prateći pokrete sudionika, u mislima otisnuo u istoriju paradoksalnosti naroda koji žive u ovom dijelu Balkana. Prisjetio sam se namah i Samuila, bugarskog cara, koji je doveo i promovisao slovenske učitelje na ovom tlu. Ne pada valjda, pomislih, nijednom Makedoncu na pamet da poriče kako su Kirilo i Metodije od Grka poslani te da su njihovi učenici, među kojima i Sveti Kliment, bili naši osnovni učitelji, nad čijim grobom se sad ovaj mladi član MPC zalijeće kao razjaren pijetao na Jovana, pominjući a šta bi drugo nego Makedonce i Srbe. Dok je prepirka trajala, moje misli su i dalje tumarale rubnim prostorima naše zajedničke istorije. Sjetio sam se i kako je Samuilo pobio svu svoju braću, samo je zaboravio ubiti jednoga iz svojega roda – oca Svetog Jovana Vladimira, pa je to učinio njegov sin. Munjevito sam se, dok je još uvijek žučna raspra tekla, u mislima vratio preko Elbasana do Bara, Podgorice, Trebinja i Mostara, misleći o tome kako je na ovim tačkama sve vrlo slično i kako sve netrpeljivosti naše imaju najčešće zajednički korijen i imenitelj, onu bezimenu pošast koja se ugnijezdila u našim životima. Iz tih mojih misli prenuo me je neki ogroman čovjek koji se dovezao u mercedesu s nekim Rusima, očigledno bogatim. Izlazeći iz kola, svojim saputnicima je, prepoznavši Jovana, pokazivao na nas koji smo unaokolo stajali okamenjeni, kao u kakvom istrgnutom kadru iz filmova Slobodana Šijana, te na nekakvom iskvarenom ruskom samouvjereno objašnjavao kako zbog ovakvih kao što smo mi makedonska nacija nema napretka.

PRED FRESKOM SVETOG NAUMA

Uto je i svađa bila okončana, a mi smo odatle krenuli dalje, u neizvjesnost. Pošli smo u katedralni hram Svete Sofije (Premudrosti). Premudrost nam je uistinu svima bila potrebna kao lijek, ali na vratima hrama smo, avaj, zatekli katanac. Neki stranci su nas, začuđeni podjednako kao i mi, upitali: "Closed?" "Closed", uzvratio sam. Vladici Jovanu, koji je još uvijek bio pod utiskom tek minule svađe, nije se dopalo to što je crkva zaključana usred bijela dana te je počeo da se srdi. Rekao sam mu da sigurno postoji neki opravdan razlog i da bi bilo dobro da kafu popijemo dok neko ne otključa hram. Poslušao me je ovaj Božji čovjek za koga sam kao na bijelom danu vidio

da važe one riječi Svetoga pisma – da "revnost za dom Tvoj jede me". Popili smo kafu u obližnjoj kafanici i popričali malo. Objašnjavao sam vladici Jovanu i ostalim prijateljima iz naše družine kako je tako svugdje, te da i kod nas, u Srbiji i Bosni i Hercegovini, ima toga, a sve to ne bih li barem malo ublažio vladičinu žalost i tugu zbog toga što je crkva bila zatvorena. Radnici i gosti u kafani pored crkve prema nama su se ophodili prijateljski i srdačno. Pokušavao sam s njima da razgovaram na makedonskom, a oni sa mnom na srpskom. Učinilo mi se da nas ne bi tako niko u cijelom srpskom narodu dočekao. Bože, mislio sam, kako je ovo divan narod, a kakvi su nas jadi sve zajedno snašli. U taj mah neko nas je obavijestio da je crkva konačno otvorena. Ispostavilo se da je crkvenjak išao da kupi užinu. Pod utiskom prethodnog nemilog događaja, pitao sam se kako li ćemo proći u toj crkvi. Bazilika je velelepna, iz 12. vijeka, a okolo nje sve je lijepo uređeno. Crkvenjak nas je ljubazno dočekao, nije pominjao ulaznice i činio se vrlo uljudan. Na kraju obilaska popeli smo se i na galeriju s koje smo mogli, tu pred zapadnim vratima, vidjeti prastari amfiteatar. Vrlo ja-

“Radnici i gosti u kafani pored crkve prema nama su se ophodili prijateljski i srdačno. Pokušavao sam s njima da razgovaram na makedonskom, a oni sa mnom na srpskom. Učinilo mi se da nas ne bi tako niko u cijelom srpskom narodu dočekao. Bože, mislio sam, kako je ovo divan narod, a kakvi su nas jadi sve zajedno snašli”

sno sam mogao da zamislim prizor sa sijedim glavama koje su nekoć u tom amfiteatru raspravljale o važnim stvarima. Da li bi, kojim slučajem, oni umjeli da pruže odgovor na pitanje koje me je u stopu pratilo toga dana. I dok su svuda oko mene škljocali foto-aparati u namjeri da ovjekovječe opustjeli amfiteatar, ja sam, za uspomenu, odatle ponio taj zamišljeni prizor, vodeći usput nečujni dijalog s njegovim akterima.

Ubrzo smo krenuli dalje starim gradom Ohridom. U jednom trenutku pred nama je iskrsao sveštenik u mantiji. Prvi toga jutra. Šta li će sada biti, zapitah se s izvjesnom zebnjom. Vidim da je riječ o proti, iskusnom kao što su i sve naše prote koje su u svom višedecenijskom službovanju prošle sito i rešeto. Potpuno neočekivano, prota se s osmijehom obrati arhiepiskopu. “Mi se poznajemo, bre”, uzvrati mu vladika Jovan, te se prota opusti pa nam ispriča kako tog dana imao mnogo obaveza. “Imamo mnogo turista. Evo, sad treba da vjenčam neke iz Srbije. Dolaze iz Niša, iz Beograda, iz Novoga Sada, iz svih krajeva. Lijepe su ove naše crkve, pa vole ljudi”, reče nam. Sve vrijeme sam mislio o tome da većina srpskog i makedonskog naroda zapravo i ne zna da smo mi u raskolu. Dok je prota govorio, oko nas su stražarile stare skladne i dopadljive kuće, nekada davno s pažnjom i brigom podignute. Nepogrešivo sam osjećao da svemu tome pripadam, kao kada se nađete kraj djedove kuće, ma u kakvom stanju da je, pa osjetite toplinu njegovog krila i topli dah onoga koji vas voli i govori vam lijepe i utješne stvari, trudeći se da vas zaštiti od svakog zla i nevolje. A s druge strane, i dalje se nametao utisak da nešto neprestano izjeda zdravo tkivo u ljudima s ovih prostora, kako god se ti ljudi zvali i pod kojom god zastavom bili, ali nisam umio da kažem kakva je to neman i kako joj se suprotstaviti. Poslije tog susreta nastavili smo ka pristaništu, gdje smo se opet susreli s Ćirilom i Metodijem, Klimentom i Naumom, jer ovdje svaki put ka njima vodi. Njihove statue su izvajane u velikim formatima. Činilo mi se da je vajar dobro uradio svoj posao.

Foto: Stolevski/ wikimedia

Odatle smo se zaputili ka Svetom Naumu, koji je udaljen 30 km, a nalazi se na obali jezera. Okružuje ga nesvakidašnje lijepa priroda – slijeva je raznobojna i prozračna šuma, a zdesna plavo, zatalasano jezero. Naum je, kažu, bio monaški tip, za razliku od Klimenta, učitelja. Nigdje, vele, narod tako ne hrli kao kod isposnika i monaha. Kada sam vidio kolone ljudi, sjetio sam se Ostroga. Na kapiji neko uzviknu: “Eno našeg vladike.” Bili su to neki naši ljudi iz Crne Gore i iz Hercegovine. Fini i uljudni. Pozdravili smo se srdačno. U samom hramu sve je bilo skromno, ali autentično. Bio je pun djece i omladine koja se molila i zamišljala želje. Sa sjetom sam prizivao vladiku Nikolaja i zahvaljivao mu za *Molitve na jezeru*. Da, ovdje ih je pisao i nije bio svjestan koliko će ucveljenih duša svojim riječima utješiti. Pokazali su nam i pirg koji je podigao Mihajlo Pupin, a na kraju smo došli i do groba u kojem leži Sveti Naum. U priprati sam dugo stajao pred freskom slovenskih učitelja Kirila i Metodija, Klimenta i Nauma, Gorazda, Save i Angelarija, i razmišljao o paradoksu koji je pratio ove prostore.

Dok sam tako zamišljeno zurio u fresku, za rukav me je uhvatio otac Mojsije, jedan od monaha koji radosno služi uz ahiepiskopa Jovana. “Znaš li priču o Svetom Naumu i medvjedu?”, upitao me je. “Ne”, odgovorio sam. “Dođi da vidiš fresku”, izustio je tiho, povukavši me za sobom. “Naime”, tumačio je, “medvjed je pojeo kravu nekoj siromašnoj porodici, a onda je Sveti Naum otišao u šumu i pronašao medvjeda, a potom ga natjerao da tim siromasima ore umjesto one krave koju je pojeo i tako im nadoknadi gubitak.” To što je otac Mojsije ispričao jasno je prikazano na fresci. Posmatrao sam netremice prizor pred sobom, dok su desno od freske neki srednjoškolci tiho šaputali svoje molitve na grobu sveca. Sama po sebi priča o medvjedu je poučna i zanimljiva, ali ja sam stajao nepomično, zatečen onim što mi je u tom trenutku prošlo mislima. Konačno sam našao odgovor na moju cjelodnevnu muku. Životinja nacionalizma je ono što je siromašnoj porodici na Balkanu “pojelo kravu”. Nije to, dakle, bila samo mržnja i viševjekovna netrpeljivost, već istinska neman, divlja i nezasita, koja je unesrećila čitave narode. I ne, tu životinju ne treba ubiti, već je treba neodstupno ukrotiti i upregnuti da ore, a ne da kolje, ubija i zavađa. A za to će nam, nesumnjivo, osim strpljenja i volje, biti iznad svega potrebno da imamo i Uma i Nauma!

Na Božić 2019. ¶

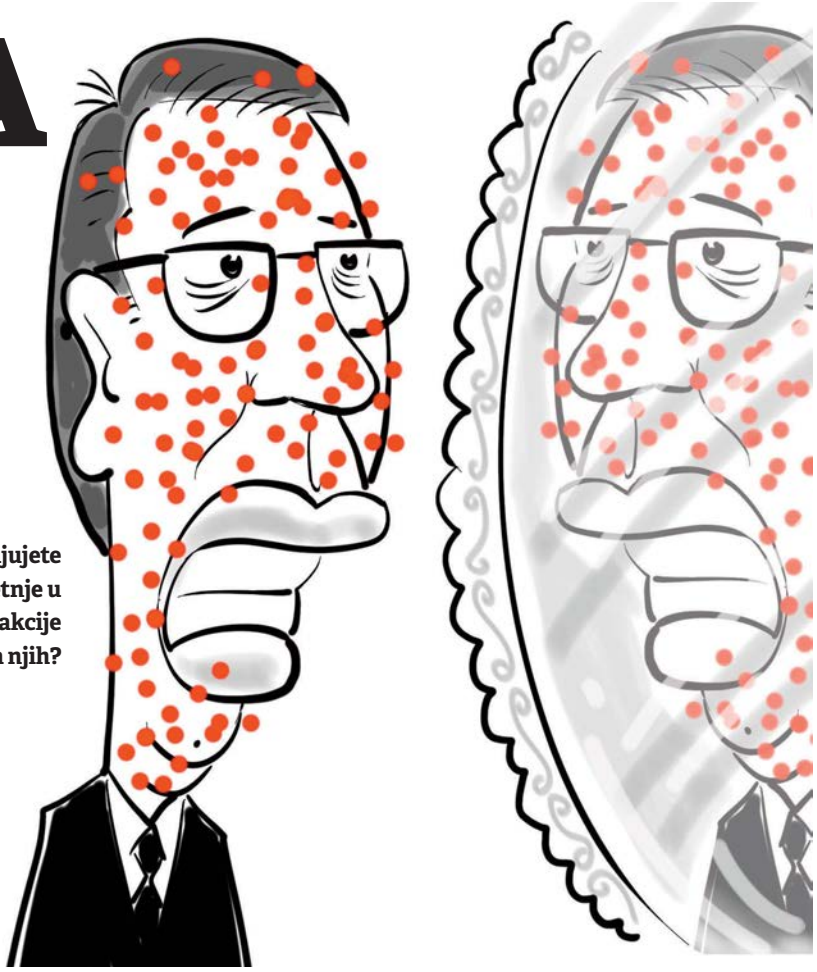
ČOVEK KOJI JE PR
POKLONIO PREDS

Svaki dan već godinama Marko Somborac opisuje našu stvarnost u stripu koji objavljuje dnevni list "Blic". Markova putešestvija kroz srpsku političku i društvenu scenu uvek su duhovita, čak i kad bi čovek zaplakao nad stvarnošću koju crta. Na novogodišnjem prijemu u Vladi Srbije Ani Brnabić je poklonio majicu s likom Aleksandra Vučića kao stražara nad istinom zatvorenom u kavez. Premijerki nije bilo baš pravo. Ali, takav je Marko. Kad bi crtao ono što se njima dopada, ne bi bilo ni ovog intervjua. Postavili smo mu deset pitanja a on je odgovorio olovkom. A ova, kako kaže dečija pesmica, piše srcem.

D. Ž.

EMIJERKI EDNIKA

1. Kako ocenjujete protestne šetnje u Beogradu i reakcije na njih?

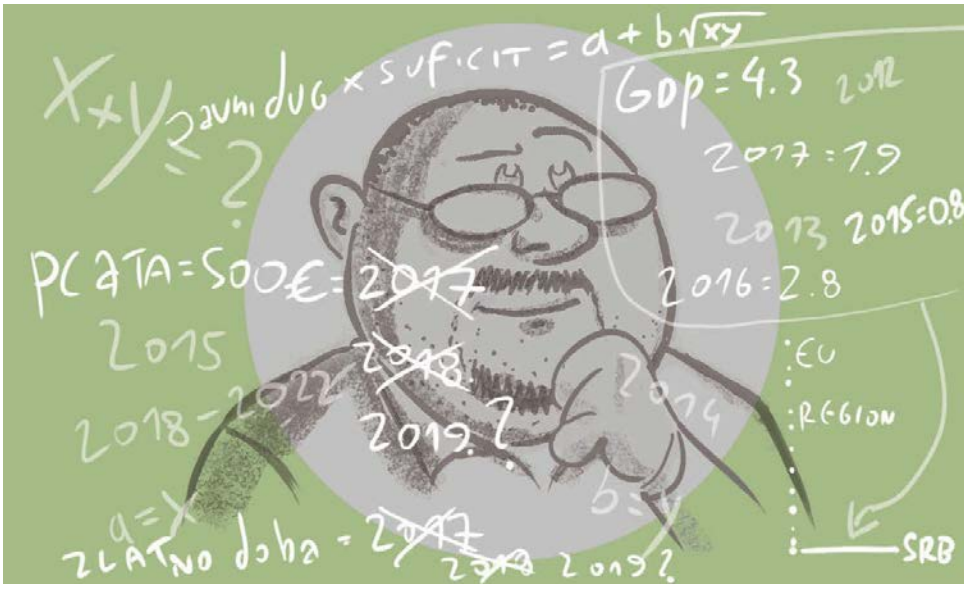
2. Kako vidite i opisujete medijsku situaciju u Srbiji?

3. Ana Brnabić vam je zamerila što ste joj poklonili majicu s Vučićevim likom. Kako bi izgledalo da ste nju nacrtali?

4. Da li osećate dolazak "zlatnog doba"?

5. Ko je danas državna "kafe-kuvarica"?

6. Hoće li biti izbora 2019. i na šta će da liče?

7. Kako ocenjujete radove na "Beogradu na vodi"?

8. Ko je, po vama, šampion poltronstva?

9. Na šta liči opozicija u Srbiji?

10. Šta očekujete od nove godine?

Despot koji je hteo da ukrade mesec

U pravu je bio Crnjanski. Postoji "Zajednica talijanskih pesnika, kroz tolika stoleća. Liče." (Miloš Crnjanski, *Kod Hiperborejaca*). Liče i srpski pisci. O čemu god da pišu oni pišu, o istom, o pohodu dečaka na mesec

Piše: **Bojan Kovačević**

Vanredni profesor na Fakultetu političkih nauka u Beogradu

U pohod na mesec uzbuđen i srećan, naoružan grabljama, kreće mali Branko Ćopić sa samardžijom Petrakom, pobratimom svog dobrog djeda, pustolovom, lutalicom, koga ni za ljude ni za mesta odavno više ništa ne vezuje (*Bašta sljezove boje*). Na pola puta mali Bajo zastaje, osvrće se. Dole, u bašti boje sljeza, pored vatrice čeka ga dobri stari gunđalo, njegov djed Rade, topla ušuškanost, ljubav i dom. Gore na vrhu brda čeka ga mesec, zastrašujuća i neodoljiva avantura, blještava i hladna tajna, važnija od svega što su Bajine radoznale oči videle i male dečje ruke dodirnule u svetu koji je počeo da upoznaje. Iako drhteći, hrabri dečak nastavlja ka tajni, popne se na brdo, pa kad mesec, mangup, umakne njegovim grabljama vraća se kao junak posle velikog boja u dolinu, svome djedu u naručje. Pored djeda na podu spava još neko. To je dečakov stric Nidžo. I Nidžo bi da odluta negde, u rano proleće, sa nekom Marijanom iz pesme, u neku tamo Ameriku, daleko od teškog zemljoradničkog života u bosanskoj zabiti, dečjeg plača i zapomaganja starih. Njemu, međutim, nedostaje Bajine dečje hrabrosti, pa ostaje tu, pored vatre, a kad život pritisne mukom napije se rakije pa zaspi. Dilema koja se u dečačkom srcu začela te herojske večeri ostaće za Ćopića nerazrešena do kraja života: "Je li pametnije biti mjesečar ili s mirom sjediti kod svoje kuće, pa kad zagusti tješiti se rakijom kao moj strikan?"

DOBRAČIN SAN

Pred dečaka Dobraču, trgovačkog pomoćnika, mesec je iskočio u Beču u ulici Annagasse, u izlogu knjižare (Svetlana Velmar Janković, *Dorćol*). Mesečeva tajna skrila se za njega u knjigama, u čudesnim crnim i zlatnim slovima što ih ispunjavaju, dečaku sasvim nepoznatim. "Zaželeo je da svlada neznanje koje mu se razotkrilo i da se prebaci preko te granice iza koje su iskustva druga." Ta želja odrediće mu život. Iako je nikad neće ostvariti. Iz Beča se vratio ocu koji od njega toliko očekuje, braći i sestrama što bosi jurcaju po blatu. Da je ostao, izdao bi ih, tako je osećao mali Dobrača. Kad se vratio kući, izdao je mesec. U njemu je zauvek ostala tužna praznina. Samo još dva puta pomislio je da bi je mogao ispuniti. Prvi put, kada je predložio Karađorđu da od novca zarađenog trgovinom napravi školu i pored nje knjižaru koje će nositi njegovo ime, Jovana Dobrače. Vožd nije prihvatio da se mesto gde će deca učiti nazove imenom trgovca. Drugi put, kada je sa tri stotine svojih herojskih Gružana 1815. odbranio Čačak od Turaka. U nekom drugom i pustom svetu koji se stvarao nakon pobede u Drugom srpskom ustanku, umreće Dobrača zaboravljen i siromašan 1839. godine.

PAVLOVE VITEŠKE MISLI

Za mesecom traga i lepotan Pavle Isakovič, Miloša Crnjanskog, dok u svojoj gospodstvenoj uniformi tumara po ravničarskoj baruštini i blatu oko Temišvara (*Seobe II*). Mesec o kome sanja je njegov herojski nacion i daleka Rosija. O nacionu Pavle priča i Evdokiji, Bečlijki, koja mu u sobu sama dolazi, u njega se strasno zaljubljuje i nudi mu svu udobnost, toplinu i pažnju koju muškarac može poželeti. Ali žene ne razumeju šta je nacion, melanholično zaključuje Isakovič, kao što ni austrijske vlasti ne shvataju da za Rascijane koji su carevinu odbranili od Turaka paorski život znači smrt. Ne mogu lafovi, neustrašivi konjanici, postati obični ratari pa vredno obrađivati zemlju kao Hrvati ili Mađari. Ne mogu Rascijani bez meseca. Pa se zbog njega sele, traže ga. Ni u sanjanoj Rosiji ga Pavle ne nalazi. Tu život liči na onaj što su ga on i njegovi zemljaci u mahali pored Temišvara vodili. Kako da dohvati mesec kad se njegov nacion u Austriji i dalje savija pod sramotnim jarmom paorstva? Susret sa lažnom ruskom caricom, zatvor, podsmešljivi pogled zemljaka sve se to grubo ruga Isakovičevoj zanesenoj glavi i viteškoj misli. U toj dalekoj Rosiji on i život završava. Ali ne u nekoj "plačevnoj šašavosti", već vedro, ponosito, lepog i prijatnog lica kao kad je nekad na svom konju jurcao na Turke. Uhvatiće on mesec kad-tad. "Ima seoba. Smrti nema".

KAKO JE PRONAĐENA LUČA

Priču o mesečaru napisaće i Andrić. Njegov mesečar "u čudnom položaju, sedi podnimljen i pogružen, na kamenim stepenicama ispred Tropovićeve kuće u Toploj, na julskom suncu pod kojim sve što postoji brzo i nezadrživo sazreva i raste" (*Trenutak u Toploj*). Zašto je ovaj prerano izrasli dečak tako preozbiljan i potišten? Razmišljao je o suncu, moru, Toploj, "brodolomima bez svedoka", susretima koji se u lukama i na pučinama mogu doživeti... shvatio je da je u svetu "sve sadržano u svemu", kao da je sve delo nekog velikog umetnika, i oseća da to mora preneti ljudima. Da bi tu istinu smestio u stihove, dečak mese-

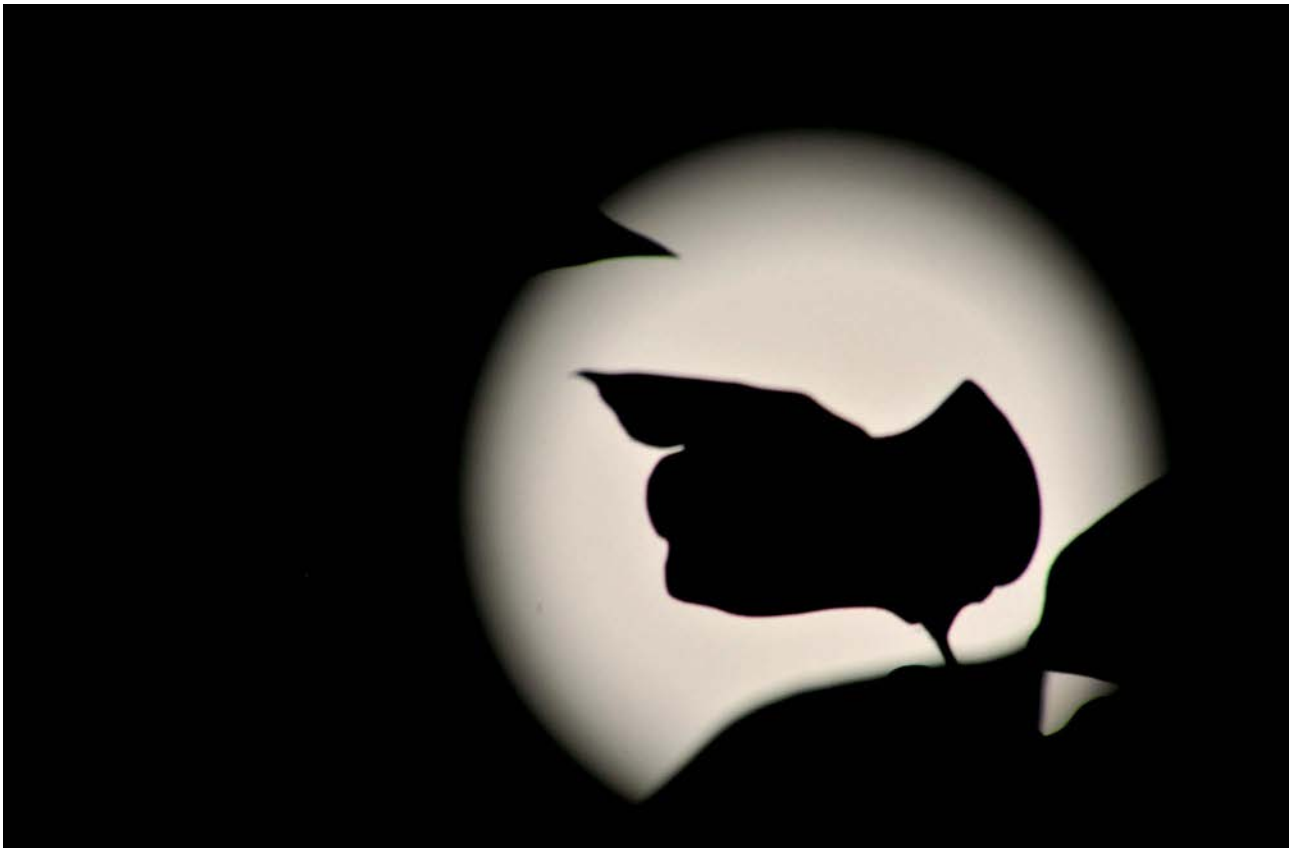

Foto: Marija Janković

čar mora ruku na vasionu staviti, zna on to. Hoće li uspeti? Ali ni to mu nije dovoljno ako njegova Crna Gora ne postane slobodna. Uh, koliko su to teške brige za mlađanu dušu. Zato dečak zamišljeno tumara obalom ne primećujući mlade Novljanke što su izašle iz kuća da vide lepog mitropolitovog sinovca.

Taj Andrićev visoki dečak sa Tople, što od razmišljanja o vasioni ni da pliva nije stigao da nauči, u svom pohodu na mesec doguraće dalje od svih. U sebi će pronaći svetlost, dokaz da je sa Bogom u "svoistvu". Luča će mu osvetliti lepotu sveta. Ljudima će preneti da je bog veliki poeta, stvaralac, a ne onaj koji naređuje, preti i zastrašuje. Napisaće *Luču mikrokozmu* i *Gorski vijenac*. Na sebe će primiti sve breme borbe za slobodu naroda... a onda će mu se besmrtna duša odvojiti od mladog bolesnog tela i odleteti na nebo da u božanskim mirovima uživa posmatrajući ideje lepog, pravičnog i dobrog o kojima je u antičkoj Atini stari Platon mislio.

UMETNICI I DETINJSTVO

Odakle se mesec spustio u priče velikih srpskih pisaca? Preneo ga je šapat što se kroz vekove prenosi, šapat o narodu herojskih dečaka koji je nekada davno jurnuo na mesec i tom jurišu žrtvovao sve udobno, toplo i drago što je na ovom svetu stekao i izgradio. Čuli su ga srpski umetnici još u detinjstvu. Taj šapat donosi priču o caru kome je zemaljsko carstvo bilo maleno, "a nebesko uvek i doveka". O majci devet poginulih Jugovića što su joj sinovi slavno zadužili potomstvo pa ona steže srce da ne zaplače i ne izda njihovu zavetnu misao. Taj vedri glas sa Kosova šapnuo je našim piscima ono što je još Aristotel znao, da čovek nije ono što vidimo već ono što bi mogao biti, da ga treba razumeti u smislu potencijalnosti da učini velika dela. Poverovali su tom pesničkom šapatu koji ih je ubeđivao da je životom moguće pobediti smrt. Lepotu priče o Kosovu pisci nikada neće moći da dostignu, znali su to još od kad su prve priče i stihove napisali. Ali da se toj lepoti i njenoj tajni približe, makar i nakratko, postavili su sebi kao najuzvišeniji cilj. I oni su bili mesečari, kao onaj mali Bajo sa grabljama na brdu.

Kao što se Ćopić od zlih ljudi sakrio u svoju bajku, u baštu sljezove boje, tako se i ceo srpski narod sakrio u svoju bajku o Kosovu. U teškim istorijskim vremenima ta bajka je narodu pomogla da preživi i stane na stranu dobra protiv zla. Podjednako će tom divnom kosovskom šapatu poverovati srpski seljak iz Šumadije, preki Karađorđe, svinjar Miloš, Stanislav Vinaver, Jovan Cvijić ili Slobodan Jovanović. Bajka o pohodu na mesec toliko je lepa da će 1918. i drugi jugoslovenski narodi poželeti da se Srbima u tom pohodu pridruže. A onda su ti drugi narodi počeli da sumnjaju, da se predomišljaju. Uplašili su se privlačnosti tog dalekog mesečevog sjaja od kog čovek zaboravi da uređuje ono opipljivo, zemaljsko, što mu je pri ruci, da gradi puteve, fabrike, škole, bolnice, da proizvodi, da sa svetom trguje... Od mesečarenja su ih odvlačili i stranci, Austrija, Nemačka, Vatikan... Odgurivali su ih svojom nabusitom nezgrapnošću i Srbi, oni Rascijani Crnjanskog koji nikada do kraja nisu poverovali da bi i paori mogli postati lafovi.

ODUSTAJANJE OD MESEČARENJA

Onda su početkom poslednje decenije XX veka od mesečarenja konačno odustali Slovenci, Hrvati i Makedonci, za njima i bosanski muslimani pa na kraju čak i Njegoševi Crnogorci. Narod mesečara osetio je da su ga svi izdali. U pijanom gnevu silom je pokušao da vrati one koji su odlazili. Posvađao se sa svetom koji je cepanje Jugoslavije podržao i koji ga je 1999. bombardovao. Početkom 2000. pokušali su Srbi da se sa razvijenim zapadnim zemljama pomire, poverovali su njihovim političarima, počeli da usvajaju napredne ustanove njihovih demokratskih društava, njihova iskustva, ali svet ih je opet prevario, pa su mesečari ponovo zalutali... I onda se nešto zlehudo a veliko dogodilo.

»

Probudio se onaj dobri Ćopićev stric Nidžo. Nagazio je "onako mamuran" na Bajine "grešne osvajačke sablje" pa mu je sve prekipelo. Dosta mu je više i meseca i mesečara. Nervirali su ga i '68. sa svojim detinjastim zahtevima i čupavim frizurama na protestima ispred Filozofskog fakulteta. Ljutili su ga i devedesetih godina sa svojim pištaljkama i udaranjem u šerpe, čak je išao i da ih bije, te sanjare i dokoličare, na kontramitingu 1996. godine. Onda su mu poslali predsednika u zatvor u neku stranu zemlju da tamo umre kao pas. Na vlast su 2000. godine došli doktor filozofije i doktor ustavnog prava. Ništa ih nije razumeo, bili su mu strani. Isprva ih je, ipak, podržavao, možda ti čudni obrazovani ljudi mogu da urade nešto dobro za njegovu zemlju. A onda su se i oni posvađali. Posle su jednog ubili a drugog za svagda sklonili iz politike. Opet sve zbog tog glupog meseca, nisu hteli da ga se odreknu i njima je bio drag. Posle su zavladali neki neozbiljni i površni ljudi, muvali se nešto, slikali, blentavo smeškali... Za sve to kriv je taj mesec, pomislio je mamurni stric Nidžo. Kada bi samo neko uspeo da ga ukrade, baci u podrum, tamo izgazi nogama, izudara motikom i ostavi ga tako bednog, tužnog i izubijanog da se polako gasi. A onda je u priču o narodu mesečara 2012. godine ušao neko ko se ne ljuti prolazno i prostodušno kao dobri, ojađeni Nidžo, već mesec mrzi istinski, duboko i zlehudo. U priču je ušao despot.

POMRAČENJE MESECA

Despot je došao da ukrade mesec. On od malena ne podnosi mesec i mesečare, njihove ideale, principe, snove i nadanja. Nerviraju ga njihove knjige, pozorišta, bioskopi. Za despota je stvarno samo ono vidljivo, opipljivo. U svetu bez meseca glavni je onaj ko je najveći siledžija, ko je najsuroviji, najbezobzirniji. Zato se despot dobro oseća na fudbalskom stadionu. Ko da više golova pobedio na terenu, ko više mrzi pobediće u navijačkim tučama na tribinama. To je jedina istina do koje dobacuje njegova radoznalost. Ona mu je dovoljna, drži je se čvrsto još otkad je kao student u politiku ušao. Opsednut činjenicama sumorne empirijske stvarnosti despot narodu mesečara deklamuje neke nerazumljive brojke i ekonomske računice. Iz škola im proteruje filozofiju. Uvodi dualno obrazovanje. Šta će klincima Dekart i Spinoza? Despot to zaista ne može da razume. Đaci treba da nauče da rade nešto rukama da bi posle mogli da savijaju kablove u nemačkim fabrikama. Oni zaneseni neka idu u inostranstvo, oni ionako neće za njega glasati. Zašto bi se beogradski urbanisti i arhitekte pitali o budućem izgledu prestonice? Šta znače njihovo obrazovanje i osećaj za lepo naspram silnog novca despotovih arapskih prijatelja? Tako razmišlja despot dok predano radi na krađi meseca. On tom poslu pristupa sistematično. Sedi u sobi okružen televizijskim ekranima. Gleda svoje govore, pamti šta su drugi rekli o njemu. Pravi efikasnu stranačku mašineriju sačinjenu od osiromašenih i neobrazovanih ljudi. Kontroliše izbor funkcionera čak i u najmanjim opštinama. Igra se sudbinama najgorih đaka iz razreda, izvlači ih iz pečenjara, teretana, stolarskih i keramičarskih radionica i postavlja za ministre, visoke državne funkcionere, direktore javnih preduzeća. Oni su potom za njega spremni da učine sve. Savetuju ga strani državnici koji su 1999. godine zbog meseca bombardovali Srbe. Izgleda stvarno da su mesecu dani odbrojani. Despot se egzaltirano raduje.

A šta je sa mesečarima? Šta je sa studentima, profesorima univerziteta, pesnicima, glumcima, režiserima, arhitektama? Oni i dalje idu na Fest, Bitef i Oktobarski salon, žale za "Utiskom nedelje", zgražavaju se nad nasiljem despotovih sledbenika, čude se ukidanju demokratije i vladavine prava, ljute se na despota, smeju se njegovom hvalisavom prostakluku, ponekad malo i protestvuju, nose nekakvu žutu patkicu, ali samo na proleće kada je prijatno za šetnju, posle idu na more... Liče na bele Ruse u boljševičkoj Rusiji. Oni su poražena strana u nekakvoj čudnoj, potmuloj revoluciji bez ideala, u kojoj novi svet stvara mamurni stric Nidžo a stari poredak brani dečak Baja uplašen i zaglavljen negde između djedove tople vatrice i mesečeve tajne.

RAKIJA STRICA NIDŽE

Nije samo stric Nidžo despota doveo na vlast. Njega podržavaju i stranci. Stranci ne mrze Srbe. Ravnodušni su prema njima. Čak su im i simpatični kada dođu u Beograd da se za Novu godinu provedu za malo para. Stranci mrze mesec. Toliko puta im je u istoriji zasmetao, pokvario im planove. Mesec ih podseća na užagrene oči momaka iz Mlade Bosne, na srpsku pobunu protiv Nemaca '41. godine, na NE Staljinu '48. godine, na suludo balkansko krvoproliće 90-ih godina. Srpski mesec za strance znači nepredvidljivost, neupravljivost, svojeglavost, dečju neozbiljnost koja mrsi njihove ozbiljne geopolitičke račune. Za njih je despot rešenje zagonetke koju tako dugo ne uspevaju da razreše: kako Srbima oteti mesec? Oni mu za sada veruju, ali ne bezuslovno i ne beskonačno. Postoji još jedna stvar koju despot mora da uradi, najteža, od koje zavisi njegova sudbina. Mora strancima da preda deo zemlje sa kog je pre mnogo vekova šapat o pohodu na mesec krenuo da se širi. Krađa meseca znači krađu Kosova, zna to despot i spreman je da to uradi. Za sada sve ide kako je zamislio... ali možda će se mesečari ipak prenuti. Istorija je nepredvidljiva, posebno na ovim prostorima. Možda će baš u trenutku kada despot bude slavljenički šutirao mesec u nekom buđavom podrumu, neki novi Gavrilo Dožić izaći na terasu Patrijaršije i pozvati narod na pobunu, a Beograđani izaći na ulicu kao 27. marta 1941. godine. A možda i neće. Bez meseca Srbima ne ostaje ništa, ostaje im samo rakija strica Nidže, praznina u srcu malog Dobrače po povratku iz Beča, one baruštine i blato po kojima luta Pavle Isakovič. Toliko dugo zaneti mogućnošću da urade nešto veliko, besmrtno, propustili su da urede ono prizemno a važno, što odnose u društvu čini uljudnijim a život udobnijim, bezbrižnijim. Bez meseca Srbi ostaju samo stanovništvo što tupo naseljava neku teritoriju, kao ovce ili koze na nekom šumskom proplanku. Nije to onaj lepi, uređeni proplanak kakve vidi putnik kada kolima prolazi kroz Sloveniju ili Švajcarsku. Proplanak je blatnjav, nema mnogo trave, životinje se bore za ono malo hrane, najjače se goje, osetljivije umiru od gladi, mladunčad beži u druga stada, baulja po tuđim brdima gladna, izmrcvarena. Ako despot ukrade mesec, samo će to ostati, blato. Sa despotom ili nekim drugim ko će doći posle njega jednom kada se stric Nidžo ponovo probudi pa mamuran zabrunda. Tada će biti svejedno. ¶

DRAGAN ILIĆ

Prangijanje do zore

Kada je napolju padao sneg, Goran Vesić je prvi put razbio medijsku blokadu i građane javno pozvao da ne veruju snimcima sa televizije na kojima se vidi kolaps saobraćaja

Pisanje o novogodišnjem programu je nalik na Dan mrmota. Iz godine u godinu televizije ne menjaju svoje koncepte, a kada se desi nešto novo, onda se ponavlja unedogled, poput desete reprize domaće serije.

Tako se desilo sa RTS-om, gde su pre nekoliko godina zapevali voditelji i novinari, pa je to postala nova tradicija. Okej, sada mi se čini da je povećan procenat gostiju, profesionalnih pevača i pevačica, pa onda RTS lica postaju plesna pratnja i razigrane kulise. Sve šljašti od balskih haljina, ko za godišnjicu mature, samo, kada se uzme u obzir celokupna ponuda, što reče baba moje supruge: "Najbolje su pevali na državnoj televiziji!" I narodne i zabavne, sve nakićeno, ništa vulgarno. Tu mu Olivera Kovačević dođe ko neka agilna razredna koja pogleda toalete dama, muzički repertoar i aminuje. Nema ispalih sisa i dupeta, pesme po definiciji evergrin žanra i teraj do zore – javni servis. Problem je samo uzrast gledalaca, ili smo stvarno toliko stara nacija?

Pink je imao, logično, "Pinkovo narodno veselje", a posle ponoći "Zadrugu", s tim što se ograđujem od eventualnih sranja koje su se desila, ne znam ni ko se pobio, ni ko kresnuo. Pitanje posle Pinkovog novogodišnjeg: da li smo stvarno toliko prsli?

TV O2 i Prva tradicionalno nisu imali nikakav program vodeći se jednostavnom ekonomskom logikom. Zašto bacati pare na treći orkestar u kafani? Ako narod bira između RTS-ovog i Pinkovog narodnog veselja, zašto dodavati muzike i dolivati u punu čašu. Ipak, napravljeno je specijalno novogodišnje izdanje Vesti na TV Prvoj, kao svojevrsno premotavanje uz uključenje reportera iz Niša, Beograda i Novog Sada. Iako je namera bila korektna, pokazalo se da je stepen entropije u novogodišnjoj noći toliki da je nemoguće realizovati suvisao program uživo u ponoć. Prekidala se veza, Bajaga je ispalio reportera, pa se posle obratio gledaocima, niko nije čestitao Novu godinu gotovo pet minuta nakon ponoći, pa se prva snašla reporterka iz Niša. Sve u svemu, bolje neki dobar film nego eksperiment u ponoć kad mu vreme nije.

Svojevrsno finale bilo je i novogodišnje izdanje "24 minuta" Zorana Kesića i kompanije. Ova vrsta pregleda uprkos smehu ima i jezu koja prožme gledaoce jer se podsetimo svih naših eufemistički rečeno anomalija. Dodatnu jezu izaziva i neizvesnost da li će biti novih epizoda. Da li je moguće da je ostao samo Kesić? Nastavilo se i za Božić, kada smo izgubili pojam o vremenu. Uleteli smo u vremensku petlju, koja će po mom mišljenju trajati sve do pravoslavne Nove godine.

Iz hibernacije koju izazivaju sneg, niske temperature, jaka hrana, ruska salata i porodična slavlja samo su bljeskali momenti kojih se sećam. Prvi bljesak je serijal filmova Brusa Lija na RTS-u, hvala mnogo, moje srce je tada već bilo puno. Sve ostalo se zaboravlja!

Kada je napolju padao sneg, Goran Vesić je prvi put razbio medijsku blokadu i građane javno pozvao da ne veruju snimcima sa televizije na kojima se vidi kolaps saobraćaja. Ne verujte svojim očima! Izjava dostojna klesanja u kamen, jer ovaj čovek zna koliko su mediji skloni manipulisanju, čuj gledo – režiro!

Žika Seljak ispao seljak, jer je u emisiji puštao forice, aluzije o šetnjama, jer je kao Borko udaren u glavu (zaista ne bih da citiram gluposti), a kada loša fora nije prošla, tražio od publike u studiju aplauz. Na RTS-u je samo lupao, a sada se pod stare dane malko i prozlio. Eto šta politika radi od čoveka seljaka.

Najupadljiviji glas naroda stigao je od Gvozdena Nikolića iz Zapadne Srbije. U jednom uključenju čovek je uspeo da prekrši bar tri pravila: pucalo se iz pušaka za Badnje veče, nazdravljalo se mučenicom u kadru i narod je po ko zna koji put nelegalno sekao šumu u potrazi za badnjacima.

Jutarnji program Pinka je za Božić imao u studiju urednika "Informera". Nije počeo rat, na sreću, ali nije se bogme ni mirbožilo. Bilo je ko na Studiju B subotom dok traju šetnje, jer stara poslovica kaže, baš kao urednica ove televizije: ne možete vi toliko šetati koliko mi možemo produžiti izdanje Vesti u kojima ćemo vas mazati blatom, da ne kažem ono gore. Pa ko izdrži duže.

Na kraju, najstrašniji povratak u realnost jeste snimak ubistva na Banovom brdu, kada je egzekutor stao pored žrtve, čoveka koji je nosio, srećom, prazno sedište za dete, i "overio ga". Prethodnih dana, možda se buka od slavlja pomešala sa eksplozijama luksuznih automobila i džipova po Beogradu, baš kao i mafijaških obračuna. Dok policija precizno i egzaktno prebrojava ljude u protestnim šetnjama, mafija se obračunava u po bela dana. Upamtio sam savet nekog iz policije: da "građani izbegavaju mesta gde se skupljaju pripadnici organizovanog kriminala". Pošto niko nije dao spisak, niti opise takvih mesta, da li da se pali iz zemlje, ili da se ne izlazi iz kuće dok se ne poubijaju?

Je l' nam to neko radi o glavi? ¶

Koprodukcije

Na tački susreta razu

Sticajem raznih okolnosti, filmske koprodukcije na ovim prostorima zadobile su jasne obrise istinskog i značajnog fenomena novog milenijuma

Dovlatov

Koja je ovo država

Aleksi

Tri su krupna i aktuelna povoda za ovu priču o srpskim manjinskim koprodukcijama baš u ovom trenutku – u glavni takmičarski program predstojećeg izdanja Berlinskog filmskog festivala uvršten je i celovečernji srpsko-nemački film *Bila sam kod kuće ali...* Angele Šanalek, zatim je Milan Marić pozvan u program *Evropske zvezde u usponu* istog festivala na konto glavne i naslovne uloge u rusko-poljsko-srpskoj koprodukciji *Dovlatov*, a u bioskope u Hrvatskoj u drugoj polovini decembra stigao je i film *Koja je ovo država* Vinka Brešana, nastao kao koprodukcija Hrvatske, Srbije i Poljske.

Filmske koprodukcije na ovim prostorima nikako nisu poslednji krik mode, ali su sticajem niza raznoraznih okolnosti zadobile jasne obrise istinskog i značajnog fenomena tek u ovih dvadesetak godina novog milenijuma. Poviše je prilično lakih pojašnjenja za to. Uprkos pojavi novih tehnika snimanja produkcija iole zahtevnijih filmova zapravo je poskupela, pa je pristup evropskim filmskim fondovima moguć tek nakon pronalaska partnera iz drugih zemalja – ima tu i pitanja ličnih izbora i aspiracija, a naravno i nešto pomodarstva, a nekad stvari naprosto diktiraju zdrav razum i sila nužnosti. Imajući sve to u vidu, gotovo je nemoguće naći ubedljiv broj recentnijih srpskih ostvarenja krupnijeg zahvata koji su isključivo srpske produkcije. Šta više, u nekoliko slučajeva u formalnom smislu poteže je razlučiti koja je država zemlja porekla ili barem većinski koproducent, a tu puno ne pomažu čak ni prilično jasni i strogi parametri propisani od strane referentnih evropskih tela. Jer, jezik, tema, državljanstva krunskog dela autorske ekipe, većinski koproducent... svako malo pokažu se nedostatnim kada treba odrediti dominantnu zemlja porekla nekog filmskog ostvarenja (po tom pitanju posebno je zanimljiv primer filma *Karaula* Rajka Grlića, proizveden u koprodukciji gotovo svih država izraslih na razvalinama SFRJ, a u bezmalo jednakom produkciono-finansijskom omeru).

San snova i filmskih stvaralaca i producenata su bilateralne koprodukcije, odnosno, koprodukcija samo dve zemlje, posebno jer se na drugoj strani duge nalazi potencijalan kreativan užas poznat kao Europudding, zamešateljstvo više strana sa grubim šavovima i na licu filma i u svim iole važnim aspektima filmskog izraza i pakovanja. U slučaju manjinskih koprodukcija, obično se "žrtvuju" one manje zahtevne, manje uočljive, pa nazovimo to i tako, manje autorske stavke – poput dizajna zvuka, šminkera, pomoćnika kostimografa, scenografa i slično. Suzimo li vizir na regionalni okvir, jezička bliskost u mnogome olakšava barem domen podele uloga koja može da obuhvati glumce sa post-YU prostora (doduše, zanimljiv je i u neku ruku kontra-primer filma *Limunada*, nastalog u koprodukciji Rumunije, Kanade, Nemačke i Švedske, u kome je značajnu i uspelu epizodu odigrao naš Goran Radaković).

S druge strane, kada je u pitaju gorepomenuti film *Bila sam kod kuće ali...*, direktor fotografije je mladi srpski snimatelj Ivan Marković, koji je lane isti posao obavio i u crnogorsko-srpskoj koprodukciji, ostvarenju *Ti imaš noć* Ivana Salatića. Naravno, ovde je reč o najsrećnijem mogućem ishodu budući da je recimo, u jednom trenutku, usled upliva nemačkog novca, u slučaju (većinskog) srpskog filma čija se radnja zbiva u ovdašnjem planinskom selu, figurirao i predlog da se sve to snimi u Nemačkoj. Ovde se nalazimo pred kapijom još jednog

ma i nužnosti

važnog i zanimljivog aspekta priče o blagodetima koprodukcija u panevropskom smislu – koprodukcione/fondovske pare su obično prilično skupe, stižu u paketu sa nizom uslovljavanja po pitanju njihovih trošenja, a tu je i upadljiva disproporcija između uvreženih honorara ovde i tamo. Pojašnjenja poput ovih u dobroj meri narušavaju iluziju o lagodnoj poziciji onih koji iznađu koproducente iz komšiluka ili šire, a posebno onih iza kojih stane Eurimages, telo Saveta Evrope koje se bavi podrškom i podsticajima kinematografiji u panevropskom doživljaju tog pojma. Spomenimo ovde da je prethodnih godina upravo Eurimages podržao nastanak čak četiri većinska srpska filmska projekta – reč je o projektima novih filmova Srdana Golubovića, Stefana Arsenijevića, Mile Turajlić i Srđana Dragojevića, od kojih su dva prvopomenuta već u fazi postprodukcije.

Ostavimo li po strani propise, kanone i zamke uvreženih praksi i svedemo li priču na domete konkretnih ostvarenja koja na najsvežijem uzorku nose zaslužen štambilj srpske manjinske koprodukcije, stvari ostavljaju nedvosmisleno povoljan utisak. Krenimo od *Dovlatova*, već pominjane rusko-poljsko-srpske koprodukcije, premijerno prikazane u glavnom takmičarskom programu Berlinskog filmskog festivala 2018, gde je tom prilikom ovaj film Alekseja Germana mlađeg požnjeo niz (sasvim zasluženih) hvalospeva. Kako film govori o ruskom književniku i potonjem disidentu, Sergeju Dovlatovu, tu svakako ne možemo govoriti o temi kao nečemu što ovaj film spaja sa Srbijom (mada je Dovlatov, evo, već par decenija velika zvezda književarske ponude u Srbiji), ali film u suštinskom smislu nosi i određuje izvanredan Milan Marić u naslovnoj i prvoj velikoj ulozi na filmu. Marić je ovom kreacijom pokazao krupan potencijal za zahtevne noseće uloge, vreme će pokazati hoće li mu se posrećiti da ga i kapitalizuje i u srpskom filmu.

U tom smislu, podrška Filmskog centra Srbije *Dovlatovu* se pokazala kao neosporno mudar i opravdan potez, a isto važi i za grčko-francusko-srpsko ostvarenje *Zaposlena* (Her Job), dugometražni prvenac grčkog autora Nikosa Labota. Film *Zaposlena*, prikazan na prestižnom festivalu u Torontu a nagrađen u Varšavi, već svojom temom, silnim pokušajima glavne junakinje da nađe i bezmalo po cenu ličnog dostojanstva zadrži posao čistačice u tržnom centru u okruženju ekonomske krize, umnogome nalazi rimu i sa ovdašnjim (s neprolaznim) stanjem stvari. Labot u ovom svom dovoljno ubedljivom prvom filmu, delu srednjih dometa unutar struje festivalskih ostvarenja, pitanje uposlenosti mudro predstavlja i kao identitetsko pitanje, a *Zaposlena* će svakako ostati upamćena i po odličnoj ulozi Mariše Triantafyllidou, na čija pleća se obrušavaju brojne naoko sitnije nepravde kao posledice krivo sraslog klasnog i ekonomskog ustrojstva, što je sigurno nešto sa čim može da se poveže i publika u Srbiji.

Dok u već pominjanom crnogorsko-srpskom filmu *Ti imaš noć* Ivana Salatića, filmu premijerno prikazanom na Festivalu u Veneciji i takođe nastalom uz podršku Filmskog centra Srbije, zatičemo nešto radikalniji pristup *arthouse* filmu *slow cinema* podvrste, *Aleksi*, hrvatsko-srpsko ostvarenje koje je početkom leta 2018. godine otvorilo Pulski filmski festival, donosi uspeo spoj drame i komedije ponovo identitetskog tipa. Barbara Vekarić, koja je ovim filmom debitovala na polju celovečernjeg filma, odlučila se za diskretnu a duhovitu mentalitetsku komediju ukorenjenu u »

Posljednji Srbin u Hrvatskoj

Ti imaš noć

Zaposlena

Mamonga

Fotografije: Promo

krunski motiv užasa prokrastinacije, u čemu joj je znalački pomogla odlična Tihana Lazović u naslovnoj ulozi. Tihanu Lazović pamtimo iz *Zvizdana*, još jedne referentne i uspele skorašnje koprodukcije Hrvatske i Srbije, a u *Aleksi*, koju je montirao naš Dragan von Petrović, glume i Neda Arnerić i Aljoša Vučković.

Aleksi je donela pregršt i ovde prepoznatljivih motiva i tema, a sva je prilika da će tako biti u slučaju Brešanovog filma *Koja je ova država*, hrvatsko-srpsko-poljske koprodukcije, u kojoj glume i Lazar Ristovski (jedan od koproducenata filma) i Branko Cvejić, budući da se Brešan i ovog puta držao polemičke komedije sa jasnim pečatom ideološkog. A ne samo za tezu i temu ovog teksta posebno je ilustrativan i znakovit primer filma *Posljednji Srbin u Hrvatskoj*, još jedne i formalne hrvatsko-srpske filmske saradnje koja će pred gledaoce stići već poslednjeg dana februara. Ova zombi komedija u režiji i po scenariju Predraga Ličine prati priču o zombi-zarazi na koju su kanda imuni samo Srbi, a u ovom filmu, na kojem je u svojstvu majstora maske radio Miroslav Lakobrija iz Beograda, gledaćemo i Hristinu Popović i Sergeja Trifunovića.

Mimo ovih nekoliko zgodnih svežih oglednih primera, valja istaći da će u skoroj budućnosti sa belegom srpske manjinske koprodukcije stići i novi filmovi velikih evropskih imena, poput Šarunasa Bartasa i Kristija Pujua, kao i Damjana Kozole, Ognjena Sviličića, Stefana Komandareva, dok su s druge strane, osim u ovom tekstu već spominjanih, manjinske koproducente širom Evrope (pa i sveta) pronašli projekti novih filmova Mladena Đorđevića, Dušana Milića, Slobodana Šijana, Danila Bećkovića, Ivana Ikića, Gorana Paskaljevića, Olega Novkovića, Mirjane Karanović, a pre svih njih stići će nam *Mamonga* mladog Stefana Maleševića, koji je debi na polju dugometražnog igranog filma uradio u koprodukciji (gotovo na ravne časti) Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Dva smo sveta

Serijal u BBC produkciji je inteligentno složena priča o stubovima-principima na kojima stoji savremeni svet i siroto malo novinarstvo u njemu

Šta rade novinari? Evo, recimo, ovo: ispravljaju belosvetske nepravde i ostale krive Drine, suprotstavljaju se moćnicima i štite javni interes od pokvarenih, vlastohlepnih i gramzivih, otkrivaju tajne za koje bi bogati i moćni voleli da se nikada ne saznaju, diskretno i na pametan, možda čak i zabavan način edukuju svoju publiku o njenim građanskim pravima, ali i ljudskim dužnostima. Brane demokratski poredak od svega i svih što ga može ugroziti, čak i od sebe samih, kad treba.

Verujem da vam se dopada ovaj opis, a bogme i svet u kojem je to moguće. Znam: sviđa se i meni. Ipak, hajde da probamo još jednom, malo drugačije. Dakle – šta rade novinari? Evo, recimo, ovo: mešaju se u privatne živote ljudi samo zato da zadovolje najniže voajerske porive publike, koje (porive) istovremeno i podstiču i eksploatišu, licemerno se predstavljaju kao zaštitnici i glas svoje publike a zapravo u svemu bitnom verno služe političkoj moći i krupnom kapitalu, podstiču i održavaju javnu beslovesnost, troluju i spinuju baveći se zvizdarijama ne bi li odvukli pažnju javnosti od svega zaista važnog, opasni su kad lažu i još opasniji kad govore istinu, jer je njihova istina često prljavija od najgore laži. Manje seksi opis, zar ne? A opet, nije da nije tačan. Baš kao i onaj iz gornjeg pasusa, uostalom.

Britanska igrana serija u šest nastavaka *Svet novina* (u originalu *Press*), u BBC produkciji, postavlja mizanscen za "epski" sukob dvaju stereotipa novinarstva, otprilike onakva kakvi su sadržani u prethodnim pasusima ovog teksta. Radnja je locirana u redakcije dva londonska dnevna lista, u sadašnje vreme: jedan je (*The Herald*) mali, siromašan (hm, ne za "naše prilike", ali naše prilike su ionako neprilike), nezavisan, levo-liberalno orijentisan, okrenut prosvećenijoj publici, sklon promovisanju svega, da prostite, *progresivnog* i kaštigovanju tzv. establišmenta svake vrste. Drugi je (*The Post*) bogat, veliki, visokotiražan, tabloidan, uvek voljan da zagrebe po dnu i zašašolji ono najgore u čoveku, a sve u službi profita njegovog moćnog vlasnika, ali i političkih interesa onih s kojima ovaj po potrebi sklapa dilove; ponekad relativno vešto imitira nezavisnost i probojnost, ali zapravo dobro zna gde mu je granica i šta se ne sme. Serija je, dakako, fikcija, kao i likovi u njoj, ali nije teško raspoznati "stvarnosne" uzore: onaj prvi je svakako *The Guardian*, onaj drugi najviše liči na *The Sun* Ruperta Mardoka. Što nije loše kao orijentaciona predinformacija, ali je odmah možete i zaboraviti, jer nije od ključne važnosti.

Glavni likovi su antagonisti, par simboličkih anti-blizanaca: mlada Holi Evans, zamenica urednika vesti u *Heraldu* (Charlotte Riley) i Dankan Alen, glavni urednik *The Posta* (Ben Chaplin); ona vešta, principijelna, pomalo štreberka ali uvek na sunčanoj strani profesije i ljudskosti, on prepredenjak premazan svim mastima, vrhunski sposoban ali isto toliko amoralan i ciničan, davni uzor mladih wannabe novinara koji je prešao na Tamnu stranu i od toga odlično zarađuje (mada se ne čini da mu je novac glavni pokretački motiv – više izgleda kao neki bulgakovljevski demončić koji uživa u samoj igri, šta košta da košta – ionako uglavnom košta druge). No, koliko god da je jasno ko je tu ko u simboličkom rasporedu snaga, oboje su, on naročito, dovoljno komplikovani likovi da se izbegne plakatska plošnost i poučitelnost. Njihov je složeni odnos i igra mačke i miša (s nestalnom

različita

ČISTI I PRLJAVI: Glavni likovi "Sveta novina"

podelom uloga) jedan od osobitih kvaliteta serije. No, za ovu je priču važnija šira slika; *Svet novina* odlično portretira dva medijska sveta, dva shvatanja novinarstva i ne samo novinarstva, naposletku dve uporedo postojeće kulture, ne samo u britanskom društvu, koje se gotovo nigde ne ukrštaju, mada se sve vreme sukobljavaju, implicitno i eksplicitno. Tvorac serije i njen scenarista Mike Bartlett i jednu i drugu prikazuje s insajderskom pronicljivošću, precizno identifikujući ono što pokreće i jedne i druge, načine na koje pred sobom i drugima brane svoje izbore, uz niz dražesnih kulturoloških i "lajfstajl" mikroportreta. Serija je, doduše, donekle prinela ritualnu žrtvu političkoj korektnosti: naravno da je glavni negativac sredovečni beli muškarac, ko bi drugi? Naravno da je glavna urednica "dobrog" *Heralda* em žena, em tamnoputa (doduše, nije lezbejka ni veganka – ili možda jeste? Dođavola, primećujem da bolje pamtim s kim likovi iz serija spavaju nego šta jedu), naravno da isluženi *Heraldov* reporter kojeg treba baciti u ropotarnicu istorije, pripadnik poražene kla... pardon, starije generacije, ne samo da je sklon da "kiti" svoje reportaže nego još i glasno komentariše noge redakcijske sekretarice, fuuuj... A sigurno i puši i jede mrtve životinjice! Ali, mimo takvih incidenata, *Svet novina* je prilično inteligentno složena priča o stubovima-principima na kojima stoji ovaj svet, "demokratsko društvo" i siroto malo novinarstvo u njemu, i to baš ono "štampano", danas već s aurom romantičnosti (a treba se čuvati aure romantičnosti – to je predsmrtno zvono!) u ovom predigitalizovanom svetu. Jer, ako bismo tražili *keyword*, ono što pokreće i "dobre" i "loše", to nije toliko ni ambicija, ni pohlepa, ni ljubav prema istini ili dobro upakovanoj laži nego – **strast**. Neumoljiva, bezuslovna, gotovo samosvrhovita. Život u ritmu između dva broja, između dva pokretanja rotacije. Opojna sreća dok se prelistava novi broj s moćnim pričama u njemu, očaj kada stvari pođu po zlu ili konkurencija pokupi kajmak... Ne znam, možda onima koji ne rade u novinama ovo ne deluje kao toliko uzbudljiv i obećavajući gledalački izbor? To je okej, ako tzv. novinarstvo gledate kao struku, kao ceh. Ali, to je koješta, ništa gore i dosadnije od toga. Novinari, oni pravi, samo su ljudi koji gledaju, slušaju, hodaju, čitaju, pišu, i bave se svim onim što rade i drugi, ali na jedan pomalo specifičan i uvrnut način, onaj od kojeg se na koncu prave novine. Oni, dakle, nisu "profesionalci", jebeš profesionalce; ne, oni su *životinje*. Ali različitih pasmina, dakako. Neke su mesojedi i predatori, druge su biljojedi i preživari. I svi su tu, u ovih nepunih pet sati vrhunske BBC televizijske produkcije. Svetovi su jasno odeljeni, ali niko ne odnosi konačnu prevagu; *biodiverzitet* na delu... Hoće li biti druge sezone? To se još ne zna, ali vredelo bi. Dok rotacija ne stane, a Vrli novi svet napokon i neopozivo trijumfuje. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Dobri Nemac iz banat

Sezonski produkcioni pik domaćih televizijskih serija i četiri decenije od smrti Slobodana Cice Perovića povodi su da se setimo *Salaša u Malom Ritu*, serije u kojoj je glumio

Ove jeseni i zime gledali smo ili još uvek pratimo čak jedanaest novih domaćih serija. To su *Jutro će promeniti sve*, *Vojna Akademija 4*, *Koreni*, *Žigosani u reketu*, *Ubice mog oca 3*, *Istine i laži*, *Pogrešan čovek*, *Urgentni centar 2*, *Šifra Despot 2*, *Besa* i *Uspeh*. Retka kritika ih posmatra u ključu sličnih parametara na Netflixu, HBO-u ili Amazonu, iako je u kontekstu prošlogodišnje 60-godišnjice RTS-a naša produkcija prikladnija i pre svega realnija komparativna referenca. Na ovom mestu, makar i subjektivno, složićemo se da je nekoliko serija (poput *Grlom u Jagode*, *Otpisani*, *Pozorište u kući*, *Vruć vetar*, *Vuk Karadžić*) u različitim žanrovima uspostavilo antologijski standard, među kojima je *Salaš u Malom Ritu*, dramaturški uzorna i uporediva sa globalnim trendovima poput na primer jednog *Farga*, ali i sa sadašnjim lokalnim scenarističkim odabirom tema.

U okviru novogodišnjeg programa RTS je reprizirala film *Salaš u Malom Ritu* nastao na osnovu serije, pa je i to povod ovom tekstu. Druga dva su pomenuti produkcioni pik televizijskih serija kvantitetom nezabeležen u protekloj deceniji, i četiri decenije od smrti Slobodana Cice Perovića, jednog od glumaca *Salaša* i *Jakobsfelda*.

Sve je počelo od *Zimovanja u Jakobsfeld*u (1975), prvo jugoslovenskog filma pa TV serije, reditelja Branka Bauera snimljenog po njegovom i scenariju Arsena Diklića i Borislava Gvojića, za koji će dobiti Zlatnu arenu u Puli. To je egzistencijalna priča o dečijoj vizuri rata, kojom je Bauer, nedvosmisleno jedan od najvećih autora jugoslovenskog filma, zatvarao stvaralački krug započet sa *Ne okreći se sine*, a finalizovan filmom *Boško Buha*. Na uspeh filmske fikcije o Jakobsfeldu – folksdojčerskom selu u Vojvodini u Drugom svetskom ratu, spomenuti autorski tandem nadovezaće *throwback*, *Salaš u Malom Ritu* (1976), serijal od osam epizoda u kome će ispričati šta je prethodilo priči iz filma i koje će spojiti sa pet epizoda nastalih iz filma *Zimovanje u Jakobsfeldu*. Žanrovski figurativni triler, lociran u hibernaciju banatskog sela Mali Rit, u kome naivnom dečijom igrom dolazi do tragičnih opštih posledica.

Za one koji nisu gledali ovu seriju, ako takvi postoje, glavni junak je dečak Milan Maljević, lokalni Tom Sojer, čiji jurodivi drugar Vasa, Haklberi Fin, zbog bizarne osvete za vaspitni šamar pali nemačko žito. Okupacioni inspektor Georg

Šicer, rigidnim talačkim merama i kriminalističkom dedukcijom, otkriće ispod pitomine lokalnog podneblja i življa sistem ilegalne mreže skloništa, partizanski zimovnik i jatake.

Bauer unutar živopisne scenografije školskih izmena planova gradi saspens kroz svojevrsne strukturalno tripartitne međusobne odnose različitih likova kao zbir aktera i priče serije. Finale *Salaša u Malom Ritu* predstavlja akcija partizanskog oslobađanja sela. Inicirana je racionalnošću Milanove majke, jedinog ženskog lika (u izvanrednom tumačenju Renate Ulmanski). Taj njen potencijal stoji s jedne strane naspram stanja provincijskog patrijarhata u kojem u novonastalim okolnostima vlada duh nesnalaženja, oklevanja i strepnje, a s druge strane dečija naivnost, nevinost i nerazumevanje koje ona pokušava da zaštiti. U takav svet entropije ratnog zaleđa, vratićemo se u budućnosti, na zimovanje u Jakobsfeld. Glavni junak je poput povratnika iz Dikaprijevog filma *Revenant*, gde odsad sve samo od njega zavisi. To je mesto na kome će Milan, koga igra Slavko Štimac, proći kroz sopstveni karakter od deteta, preko dečaka do odraslog čoveka.

Plot je u toj kulminaciji zasnovan na situaciji u kojoj partizani ostavljaju Milana i Rašu da prezime u pozadini fronta. Da bi preživeli zimu, glad i bolest izazvanu Rašinom iracionalnošću, Milan je prinuđen da se zaposli kao sluga kod nemačkog gazde, Folksdojčera Jakoba Jeriha.

skog sela

IZ *SALAŠA*: **Slobodan Cica Perović kao Jakob Jerih i jedna scena iz serije**

Trivijalije

Slobodan Perović 1975. godine nije nagrađen na Pulskom festivalu, ali će, ironijom, baš za lik Folksdojčera Srebrnu arenu dobiti Nikola Simić za film *Hitler iz našeg sokaka*. Naredne godine, Pavle Vuisić biće predodređen da svojom ulogom krčmara ponese radnju serije *Salaš u Malom Ritu* kao karakter sličan onom koji je u *Jakobsfeldu* postavio Cica Perović. Međutim *šou* će ukrasti Mrgud Radovanović, koji će za nezaboravno jedinstvenu epizodnu ulogu Šicera, u Puli dobiti Srebrnu arenu.

Na putu do spasonosnog izbavljenja proći će kroz niz pojedinačnih dramskih situacija u kojima će se naći zajedno sa likovima ovog Bauerovog antologijskog kastinga. Scenosled je strukturiran na crno-beloj duopolnoj podeli profila i uloga: Milan (Slavko Štimac) – Raša (Svetislav Bule Goncić), Jakob Jerih (Slobodan Cica Perović) – Hans Lajter (Goran Sultanović), sluga Peter (Milan Srdoč) – Marta Jerih (Ljubica Ković), Šlog (Mihajlo Janketić) – Fanka (Toma Kuruzović), i na koncu dve male ali bitne epizode Miće Tatića i Žike Milenkovića.

Jakob Jerih, koga tumači Slobodan Cica Perović, poslužiće Branku Baueru za lik Nemca, koji je prvi put u jugoslovenskom filmu prikazan kao pozitivan i ideološki neopterećen (vidi okvir). Jakob Jerih je oličenje nekadašnje veleposedničke moći i bogatstva podunavskih Švaba u Vojvodini koji su od naseljavanja u vremenu Marije Terezije narednih dvesta godina živeli u multietničkoj i multikonfesionalnoj koegzistenciji sa drugima, prvenstveno u Banatu i Bačkoj. Drugi svetski rat donosi stradanje Srba i Jevreja, a vojno sposobni deo nemačke etničke populacije, poput fiktivnih sinova Jakoba Jeriha, stupa u jedinice Vermahta. Oni preostali u selu, deca poput Milana Maljevića, prinuđeni su da postanu paorske sluge i nadničari. Na tom odnosu međusobne upućenosti do zavisnosti, Jakob će postati Milanov nesuđeni očuh, njegov duhovni otac kojeg nije imao.

Takvu ulogu snažne ekspresivnosti, a minimalne verbalnosti, Branko Bauer je ispravno procenio da može da nosi samo Slobodan Perović, verovatno u tom trenutku na vrhuncu životne, pre svega pozorišne karijere. Cica Perović je rođen 6. maja 1926. u Kragujevcu. Otac mu je bio vojno lice, pa je detinjstvo proveo u njegovim garnizonskim prekomandama na jugu Srbije. O njemu je najmanje poznato da je sa samo 17 godina, 1943, odveden u radni logor u Nemačku Trećeg rajha. Po oslobođenju i povratku u Beograd bio je službenik Ministarstva socijalnog staranja, radnik u industriji Precizna mehanika, i knjigovođa u Jugoslovenskom dramskom pozorištu. Potonji ambijent ga je verovatno opredelio da 1949. upiše glumu u klasi profesora Joze Laurenčića na tek osnovanoj Akademiji za pozorište i film u Beogradu. Početkom pedesetih dobio je prve uloge u Beogradskom pa zatim i u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, kao i na filmu. Nakon romantičarskih rola – debija u ostvarenjima Soje Jovanović (*Pop Ćira i Pop Spira*, *Diližansa snova*), i paralelnom karijerom u makedonskoj YU kinematografiji, 1963. dobio je prvu Zlatnu arenu u Puli za komediju Mila Đukanovića *Muškarci*. Šezdesete godine prošlog veka predstavljaće najproduktivniji period njegove filmografije, od žanrovskih trilera (*Inspektor*, *Ubica na odsustvu*, *Pošalji čoveka u pola dva)*, do crnog talasa (*Tri*, *Buđenje pacova*, *Pohod*). Perović je bio favorizovani glumac mnogih reditelja poput Đorđa Kadijevića, kod koga je osim u pomenutom *Pohodu* igrao u još dva filma: *Pukovnica* i *Leptirica*. Njegova prva TV serija *Kod sudije za prekršaje* je vreme apsolutne Cicine popularnosti. Postala mu je balast sa kojim se svojeglavo borio karantinskom izolacijom od sveta u Srpskoj kafani, asketskim životom u garsonjeri sa samo jednim madracom, putovanjima kolima po svetu od Afrike do Indije. Bio je zavodljivo blag iako najčešće u gardu, prirodom introvertan iako likom robustan, izražajno naizgled nervozan a u stvari autentično prirodan. Do njegove pojave, naše pozorište i film nisu imali sličnu uporednu referencu. On je zahvatio i obeležio kraj epohe koju su činili Milan Ajvaz, Viktor Starčić, Ljubiša Jovanović, Milivoje Živanović, i početak nove u kojoj su bili glumci Ateljea 212 (čiji je bio član) i junaci filmova Praške škole koju nije dočekao, da bi ga danas tretirali jednako popularnim kao Zorana Radmilovića i Paju Vuisića. »

Sa tim dvojcem glumiće u našem *Letu iznad kukavičjeg gnezda*, filmu *Paviljon VI*, koji je bio jedan od njegovih poslednjih ostvarenja.

U dokumentarnom filmu Feliksa Pašića, Dragan Nikolić i Bora Todorović govoriće o Perovićuu kao najboljem od svih njih. Tokom sedamdesetih snimiće, sada vredne retroaktivnog sagledavanja, igrane i TV filmove: *Gospodin Foka*, *Veliki dan*, *Most*, *Ubistvo u noćnom vozu*, *Siroti mali hrčci*, *Proces Đordanu Brunu*, i *Vrane* i *Protiv Kinga*, filmove u kojima će glumiti socijalne likove sa margine jugoslovenskog društva onog vremena. Lik sličan Jakobu Jerihu ponoviće u filmu Antuna Vrdoljaka *Mećava* (1977), a njegova poslednja rola biće još jedan dobri Nemac, mlekar Johan Krava u seriji *Povratak otpisanih* 1978, kada je u 51. godini preminuo od tumora mozga.

Četiri decenije od smrti, Perović je nažalost gotovo zaboravljen. Ako ovde dozvolimo subjektivni utisak, kada bi ga crtali u kontekstu današnjeg vremena, bio je to glumački motor sa unutrašnjim sagorevanjem poput Nebojše Glogovca, vizuelno sličan Raselu Krou. Inspirisani obeležavanjem stogodišnjice prisajedinjenja Vojvodine Srbiji i znatiželjom šta je bilo posle *Salaša* i *Jakobsfelda*, mogli bismo TV seriju Soje Jovanović *Osma ofanziva,* koju je pored Branka Ćopića pisao Arsen Diklić, da posmatramo kao treću sezonu priče o Vojvodini.

Sudbina podunavskih Švaba je velika nepoznanica i tabu tema naše novije istorije – sa prostora današnje Vojvodine nestalo je pola miliona pripadnika te nacionalne zajednice. U kontekstu današnjeg standarda ljudskih prava po kome ne postoji kolektivna krivica bilo kog naroda, civilni logori iz 1945. i 1946, Gakovo, Knićanin i Bački Jarak, predstavljaju još jednu iscepanu stranicu naše istorije. Nažalost, još uvek nismo spremni za spoznaju šta se desilo sa Jakobom i Martom Jerih. Posebnost serije *Salaš u malom ritu – Zimovanje u Jakobsfeldu* reditelja Branka Bauera, snimljene tri decenije nakon Drugog svetskog rata, bila je u ključu empatije, onakve za kakvu ni danas, skoro pa takođe trideset godina nakon ratnog raspada Jugoslavije, nemamo kapacitet. ¶

ZLATKO CRNOGORAC

Drama građenja

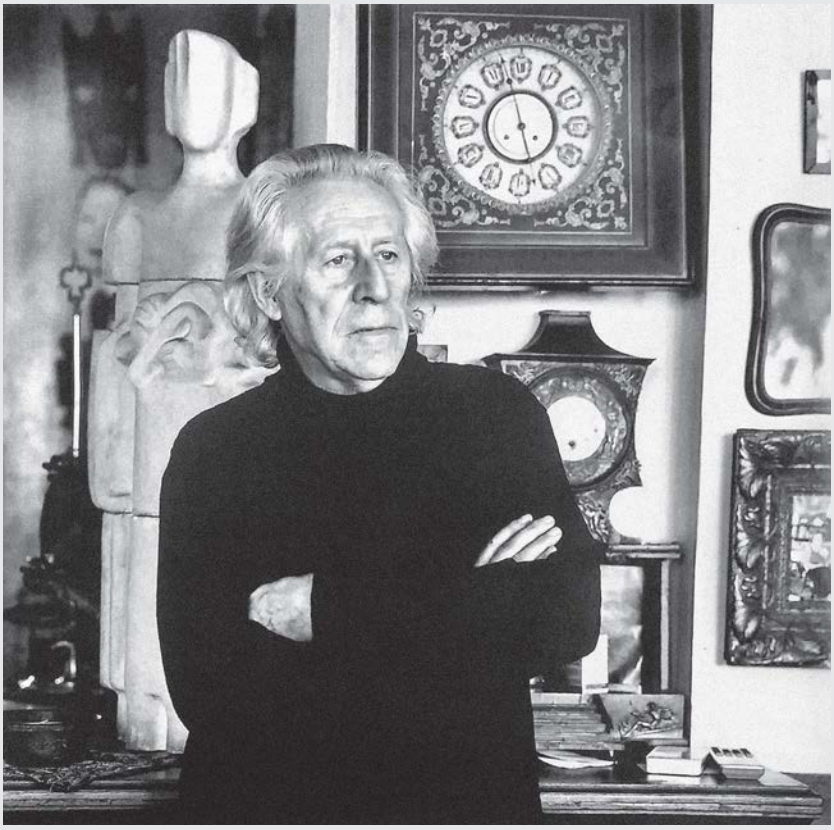

Foto: Vladimir Popović

Da je živeo u nekoj bogatijoj, kulturnijoj i otvorenijoj zemlji, on bi dosegao vrhove arhitekture. Ali ovde u Srbiji, gde je uglavnom gradio, često je nailazio na nerazumevanje i otpor

Arhitekta Mihajlo Mitrović je imao smisao za aktualno, ali ne kao pomodni eklektičar, nego kao radoznali stvaralac koji reaguje na izazove vremena. Zbog toga spada u najmodernije naše arhitekte, s tom razlikom što je izvore svoje modernosti tražio u onome što je zaboravljeno, po uzoru na velike graditelje u razvijenim zemljama sa velikom arhitektonskom tradicijom, koji su uvek spremni da prihvate sve izazove vremena u kome žive. Da je živeo u nekoj bogatijoj, kulturnijoj i otvorenijoj zemlji, on bi dosegao vrhove arhitekture. Ali ovde u Srbiji, gde je uglavnom gradio, često je nailazio na nerazumevanje i otpor budući da ova sredina nije sklona inovacijama, da zazire od radikalnih promena, prelazaka i zaokreta i da je ljubomorna na darovite i uspešne ljude. Uprkos tome, ostavio je dubok trag u našoj arhitekturi i urbanizmu.

Za Mitrovićevo delo možda je najadekvatniji izraz našao kritičar Zoran Manević – *romantična arhitektura*. Šta taj izraz u suštini znači? Romantičarsko je za Mihajla Mitrovića više ukrštanje stilova nego stvaranje potpuno novog, važnije je preplitanje epoha nego njihovo

Stambeni blok "Proleće", Čačak

Poslovno-stambeni kompleks "Geneks", Novi Beograd

rušenje i odbacivanje. On nije arhitekta čiste pobune nego arhitekta prožimanja i preplitanja; on je slobodan duh koji povezuje iskustva i različite estetske vibracije kada za to dođe čas i kada se ukaže prostor. Time je stvorio delo koje je podjednako udaljeno i od prošlosti i od sadašnjosti. Zbog toga me njegovo delo podseća na dela nekih umetnika iz naše međuratne umetnosti, dela tako savremena iako nisu mogla bez "rodne melodije" (Nastasijević, Rastko i Nadežda Petrović, Vinaver, Crnjanski). Ovu Mitrovićevu osobinu precizno je formulisao Aleksandar Kadijević, pisac monografije o Mihajlu Mitroviću (Beograd, 2011): "Izbegavajući jedinstvo stila i ponavljanje arhitektonskih motiva, kao 'zamku' u koju su upadali manje pronicljivi graditelji, tokom svake faze graditeljskog rada uspevao je da očuva prepoznatljivi istraživački duh vlastite graditeljske estetike."

Ako su neki arhitekti bili razapeti između krajnosti istorijskih arhitektonskih ideja, u strahu od udaljenosti koja bi ih razdvojila kao provalija, Mitrović je tada, ne časeći časa, beskompromisno jurio da te krajnosti poveže i venča kao atome i delove opšteg stvaralačkog iskustva. U tome je bio među najvatrenijima i najoriginalnijima.

Kada odete u neki srpski grad u kome je gradio Mihajlo Mitrović, i kada uporedite njegovu gradnju sa ostalom, videćete koliko u njegovoj arhitekturi ima nečeg opsesivnog, uvijenog kao kora oko sadašnjeg vremena kao neki čuvar i zaštitnik od prolaznog, pomodnog i već u samom nastanku oveštalog. Njegove građevine – ili bolje reći kuće – kao da u tim gradovima stražare i bdiju nad proticanjem vremena. Najkarakterističniji primer za ovo za mene je stambeni blok "Proleće" u Čačku: moderni blok je povezan sa upečatljivom neobaroknom zgradom sa početka prošlog veka. Ali te dve celine su tako povezane da ova stara daje novoj jedan zamah, polet i vatrenost, a ova nova staru stišava, smiruje je da ne bi delovala apartno, neuklopljeno i usamljeno u odnosu na okolinu, vraćajući joj otmenost i stil. U tome se prepoznaju snaga i originalnost Mitrovićeve imaginacije, spretnosti i smisla za uravnoteženje.

U jednom intervjuu rekao je da nije bilo ni jednog projekta koji sredina u kojoj je građen nije osporavala, da ti kibiceri nisu zakerali i insistirali na korekcijama i da se – onako neuki i zaostali – nisu mešali u umetničku zamisao tih dela. On je taj svoj put nazvao "drama građenja". Tu dramu su inače – po njegovom svedočenju – doživljavali i njegovi veliki prethodnici (Korunović, Dobrović, Belobrk...). Prosto rečeno, široka javnost u Srbiji ne trpi promene, novine, razlike i suprotnosti. Zbog te duhovne učmalosti naši gradovi su mnogo stradali, pa danas liče na ruglo iz koga zjape primitivizam, prostakluk, odsustvo ukusa, mere i smisla za otmenost i eleganciju. Naši gradovi su odraz teskobe i mraka. Ovde se i dan-danas živi u nekom obliku proširene kasabe.

Zbog svega ovoga, Mitrović je često učestvovao u žestokim polemikama vezanim za urbanizam i arhitekturu ne bi li ubedio svoje nadobudne kolege i javnost da je arhitektura pre svega kultura koja se, kada dođete u neku sredinu, prvo zapazi i po njoj se određuje ukus i prestiž javnog života i stanovanja. Ovo je bio i motiv da sastavi antologiju *Arhitektura Beograda 1950–2011*, kapitalno delo koje prikazuje gotovo sve ono što je naša arhitektura ostavila srpskoj kulturi.

Za sve žestoke rasprave koje je vodio bili su potrebni snaga, upornost, znanje, moral i ubeđenje. U jednom učenom, iskrenom i profesionalnom tekstu (objavljenom svojevremeno u časopisu "Gradac" posvećenom Mihajlu Mitroviću), istoričar umetnosti Radomir Stanić je napisao: "Mihajlo Mitrović je izuzetno otvoren i radikalan čovek. Bez sklonosti za kompromis, duboko je odan načelima koja su, nažalost, lišeni mnogi naši istaknuti savremenici. Nepomirljiv i strastan sagovornik, raskošno elokventan i neugodan polemičar, vraški je darovit u odbrani svojih stavova i uverenja. Stoga je često u nesporazumu sa mnogim stvaraocima opterećenim sujetom i samoljubljem. Nepopustljiv i smeo u obračunima, ne ustručava se da právim imenom nazove pojave i postupke oko sebe, da adekvatno okvalifikuje diletantizam i skorojevićstvo." Kada se danas imaju u vidu bitke koje je dobio, a pogotovo one koje je izgubio, ostaje utisak da je gotovo uvek bio u pravu. To potvđuje i činjenica da su mnoga pitanja današnjeg urbanizma i arhitekture – pre svega Beograda – još od vremena kada su postavljena nisu rešena ili je to učinjeno na pogrešan, trapav način (Terazijska terasa, Slavija, najuže jezgro Novog Sada), bez trunke prakse, vidovitosti i osećanja za vreme koje će doći.

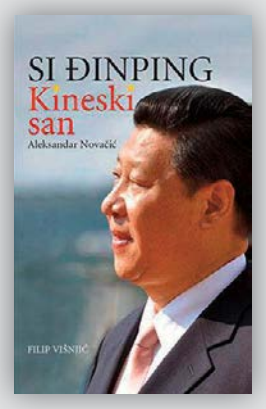
Mihajlo Mitrović je bio totalni čovek Grada sa velikim G – znao je kako Grad mora da živi da se ne bi poseljačio, znao je gde su granice Grada kao kulture, šta Grad mora da usvoji i utvrdi da bi afirmisao svoga stanovnika, znao je da je Grad oblik mikrokosmosa, da on pulsira u ritmu živog bića i da ga pogrešni pokreti vode u potiranje samog sebe, a samim tim u – razgradnju. On je to znao, ali su mnogi propustili priliku da to od njega nauče. Zbog toga smo danas jednom nogom na seoskom sokaku, a drugom u gradskom rovašu. ¶

BRANKO KUKIĆ

BAMBUSOVA MREŽA

Mao Cedung je svojevremeno govorio da će se Kina svakako ujediniti sa Tajvanom, ako ne za 100, onda za 1000 godina. Kada se Nikolaje Čaušesku pobunio da je to je isuviše mnogo vremena, Mao je rok smanjio na 500 godina. Deng Sjaoping je ujedinjenje stavljao u izgled od 10 do 100 godina, dok Si Đinping ne licitira sa vremenom već prosto kaže da je "ujedinjenje neminovno". Sigurno je samo jedno: da Peking neće odustati od svoje politike prema Tajvanu koji tretira kao neotuđiv deo Kine i da neće tolerisati mešanje trećih zemalja u ovo "unutrašnje pitanje"

Ujedinjenje Tajvana sa maticom je neminovno, izjavio je krajem 2018. godine predsednik Kine Si Đinping. On je objasnio da bi najbolje bilo da se to ostvari mirno, uz primenu principa "jedna zemlja, dva sistema" kao u slučaju Hongkonga i nekadašnje portugalske kolonije Makao, ali da se Kina neće odreći ni upotrebe "neophodnih mera" (vojne sile) protiv pokušaja da se promoviše nezavisnost koja "vodi u istorijski ćorsokak i može doneti duboku katastrofu Tajvanu".

Zamenik direktora Akademije vojnih nauka Oslobodilačke vojske Kine kontraadmiral Luo Juan govoreći krajem decembra 2018. o tenzijama u Južnom kineskom moru upozorio je da bi uništenje jednog američkog nosača aviona koštalo 5000 života američkih vojnika, da bi uništavanje dva takva broda udvostručilo američke gubitke u ljudstvu, te da bi se tada videlo koliko se Amerikanci plaše gubitka života svojih vojnika.

Zaoštravanje retorike poslovično uzdržanih i defanzivnih kineskih zvaničnika pada na sedamdesetu godišnjicu proglašenja vlade na Tajvanu 1949. godine i na četrdesetu godišnjicu "Poruke zemljacima sa Tajvana", koju je 1. januara 1979. usvojio Nacionalni narodni kongres (kinesko zakonodavno telo) proglasivši prestanak tridesetogodišnjih neprijateljstava (uz obustavu bombardovanja tajvanskih ostrva Kinmen).

Ponuda Pekinga je tada na Tajvanu odbijena proglašavanjem politike "tri ne" ("ne" kontaktima, "ne" kompromisu i "ne" pregovorima sa Pekingom), mada su nakon toga uspostavljene ekonomske veze sa Kinom, a Tajvancima je omogućeno da posećuju rođake u kontinentalnoj Kini u kojoj se do 2018. zbog posla stalno nastanilo oko dva miliona Tajvanaca (u Kini posluje oko 100.000 tajvanskih firmi pod uslovima koji su bolji od onih koje imaju konkurentske firme sa Zapada).

Predsednica Tajvana od 2016. Cai Ingven na izjavu Si Đinpinga odgovorila je pozivom Pekingu da "hrabro" prizna volju 23 miliona Tajvanaca i realnost postojanja Republike Kine (Tajvana). Peking, međutim, nema komunikaciju sa predsednicom Cai Ingven zato što ona ne priznaje politiku "jedne Kine". Ulje na vatru pojačanih tenzija dolila je i administracija predsednika SAD Donalda Trampa koja je uz trgovinski rat (trenutno vlada pregovaračko primirje) i povećanje vojne prisutnosti u Južnom kineskom moru 2018. nekim gestovima relativizovala politiku Ričarda Niksona i Henrija Kisindžera iz 1972. o priznavanju jedinstvene Kine, što dodatno može da pogorša i inače napete odnose između Vašingtona i Pekinga.

Indipendistička Demokratska partija predsednice Tajvana Cai Ingven je na parlamentarnim izborima u novembru 2018. pretrpela težak poraz od Kineske nacionalističke partije Kuomitanga sa kojom je Peking uspostavio bolje odnose nakon što je ona konsenzusom iz 1992. prihvatila politiku jedne Kine, dok je sa Pekingom nastavila da se spori oko toga koja je vlada legitimna – ona u Pekingu ili ona na Tajvanu. Dok je na čelu Kuomitange bio Čang Kaj Šek sa njom se tokom građanskog rata (1927–1950) krvavo sukobljavala Maova Komunistička partija Kine, doduše uz periode saradnje u okviru tzv. prvog i drugog Narodnog fronta 1923–1927. i 1937–1945. protiv Japanaca. Neki hroničari taj konsenzus iz 1992. nazivaju "Trećim narodnim frontom".

Radi boljeg razumevanja tajvanskog pitanja iz sveobuhvatne knjige dugogodišnjeg dopisnika iz Kine Aleksandra Novačića *Si Đinping – Kineski san* (izdavač "Filip Višnjić" 2018) sa dozvolom autora izdvajamo poglavlje "Dugi put do ujedinjenja".

Priredio: MILAN MILOŠEVIĆ, oprema teksta redakcijska

DEMONSTRACIJA SILE: Predsednik Kine Si Đinping na manevrima u Južnom kineskom moru aprila 2018. Foto: AP

Delikatniji (od pitanja statusa Tibeta i provincije Sinđijang, uzdrmane terorističkim napadima i sukobima Ujgura i Hana od devedesetih godina prošlog veka, prim. red.) su odnosi sa Tajvanom koji je de fakto samostalan od 1949. godine kada je Čang Kaj Šek, posle poraza u građanskom ratu sa komunistima, prešao na ostrvo, zajedno sa oko dva miliona ljudi, pretežno vojnika. To su bile jedinice koje su se pred Maovom armijom povukle do juga Kine prema granici sa Burmom. Milion vojnika i isto toliko izbeglica brodovima su prebacivani na Tajvan. Među njima su bili i svi članovi Parlamenta, mnogo intelektualaca, pravnika, inženjera, umetnika i biznismena koji su bežali pred Crvenom armijom Mao Cedunga. Prebačena je i ogromna količina umetničkog blaga iz Zabranjenog grada, sve je bilo dobro sortirano i zapakovano u drvene kontejnere. Čang je poneo i zlatne rezerve u vrednosti tadašnjih 300 miliona dolara. To govori da je prelazak na Tajvan duže planiran.

Čang Kaj Šek, videvši kolaps svoje armije, dao je ostavku na dužnost predsednika i generalisimusa. Vršilac dužnosti predsednika Li Congžen, umesto Tajvana izabrao je SAD i tamo živeo sve do 1965, kada se, posle amnestije, vratio u Peking. U decembru 1949. godine iz grada Čengdu avionom je, sa američkim savetnicima, prebačen na Tajvan.

Čang Kaj Šek je ponovo preuzeo predsedničku dužnost i zadržao je sve do smrti. Članovima Parlamenta, biranim tokom građanskog rata samo na teritoriji kojom je vladao Čang, potvrđen je doživotni mandat u novoj skupštini u Tajpeju. Došljaci iz kontinentalne Kine sasvim su potisnuli šest miliona lokalnih Kineza koji su od tada imali samo drugorazrednu ulogu. SAD su već 9. decembra 1949. godine priznale Čang Kaj Šekovu vladu, kao jedinu legitimnu vladu koja predstavlja sve Kineze. Republika Kina, u kojoj je tada živelo osam miliona stanovnika, prema 800 miliona u NR Kini, dobila je mesto stalnog člana u Savetu bezbednosti UN.

PRELEPO OSTRVO

A nova Kina narednih 15 godina ostala je nepriznata i izvan svetske organizacije. Tajvan je postao bastion antikomunističke Kine, uz obilatu američku vojnu i ekonomsku pomoć. Tome su doprineli i događaji u regionu i rat u Koreji kad su Amerikanci, dva dana posle invazije severa na jug Koreje, stali na stranu Južne Koreje, a u tajvanski moreuz poslali svoju Sedmu flotu da spreče eventualni napad NR Kine na Tajvan. Kina nije imala snage ni šanse, svakako ni namere, da se bavi desantom na Tajvan, jer je već ratovala u Koreji na strani severa.

Od tada su SAD na sebe preuzele naoružavanje Tajvana i sve troškove oko toga, tako da Republika Kina, kako i danas glasi zvanični naziv za ostrvo, nije iz budžeta gotovo dve decenije izdvajala za vojne potrebe. To je omogućilo da se u privredu i obrazovanje ulažu iz godine u godinu mnogo veća sredstva, uz američku nepovratnu finansijsku pomoć naredne dve decenije.

Do dolaska Čang Kaj Šekove armade, Tajvan je 50 godina bio pod okupacijom »

OSTRVO OD STRATEŠKE VAŽNOSTI: Američki nosač aviona u Južnom kineskom moru; panorama Tajpeja
Fotografije: AP; *pexstels.com*

Japana, koji je ovo ostrvo pretvorio u svoju poljoprivrednu bazu za pirinač, čaj, šećernu trsku i druge kulture. Japanci su otvorili škole i izgradili bolnice, ali su terali lokalno stanovništvo da govori japanski jezik, negirali su njihov nacionalni identitet i bili omraženi kod Kineza. Dolaskom Čangove armije oni su proterani sa ostrva. Još na Kairskoj konferenciji velikih sila, Ruzvelt i Čerčil obećali su Čang Kaj Šeku da će, posle poraza Japana u ratu, Mandžurija i Tajvan biti vraćeni Kini.

Istorija Tajvana je po mnogo čemu interesantna i pre toga. Kinezi pominju u spisima Tajvan još pre nove ere. Prava najezda na Tajvan bila je početkom 16. veka, kada su ostrvo naselili pripadnici plemena Haka iz provincije Hunan. Kasnije su Tajvan okupirali Portugalci i dali mu ime Formoza (prelepo ostrvo). Ime se zadržalo sve do sredine dvadesetog veka.

Za Kinu integracija sa Tajvanom daleko prevazilazi ekonomske interese. Reč je o strateškoj važnosti ostrva koje je svojevremeno nazivano "prirodni američki nosač aviona". Zato Vašington nikada nije prestao da naoružava Tajvan najmodernijim oružjem i samo od 2008. do 2018. dao mu je oružje u vrednosti od 25 milijardi dolara

KONFUČIJANSKA DIKTATURA

Čang Kaj Šek je na Tajvanu vladao kao diktator, čvrstom rukom, premda je ponavljao da za razliku od komunista, koji su zabranili sve političke slobode i pogazili ljudska prava, na Tajvanu se vlada na konfučijanski način, miroljubivo i harmonično. To naravno nije bila istina. Teror Kuomintanga (nacionalističke partije) ostao je zapamćen. Godinu dana pošto je došao na Tajvan, Čang je naredio streljanje 10.000 navodnih Maovih špijuna. Prilikom jedne spontane pobune stanovništva zbog teških uslova života, ubijeno je između 18.000 i 28.000 ljudi, broj nikada nije tačno ustanovljen. Stariji stanovnici su se sećali "starih dobrih dana" pod japanskom okupacijom. Premda je i Japan sprovodio brutalnu politiku, ona se nije mogla meriti sa vojnom diktaturom Čang Kaj Šeka.

Razgovarao sam sa poznatim tajvanskim istoričarem i piscem Bo Jangom, čija se dela objavljuju svuda u svetu gde žive Kinezi. On je takođe prebegao na Tajvan 1949. godine, a bio je osuđen na smrt streljanjem zbog – Paje Patka. Kaže da je za hleb zarađivao prevodeći stripove Volta Diznija, a pošto nije dobro znao engleski jezik onda je u jednom momentu u usta Paje Patka stavio neku rečenicu iz govora Čang Kaj Šeka. Bo Janga su proglasili komunističkim špijunom i osudili na smrt, ali su mu kasnije, zbog mladosti, dali samo 18 godina. Odležao je 12. Tada je kult generalisimusa Čanga bio na vrhuncu. Svakog jutra su Tajvanci morali da stoje ispred njegovih skulptura ili fotografija na ulicama, da se klanjaju tri puta i tek onda da odlaze na posao.

Bez obzira na diktaturu i jednopartijski sistem (poslanici su doživotno ostajali u klupama Parlamenta), privreda je počela da se brzo razvija i uskoro je postala primer koji su sledile i neke druge azijske zemlje. Tajvan je počeo da piše novu istoriju u ovom delu sveta. Čang je prvi progovorio da autoritarna vlast stvara najbolje uslove za razvoj privrede a da je demokratija samo smetnja u sprovođenju planova.

Vanredno stanje koje je uveo 1950. godine trajalo je pune 44 godine, čak 13 godina posle njegove smrti. Političke partije bile su zabranjene izuzev Kuomintanga, veze sa svetom svedene na najmanju meru, građanima je bilo zabranjeno da putuju u inostranstvo, zabranjena je muzika sa Zapada i propagiran je konfučijanski moral.

Izuzev ovog poslednjeg, diktatura je podsećala na Maovu Kinu. Uz nekoliko bitnih razlika: Mao je počeo izgradnju zemlje prvo od teške industrije po sovjetskom uzoru, dok je poljoprivreda bila na poslednjem mestu. Čang je počeo od poljoprivrede, pa prerađivačke industrije, trgovine i na kraju došao do teške industrije i energetike. Tajvan je slao mlade ljude na studije u Ameriku i obezbeđivao im visoka mesta kad se vrate u zemlju. Mao ih je terao na sela da se prevaspitavaju. Možda je još veća razlika u odnosu na Maovu Kinu bila u tome što su vlast na Tajvanu sprovodili intelektualci koji su masovno stigli iz kontinentalne Kine, dok su kod Mao Cedunga, izuzev primera na vrhu, na vlast dolazili ljudi iz seljačkih sredina. I još nešto: prva generacija na Tajvanu je štedela i teško radi-

la žrtvujući se, druga generacija je predano radila bez mnogo žrtava, a treća je počela sve to da troši, ali ne preterano. U Crvenoj Kini generacije su se žrtvovale tokom revolucije, a i posle toga im je život prolazio u žrtvama za izgradnju novog društva.

DOGOVOR NIKSONA I MAO CEDUNGA

Ono u čemu su Maovi i Čangovi Kinezi delili iste stavove bilo je da je Kina jedinstvena država i da je Tajvan njen sastavni deo. Razlike su bile u tome ko treba da vlada Kinom. Peking to pitanje nikada nije postavljao, znalo se ko ima vlast. Čang je živeo u iluziji da vlast pripada njemu sve dok Nikson nije posetio Kinu i sa Mao Cedungom se dogovorio da je Vlada u Pekingu legitimna i jedina vlada i da NR Kina zauzme svoje mesto u Savetu bezbednosti i UN. Bilo je to 1972. godine. Tajvan je postao međunarodno izolovano ostrvo, bez diplomatskih veza sa svetom. Time je ispravljen jedan od najvećih apsurda Hladnog rata, da ostrvo sa 40 puta manjim brojem stanovnika i 100 puta manjom teritorijom predstavlja milijardu Kineza.

Peking je oduvek želeo da zaokruži kinesku teritoriju pod svojim suverenitetom. Mao je rekao da će se ujediniti sa Tajvanom ako ne za 100, onda za 1000 godina. Kada se Čaušesku pobunio da je to isuviše mnogo vremena, Mao mu je smanjio taj rok na 500 godina. Deng nije postavljao daleke granice (ako ne za 10, onda za 100), ali je govorio da ne treba sumnjati u ujedinjenje. On je predložio i formulu za ujedinjenje, "jedna zemlja, dva sistema". To se pokazalo dobro u slučaju Hongkonga i Makaoa. Deng je nudio još veći stepen autonomije, Tajvan bi mogao da zadrži svoju vojsku, sudstvo, politički sistem, samo bi spoljna politika bila u rukama Pekinga. Iz Tajpeja je lakonski odgovoreno da je dovoljan i samo jedan sistem, ako je on dobar. Tražili su u stvari nemoguće – da NR Kina promeni svoju celokupnu politiku. Zapravo, svoje bogatstvo nisu želeli da dele sa siromašnim rođacima.

EKONOMSKA INTEGRACIJA

Privreda Tajvana nastavila je da vrtoglavo raste. Ali i Kina je počela brzo da se razvija. Posle kineskog otvaranja prema svetu ekonomija je načinila prve korake na povezivanju dva kineska entiteta. Stotinak hiljada tajvanskih biznismena počelo je da sarađuje sa Kinom. Čitave industrijske grane preselile su se na kontinentalni deo, jer je tamo radna snaga bila jeftinija, zemljište slobodnije i ekološki propisi labaviji. Milijarde dolara sa Tajvana, uz visoku tehnologiju i dobre menadžere našli su svoj Eldorado u NR Kini.

Kada sam 1994. godine bio na Tajvanu, nacionalni dohodak po stanovniku bio je još uvek 15 puta veći nego u kontinentalnoj Kini. Mislio sam da će Kina tako da izgleda tek za nekoliko decenija. Tajvan je bio simbol bogatstva. Danas je situacija drugačija, Tajvan je razvijen, ali je Kina napredovala većim stopama. To je zakon velikih brojeva i geometrijske progresije. A sve više mladića i devojaka sa Tajvana daju oglase po novinama tražeći partnera u kontinentalnoj Kini.

Ekonomski odnosi idu daleko ispred političkih. Kina je danas najveći trgovinski partner Tajvana i 2017. godine dostignut je nivo njihove razmene od 207 milijardi dolara, pri čemu je kineski deficit, jedan od retkih, 115 milijardi dolara. Oko 100.000 tajvanskih firmi radi u Kini, gde je dva miliona Tajvanaca stalno nastanjeno i vodi privatni biznis. Tajvan postaje sve više ekonomski integrisan, pa i zavisan, od snažne kineske privrede.

Međutim, za Kinu integracija sa Tajvanom daleko prevazilazi ekonomske interese. Reč je strateškoj važnosti ostrva koje je svojevremeno nazivano "prirodni američki nosač aviona". Oko tajvanskog ostrva idu pomorski putevi od značaja za mnoge zemlje. Zato Vašington nikada nije prestajao da naoružava Tajvan najmodernijim oružjem i samo od 2008. do 2018. dao je Tajvanu oružje u vrednosti od 25 milijardi dolara.

Politika Pekinga prema Tajvanu pokazuje visoki stepen tolerancije. Pritom »

Kina ne dozvoljava bilo kome da se meša u te odnose jer, kako je više puta naglasio i Si Đinping, reč je o unutrašnjem pitanju Kine.

Sa dolaskom nove američke administracije sa Donaldom Trampom na čelu, stvari su se zaoštrile. Predsednik Tramp je odmah po stupanju na dužnost pozvao telefonom predsednicu Tajvana i zahvalio joj na čestitkama za pobedu na izborima. Pre njega, američki predsednici su izbegavali svaki kontakt sa zvaničnicima Tajvana. Tramp je potpisao uredbu kojom se dozvoljava američkim zvaničnim licima da odlaze na Tajvan i da se sastaju sa svojim partnerima, što je uobičajeno za države koje održavaju međusobne diplomatske odnose. To je presedan suprotan Šangajsko-kinesko-američkom kominikeu iz 1972. godine gde su precizirani i odnosi SAD prema Tajvanu. Ukoliko dođe do radikalnije promene američke politike, to bi moglo da bude novo, najopasnije žarište u pacifičkom regionu.

Odnosi Kine i Tajvana osciliraju u zavisnosti od vlasti u Tajpeju. Kada je na vlasti kadar Kuomintanga, odnosi su bolji, ponekad čak i tešnji, posebno na partijskom planu.

Sve je to dobro znao Si Đinping koji je više godina bio partijski funkcioner u provinciji Fuđijen koja se nalazi prekoputa Tajvana. Tokom 16 godina rada u toj provinciji Si je podsticao investicije koje su dolazile sa ostrva, stvorio je dobre kontakte i odnose sa poslovnim svetom

Foto: Dragan Kujundžić /Tanjug

sa Tajvana. To je bila pragmatična politika koja je doprinosila rastu nacionalnog dohotka u Fuđijenu, što je bio najvažniji kriterijum za ocenjivanje uspešnosti rukovodilaca.

Investitori sa Tajvana bili su među prvima koje su došli na kinesko tle. Od samog početka reforme Kinezi iz dijaspore dobili su najpovoljnije uslove za poslovanje u Kini. Ta svetska kineska povezanost naziva se figurativno "bambusova mreža", a poznato je da je takva mreža neuništiva. Kinez uvek ostaje Kinez i to je možda još jedna potvrda da Kinu treba shvatati više kao civilizaciju nego kao klasičnu državu. Prvih godina reforme i otvaranja, od kineske emigracije iz sveta dolazile su tri četvrtine svih investicija.

PREGOVORI UZ MAO TAJ

Kineski pragmatizam ispoljio se i u redovnim godišnjim susretima partijskih funkcionera Komunističke partije i Kuomintanga između 2005. i 2015. godine. Neki koraci su bili i više od toga. Čang Kaj Šekova rodna kuća u Kini pretvorena je u turističku atrakciju, a generalni sekretar KP Kine poslao je telegram saučešća kada je umro sin Čang Kaj Šeka.

Čang Ćungkuo imao je velike zasluge za Tajvan – ukinuo je vanredno stanje koje je njegov otac uveo, liberalizovao je unutrašnju politiku, uspostavio ekonomske veze sa Kinom i dozvolio Tajvancima da posećuju svoje rođake u kontinentalnoj Kini. On je bio neobična ličnost. Više godina živeo je u SSSR. Oženio se Ruskinjom, postao član KPSS-a, bio direktor sovhoza i javno je oca nazvao "krvavim psom crne kineske reakcije". Još je pisao: "Ne znam za oca, znam samo za Revoluciju." Ipak je kasnije pobegao sa porodicom na Tajvan gde je posle smrti oca postao predsednik.

Kuomintang i Komunistička partija Kine u mnogo čemu se razlikuju, ali dele uverenje da je Kina jedinstvena država i Tajvan je deo te celine. Dobri odnosi dve partije, koje su tri puta u prošlosti bile koalicioni partneri, ali su i krvavo ratovale, potvrdio je i neočekivani susret partijskih lidera u Singapuru. Si Đinping sastao se sa tajvanskim predsed-

PROTIV POLITIKE "JEDNE KINE": **Predsednica Tajvana Cai Ingven**
Foto: AP

nikom Ma Jingđeuom 2015. godine. Bio je to prvi takav susret posle 70 godina. Pre toga, poslednji susret vođa komunističke partije Kine i Kuomintanga bio je u Čongćingu 1945. godine kada su se sastali Mao Cedung i Čang Kaj Šek. Taj susret je zabeležila fotografija na kojoj Mao i Čang ispijaju rakiju mao taj, ali izgleda da je to bila jedina stvar u čemu su bili saglasni.

SVAKO PLAĆA ZA SEBE

Susret kineskog i tajvanskog lidera 2015. godine bio je pažljivo pripremljen. U zvaničnom saopštenju nije se navodila funkcija ni jednog ni drugog gosta od sagovornika jer ako bi pisalo da su razgovarali predsednici Kine i Tajvana, to bi značilo da je Peking priznao Tajpej. Zato su obe strane bile zadovoljne formulom da su se sastali lideri, ne navodeći čak ni odakle su došli. Razgovarali su o tome kako da se "konflikt zameni dijalogom", a "gospodin Ma je rekao da iako imamo različite političke sisteme, unapredili smo ekonomsku i vojnu saradnju". Na to mu je "gospodin Si uzvratio da ništa ne može da nas razdvoji, mi smo jedna porodica, mi smo braća i sestre, krvlju vezani čak i kada su nam kosti polomljene". Lideri su posle razgovora večerali u ekskluzivnom Šangrila hotelu, novinari su zabeležili bogat jelovnik, a nisu zaboravili da naglase da su "račun podelili, kao prijatelji". Iako je štampa u Pekingu ocenila susret kao istorijski, od toga je malo šta bilo. Nekoliko nedelja kasnije Ma je izgubio na izborima od predstavnice DPP koja se zalaže za samostalnost Tajvana. Dugo rukovanje gospodina Si i gospodina Ma tajvanski birači nisu dočekali sa oduševljenjem.

Strani analitičari gledali su na ovaj susret iz drugog ugla: oni su ocenili da je Si Đinping jednostavno potvrdio svetu zaokruživanje kineske teritorije. Uostalom, upravo je on glavna ličnost u Pekingu koja o tome odlučuje. Si Đinping je pored svih ostalih funkcija još i šef "vodeće grupe" za Tajvan, spoljne poslove i nacionalnu bezbednost. On uživa i apsolutnu podršku armijskih krugova. To je potvrđeno Izjavom o vernosti koju su potpisala 53 generala i druge najviše vojne ličnosti. Samo se tri puta u kineskoj istoriji desilo nešto slično.

Kad je vlast preuzela Demokratsko-progresivna partija, koja se zalaže za samostalnost Tajvana, odnosi sa Kinom su se zaoštrili, često do granice incidenata. Te političke oscilacije, međutim, malo utiču na ekonomsku saradnju koja se i dalje uspešno razvija, na zadovoljstvo obe strane. Peking razmišlja da ako u dogledno vreme nije moguće razvijati političke odnose, onda je realna ekonomska integracija. To odgovara i privredi Tajvana koja je dobila ogromno tržište pod uslovima koji su bolji nego što imaju konkurentske firme sa Zapada.

U martu 2018. godine kineska Vlada je donela odluku o mnogim olakšicama za Tajvance koji dolaze u Kinu. Te olakšice imaju za cilj da izjednače položaj stanovnika Tajvana sa domaćim stanovništvom i predviđaju jednake uslove za školovanje, preduzetništvo, zapošljavanje i boravak. Si Đinping je poslao poruku sunarodnicima na Tajvanu: Krv nije voda. Ljudi sa obe strane tajvanskog moreuza su braća i sestre, mi delimo iste pretke. Ali je i upozorio: Tajvan će morati da se suoči sa kaznom istorije, ako nastavi da radi na osamostaljivanju.

Odnosi saradnje na ekonomskom, kulturnom i međuljudskom nivou zadovoljavaju Peking. Ali, ne isključuje se ni vojna intervencija ukoliko bi Tajvan proglasio nezavisnost. Prema Tajvanu su, kao vidljivo upozorenje, usmerene hiljade raketa, koje pokrivaju celokupnu teritoriju ostrva, skoncentrisane su snažne armijske jedinice i često se izvode manevri.

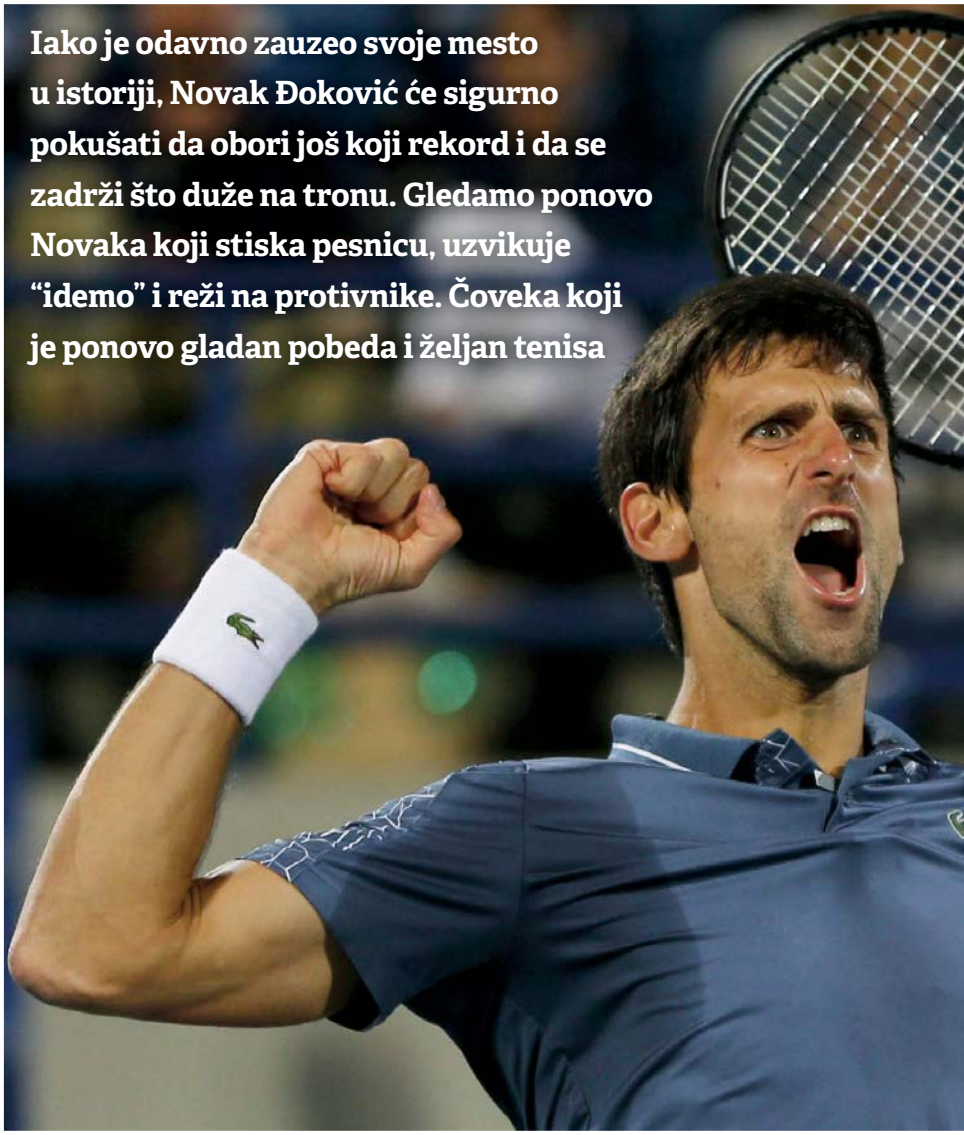
Neizvesno je da li Tramp igra na kartu Tajvana vršeći dodatni pritisak na Kinu sa kojom već vodi trgovinski rat. Tajvan je, međutim, za Kineze pitanje o kojem se apsolutno ne pregovara sa Amerikancima. To je njena unutrašnja stvar, kao što je Teksas američka. Pošto Tramp ne isključuje susret sa tajvanskom predsednicom, a u Tajpeju se već podiže zgrada za koju neki misle da će biti buduća Američka ambasada, pitanje je da li to sve vodi uspostavljanju diplomatskih odnosa SAD i Tajvana. Šta bi se dogodilo da Vašington preduzme takav korak? Da li bi Kina prekinula diplomatske odnose sa SAD, kao što je prekidala odnose sa svim zemljama koje su priznale Tajvan (jedna od njih je svojevremeno bila i Makedonija)? Svakako bi prekinula. A proglašenje tajvanske nezavisnosti bio bi kazus beli, u to ne bi trebalo mnogo sumnjati.

Na pokušaje američke administracije da dodatno provocira Kinu dozvolivši zvanične kontakte sa vladom na Tajvanu, Kina je odgovorila najvećim pomorskim manevrima od osnivanja NR Kine, 1949. godine. Si Đinping je prisustvovao vojnim vežbama oko ostrva Hajnan u kojima je bilo angažovano 48 ratnih brodova, uključujući i nosač aviona, kao i desetine hiljada mornara i pripadnika desantnih jedinica. Poruka je bila više nego jasna: Svaki pokušaj strane sile da igra na kartu Tajvana je uzaludan, "oni koji pređu liniju, osetiće na sebi posledice". ¶

ALEKSANDAR NOVAČIĆ

Novak Đoković u 2018.

POVRATAK

Iako je odavno zauzeo svoje mesto u istoriji, Novak Đoković će sigurno pokušati da obori još koji rekord i da se zadrži što duže na tronu. Gledamo ponovo Novaka koji stiska pesnicu, uzvikuje "idemo" i reži na protivnike. Čoveka koji je ponovo gladan pobeda i željan tenisa

Jedan od događaja koji su nesumnjivo obeležili 2018. jeste veliki povratak Novaka Đokovića u svetski vrh. Osvojio je Vimbldon, Otvoreno prvenstvo Amerike, Masterse u Sinsinatiju i Šangaju i završio je godinu kao najbolji teniser sveta. Međutim, početkom jula 2016. Novak gubi u trećem kolu Vimbldona od Sema Kverija. Pojavljuju se mišljenja kako mu se bliži teniski kraj. Ima i drugih, koji smatraju da je kod Novaka došlo do emotivnog zasićenja i da nije više mlad. Usledile su Olimpijske igre, na kojima ne stiže do finala. Odlučuje da raskine uspešnu višegodišnju saradnju sa Borisom Bekerom. Beker je razlaz objasnio izjavom da su postigli sve zacrtane ciljeve i da je Novak taj koji je odlučio da završe saradnju.

Godinu 2017. Novak bi verovatno hteo da zaboravi. Na početku godine osvojio je turnir u Kataru, ali su usledili iznenadni porazi od Istomina na početku Prvenstva Australije, pa dva poraza od Nika Kirjosa u Akapulku i Indijan Velsu. Kada je krenula sezona na šljaci, Novak menja svoj celokupni tim sa Marjanom Vajdom na čelu. U aprilu u Monte Karlu gubi od Davida Gofana u četvrtom kolu, a kasnije od Nadala u polufinalu Madrida, pa od Aleksandra Zvereva u finalu Rima. Poziva u pomoć Andrea Agasija da ga priprema za predstojeći Rolan Garos. Stiže novo razočaranje u vidu poraza od Dominika Tima u četvrtfinalu. To više nije bio onaj stari Novak, čovek koji je urlao kao zver posle svake pobede, razbijao rekete posle izgubljenih poena, raspravljao se sa sudijama prilikom loših odluka... Žar koji ga je krasio svih ovih godina je nestao, kao i glad za pobedama.

Odlučuje da napravi pauzu do kraja te sezone. Planirao je da oporavak provede u miru, sa porodicom. Međutim, javnost nastavlja da spekuliše zašto je Nole doživeo ovakav pad u karijeri. Najviše je bilo onih koji su "osuli paljbu" po Pepeu Imazu, guruu koji je bio moralna podrška Đokoviću na turnirima. Drugi krive Novakovu ishranu, jer je postao vegan i izgubio na težini. Kroz neku vrstu javnog linča prolazi i njegova žena Jelena, jer mnogi misle da pod njenim uticajem koristi alternativne metode ishrane i lečenja.

LAGANO DIZANJE

Stižemo do 2018, u kojoj su svi željno očekivali Novakov povratak. Iako je javnost mahom skeptična, najverniji fanovi veruju da on ima snage da ponovo bude onaj "stari" Nole. Novu sezonu počinje kao 12. na ATP listi, u Australiji, gde u egzibicionom meču gubi od Lejtona Hjuita.

Usledio je njegov omiljeni turnir – Otvoreno prvenstvo Australije, koji je osvajao čak šest puta. Ali, usledio je šokantan poraz u četvrtom kolu od Čunga, momka iz Južne Koreje. Opet se spekulisalo da li je u potpunosti sanirao povredu lakta, pa Novak posle dužeg odlaganja u februaru odlazi na operaciju u Švajcarsku. Suprotno očekivanjima, nastupa na Indijan Velsu i u drugom kolu gubi od Japanca Taora Danijela. Nekoliko nedelja kasnije, u Majamiju je poražen u drugom kolu od Francuza Benoa Pera. Niz poraza i pokušaja da opet bude onaj stari mnoge navijače navodi na pomisao da je možda zaista gotovo. Iskrenim ljubiteljima nekadašnjeg Boga tenisa po glavi se vrzmaju misli poput: "Majstore, bolje se povuci. Neka te pamte kao šampiona, a ne kao gubitnika. Ako ne možeš više, prestani da mučiš sebe." Uvek je teško gledati čoveka koji je pre toga mleo

KRALJA

Fotografije: AP

sve pred sobom, a sada ga pobeđuju neki tamo tipovi, za koje niko nikada nije čuo.

Na proleće, Novak ponovo menja tim, te završava saradnju sa Agasijem i Štepanekom. Agasi je tada rekao da nisu saglasni oko "nekih stvari", ali da mu sve najbolje želi u karijeri, jer su veoma dobri prijatelji, dok Štepanek kaže da su on i Novak bili saglasni oko donošenja odluke o razlazu. Novak je rekao da su privatni odnosi bili dobri i da će tako ostati. Sada je već jasno da je reč o obrascu: Novak je čovek koji se sa svim svojim saradnicima rastaje civilizovano, što je danas gotovo nezamislivo u bilo kojoj sferi života. Možda baš tu leži njegova veličina, pre nego u talentu za tenis i posvećenosti ovom sportu.

Ubrzo se, međutim, događa malo čudo kome su se mnogi nadali: Novak za trenera angažuje Marjana Vajdu, čoveka koji mu je "teniski otac". Novak je sa Slovakom osvojio 67 titula, od toga 12 Grend slemova. Vajda je više od decenije pratio Novaka na turnirima.

Prvi na redu je bio Matsers u Monte Karlu. U prva dva kola Đoković je savladao Dušana Lajovića i Bornu Ćorića, da bi u trećem kolu bio poražen od Austrijanca Dominika Tima. Sledeći turnir je bio u Barseloni. Odlučio je da učestvuje zbog bolje pripreme za Masterse u Madridu i Rimu. Međutim, prerano ga je eliminisao slovački teniser Martin Kližan. Prerane eliminacije kao da su postale Novakov novi šablon. Mnogi se pitaju gde je nestao onaj pobednički mentalitet koji mu je bio najjači adut. Ipak, mnogi se nadaju da je to samo prolazna kriza koju su doživeli brojni sportisti: slične situacije su imale i njegove kolege Nadal i Del Potro, ali su uspeli da se vrate u svetski vrh.

OSCILACIJE

Na Mastersu u Madridu u prvom kolu je pobedio Nišikorija, da bi nakon toga opet usledio iznenadan poraz od Britanca Kajla Edmunda. Agonija se nastavlja. Novak pada na 18. mesto na rang-listi. Poslednji put je bio u tom rangu davne 2006. godine, kada je krčio svoj put do vrha. I na samom Đokoviću promena je očigledna: gotovo je neprepoznatljiv, izgleda bezvoljno, a želja za pobedama kao da je nestala. Igra mu je često bezidejna, kao da jedva čeka samo da završi meč, pa šta bude neka bude. Na trenutke je izgledao bespomoćno u odnosu na protivnike. Samopouzdanje mu je poljuljano, a protivnici su znali kako da iskoriste njegovu ranjivost. Bilo je bolno gledati šampiona kako se muči i doživljava krah.

U Rimu se situacija menja: sredinom maja je lako stigao do polufinala u kom ga je porazio Nadal. Na Rolan Garosu, koji je počeo krajem maja, Novak je lepo startovao. Pobedio je prvo Brazilca Silvu, zatim je slavio protiv trojice Španaca zaredom: Munara, Auguta i Verdaska. Nada u Novaka polako se vraća. Međutim, u četvrtfinalu neočekivano je slavio Italijan Marko Čekinato. Nakon više od tri sata igre uspeo je da savlada Đokovića sa 3:1 u setovima.

SA DNA

Sledeći turnir na kom je učestvovao je Kvins, kao priprema za Vimbldon. U London je došao kao 22. teniser sveta, najniže rangiran u karijeri. Biće da je tada Novak konačno tresnuo o dno sa kog nije imao kuda dalje osim natrag na vrh. Pobedio je Milmana, Dimitrova, Manarina, Šardija, a poslednja prepreka u finalu ostao mu je Marin Čilić. Novak ovaj meč gubi, ali zbog dobre igre tokom celog Kvinsa, nada još živi.

Početkom jula Novak se vraća na Vimbldon, tamo odakle je sve počelo pre sedam godina, 2011, kada je ostvario dečački san i prvi put osvojio ovaj turnir. Slavio je posle toga još dva puta – 2014. i 2015.

Zbog prikazanih rezultata u poslednje vreme, mnogi su verovali u povratak "otpisanog". Novak je u formi. U četvrtfinalu u četiri seta savladava Nišikorija. U polufinalu dočekuje ga Nadal. Odmah se znalo da neće biti lako, pogotovo znajući kroz šta je sve Novak prolazio. Ono što je usledilo u tom polufinalu komotno se može nazvati rovovskom borbom dva titana u finalu pre finala. Novak igra tako da mnogi misle: Bogu hvala, vratio se. Bez obzira »

na ishod meča, videlo se da je to – to. Jedan sportski komentator izjavio je da mu je to bio jedan od najtežih mečeva za prenos. "Igra nerava" je ušla u drugi dan zbog mraka. Meč koji je više ličio na epsku bitku nego na tenis, Novak dobija. Konačnu presudu donosi komentator RTS-a u rečenici koja sublimira sve: "Gotovo je, dame i gospodo, Novak Đoković se vratio."

U finalu rutinski pobeđuje Kevina Andersona iz Južne Afrike i osvaja četvrti Vimbldon i 13. Grend slem titulu. Usledila je američka turneja i pripreme pred Otvoreno prvenstvo Amerike. Početkom avgusta je odigrao Masters u Torontu, gde je završio takmičenje u trećem kolu izgubivši od Grka Cicipasa. Sledeći Masters je bio u Sinsinatiju, jedini koji mu je falio u trofejnoj kolekciji. Redom su padali Manarino, Dimitrov, Raonić, u polufinalu Čilić i na kraju najtrofejniji Rodžer Federer. Konačno osvaja dugoočekivani Sinsinati i ujedno 31. Masters u karijeri.

BORAC SA LJUDSKIM LIKOM

Došao je na red poslednji Grend slem u sezoni – Otvoreno prvenstvo Amerike. Novak je došao preporođen i svima je bilo jasno da je glavni favorit za titulu. Na koju čeka još od 2015. godine. Poslednje finale je odigrao pre dve godine, kada je poražen od Stena Vavrinke. U prva dva kola je na trenutke bilo neizvesno protiv Mađara Fučkoviča i Amerikanca Sandgrena, ali kasnije je bez oscilacija savladao u tri seta Gaskea, Souzu, Milmana, u polufinalu Nišikorija i na kraju zakazao finale sa svojim dobrim prijateljem Huanom Martinom del Potrom. Ovaj meč bio je pun preokreta, ali sreća je bila na Novakovoj strani. Uspeo je da slomi otpor protivnika. Novak je osvojio 14. Grend slem titulu i time se izjednačio sa Džonom Mekinroom. Ponovo se vratio među deset najboljih, ovoga puta je bio šesti. Revanširao se Del Potru za bolan poraz na Olimpijadi pre dve godine. I opet, nakon meča, vidimo Novaka Čoveka, a ne Novaka Tenisera: na kraju meča prišao je uplakanom Del Potru i probao da ga uteši zagrljajem. Kada se malo pribrao, Del Potro je rekao: "Tužan sam jer sam izgubio, ali Novak je zaslužio da uzme pehar. Igrao je sjajno i izuzetno pametno. Što se mene tiče, imao sam šanse tokom drugog i trećeg seta. Međutim, morao sam da igram do krajnjih limita sve vreme. On je veliki šampion. Tako mi je drago zbog njega." To finale US Opena ostaće istorijski prizor: zagrljaj Novaka i uplakanog Del Potra scena je koja služi da nas podseti šta je sport – borba za pobedu, ali poštena borba, uz ogromno poštovanje prema protivniku.

Nakon pauze od mesec dana, usledila je završnica sezone. Novak je odigrao poslednja tri Mastersa – u Šangaju, Parizu i Londonu. Više niko ne dovodi u pitanje Đokovićevu formu i očekivanja su ponovo velika. Prvi na redu je bio Masters u Šangaju koji je osvojio tri puta, ujedno i dobra prilika za skok na ATP listi. Više nego ubedljivo je došao do samog kraja i finala sa Bornom Ćorićem. Usput je savladao Šardija, Čekinata, Andersona i Aleksandra Zvereva u polufinalu. Novak je Zvereva razvalio sa 6:2, 6:1 u setovima, a Nemac, nemoćan i besan, slomio je reket. Ovom pobedom Novak se popeo na drugo mesto ATP liste prestigavši Federera. Finalni meč uopšte nije bio neizvestan, Novak je rutinski savladao protivnika za 32. masters titulu u karijeri. Samo Nadal ima jednu više.

Posle dve nedelje na red je došao Pariz. Sve oči su bile uprte u dvoranu Bersi. U prvom kolu je bio slobodan. Usledila je uzbudljiva završnica i četvrtfinalni meč sa Marinom Čilićem. Novak je izgubio prvi set, ali je uspeo da izjednači u drugom. U trećem, odlučujućem setu Čilić je napravio brejk 2:1. Novak u besu lomi reket, izjednačava na 2:2, u sedmom gemu spasava brejk loptu i vodi sa 4:3. Glavni trenutak je bio u osmom gemu, kada je iskoristio drugu brejk loptu, da bi kasnije servirao za pobedu. Ovo je bila Đokovićeva 16. pobeda u njihovom 18. susretu. Ovim trijumfom zakazao je novi dvoboj Rodžeru Federeru. Publika je jedva čekala da ova dva kolosa "ukrste rekete". Novak slavi sa 7:3 u trećem setu za 25. pobedu nad švajcarskim teniserom.

U finalu je Novaka čekalo iznenađenje turnira, ruski teniser Karen Kačanov. Novak ga je već jednom pobedio na Vimbldonu ove godine. Đoković je bio vidno premoren, nakon napornog meča protiv Federera, ali se očekivala pobeda. Međutim, Rus je odigrao partiju života. Poraz je na kraju ipak bio u drugom planu, jer se Novak nakon Pariza vratio na prvo mesto ATP liste. Četvrti put u karijeri je postao najbolji, nakon duže pauze.

London je poslednja stanica, ali samo za odabrano društvo. Osmorica najboljih tenisera bore se za prestižan trofej u britanskoj prestonici. Raspoređeni su u dve grupe. U prvoj grupi koja je nosila ime "Guga Kuerten" su Đoković, Zverev, Čilić i Džon Izner, a u grupi "Lejton Hjuit" Federer, Anderson, Tim i Nišikori. Silovito je Novak pobeđivao Iznera, Čilića i Zvereva u svojoj grupi. U polufinalu se susreće sa Andersonom koji želi da se revanšira Đokoviću za bolan poraz u finalu Vimbldona. Ipak, konačan rezultat bio je 7:6, 6:3 za Novaka koji ulazi u finale sa Zverevom, koji je tu stigao pobedivši Federera. Nemac je pokazao sjajnu igru i zasluženo slavio protiv Novaka rezultatom 4:6, 3:6. Đoković je morao da čestita protivniku. Ipak se ponovilo nepisano pravilo da se ne može dva puta pobediti isti protivnik na istom turniru.

Na kraju prošle godine Novak Đoković je dobio još jedno priznanje. Šesti put u karijeri Međunarodna teniska federacija dodeljuje mu titulu najboljeg tenisera godine. I Novakov trener Vajda proglašen je za najboljeg trenera u sezoni, najpre zato što je zaslužan za veliki povratak našeg tenisera.

Ove godine će početi nova era u tenisu sa jednim neprikosnovenim vladarom na čelu. Iako je odavno zauzeo svoje mesto u istoriji, sigurno će pokušati da obori još koji rekord i da se zadrži što duže na tronu. Mnogo toga će zavisti i od njegovih protivnika, ali ipak najviše od njega samog. Gledamo ponovo Novaka koji stiska pesnicu, uzvikuje "idemo" i reži na protivnike. Čoveka koji je ponovo gladan pobeda i željan tenisa. Dok god bude bilo tako, dominiraće svetskim tenisom. ¶

ILIJA KOSTADINOVIĆ

Rođen pre vremena

Foto: Tanjug / Tanja Valić

Dragoslav Šekularac nesumnjivo je bio jedna od pet Zvezdinih zvezda, bio je i planetarna zvezda u vreme odigravanja Svetskog fudbalskog prvenstva u Čileu, ali on je bio nešto više od toga. Modernim jezikom govoreći, on je bio – *star*

Da je u ono doba, prvom polovinom šezdesetih godina, medijska industrija bila razvijena kao što je danas, proizveli bi od Dragoslava Šekularca Šekija veću zvezdu nego što se vidi iz uglavnom požutelih novinskih isečaka, drljavih crno-belih snimaka načinjenih mahom filmskom kamerom i iz retrospektivnih intervjua koje je davao povremeno do kraja života i koji bez obzira na verodostojnost ne mogu da dočaraju legendu o Šekiju.

Moderna medijska industrija od kafanskih pevačica pravi zvezde, svaki saučesnik u nekom od rijalitija bude zasut zvezdanom prašinom, a drugorazredni fudbaleri postaju vedete... Jeste Šekularac snimio film (*Šeki snima, pazi se!*) izdao je i dve ploče, ali sve je to, i po ondašnjim aršinima, bilo amatersko nastojanje da se njegova slava kako-tako unovči.

Zamislite da su njegove bravure snimane sa dvadesetak kamera, s mogućnošću usporenog emitovanja, u koloru i iz više uglova, a da su njegove bravure van fudbalskog terena pomno praćene u tabloidima koji danas prave tiraže na opskurnim temama o opskurnim ljudima koje proizvodi pomahnitala medijska industrija željna epizoda iz tuđeg života.

U danima nakon Šekularčeve smrti mogli ste da pročitate sve o njemu i u tom smislu teško je nešto dodati. Ali ne mogu da se otmem pomami da opišem dva detalja iz njegove karijere koji su obeležili moje dečačko i mladićko doba.

Šekularac je (1963) nakon suspenzije zbog udaranja sudije Pavla Tumbasa u Nišu (mada će Šeki ceo život tvrditi da ga nije udario, nego samo da je zamahnuo rukom ka sudiji) odlučio da igra hokej u Crvenoj zvezdi. Prvo su ga učili da kliza, i čim se osovio na obe noge tražio je od saigrača da ga nauče kako da proturi pak protivniku kroz noge. Sećam se, bio je leden januarski dan, ujak je prvo mene obavio novinama ispod kaputa a potom i sebe. To su bile tadašnje perjane jakne. Na Tašmajdanu, na jedno minus dvadeset, Šeki je zaigrao protiv Partizana. Okupilo se 10-12 hiljada gledalaca. Svi su došli da ga gledaju. Promašio je tri, četiri izgledne prilike, a posle se pričalo da su ga hokejaši Partizana puštali da postigne gol, ali, eto, nije uspevao da pogodi.

A onda je u proleće 1968. godine objavljena vest da će u prolećnoj sezoni za OFK Beograd da igraju Miloš Milutinović i – Dragoslav Šekularac. Obojica su se, pri kraju karijere, iz neuspešne pečalbe vratila u Beograd. OFK-u je pretilo ispadanje iz Prve lige.

Već na prvoj pripremnoj utakmici protiv beogradskog Grafičara ispred Omladinskog stadiona na Karaburmi okupilo se oko 20.000 ljudi i policija je morala da zavodi red jer nije bilo mesta za sve koji su hteli da vide velike povratnike u jugoslovenski fudbal.

Ne sećam se koji je bio minut, ali zakleo bih se da je bilo drugo poluvreme. Ilija Petković je probio s leve strane terena, oštro, po zemlji, uputio je loptu u šesnasterac ka Šekularcu na koga su startovali odbrambeni igrači Grafičara, Šeki je samo raširio noge i pustio da lopta prođe a onda je, ne okrećući se da vidi šta se dešava, lagano potrčao ka izlazu s terena. Lopta je nepogrešivo došla do Milutinovića a ovaj je postigao gol.

Eto, to je moj skromni prilog u priči o legendi loptanja. ¶

D. ŽARKOVIĆ

ROSE BYRNE

ETHAN HAWKE

CHRIS O'DOWD

"NEODOLJIVO. OŽIVLJAVAJUĆA ROMANTIČNA KOMEDIJA."
- NEWYORK TIMES

"EKIPA FILMA JE DIVNA.
- FILM SCHOOL REJECTS

"TOPLO, PAMETNO I ZABAVNO. JEDNOSTAVNO ŠARMIRA."
- LOS ANGELES TIMES

OD AUTORA "SVE O DEČAKU"

DŽULIJET

LOS ANGELES MEDIA FUND PRESENTS IN ASSOCIATION WITH ROCKET SCIENCE A BONA FIDE PRODUCTION AN APATOW COMPANY PRODUCTION PRODUCED IN ASSOCIATION WITH TURNLET FILMS ROSE BYRNE ETHAN HAWKE CHRIS O'DOWD "JULIET, NAKED" CASTING JEANNE MCCARTHY CSA DIXIE CHASSAY CDG SUPERVISOR MAGGIE PHILLIPS MUSIC NATHAN LARSON COSTUME DESIGNER LINDSAY PUGH EDITOR SABINE HOFFMAN A.C.E. ROBERT NASSAU PRODUCTION DESIGNER SARAH FINLAY DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY REMI ADEFARASIN BSC EP PAUL SABONY EXECUTIVE PRODUCERS SIMON HORSMAN PATRICK MURRAY NICK HORNBY PRODUCERS ALBERT BERGER & RON YERXA BARRY MENDEL JUDD APATOW JEFFREY SOROS BASED ON THE NOVEL BY NICK HORNBY SCREENPLAY BY EVGENIA PERETZ AND JIM TAYLOR & TAMARA JENKINS DIRECTED BY JESSE PERETZ

U BIOSKOPIMA OD 10. JANUARA

LA MF INGENIOUS rocket/science MCF

Rizlu imaš

Znate li šta je bio dobar i jeftin poklon za Novu godinu? Čitač kartica. Priključuje se na kompjuter ili mobilni telefon (ima i takvih) i očitava podatke sa vaše lične karte, saobraćajne dozvole, zdravstvene legitimacije ili platne kartice. Ako na ličnoj karti imate sertifikovan elektronski potpis, pomoću ovog uređaja možete da završavate sve više administrativnih poslova gde god da se zateknete i u bilo koje vreme.

Ovo samo po sebi nije novost, čitači postoje već dvadesetak godina, a ni elektronski potpisi u Srbiji nisu od juče. Ono što jeste novo je da od 1. januara na sajtu Poreske uprave možete da proverite sopstvenu poresku zaduženost i podnosite poreske prijave, kao fizičko lice ili preduzetnik. Preciznije, za proveru stanja nije vam potrebna čak ni sertifikovana lična karta odnosno elektronski potpis, dovoljno je da kreirate korisničko ime i pasvord.

Rano je za ocenu uspešnosti, ali bila bi velika stvar ako bismo na ovaj način dobijali sve podatke o svojim poreskim obavezama. To znači da više ne bi smelo da se desi da posle nekoliko godina saznate za neki skriveni poreski dug koji je u međuvremenu narastao. Ako ga nema u ovoj bazi, onda ne postoji, to bi trebalo da postane pravilo i za poresku upravu da bi ovaj servis imao smisla.

Jer mogućnost da bez odlaska na šalter nešto proverimo samo je poslednja stepenica u velikom poslu stavljanja svih podataka pod jednu kapu, baš kao i kod onlajn bankarstva. Nebitno je da li koristite tu uslugu, bitno je da i vi i šalterski službenik vidite isto, kada pogledate.

Gotovo istovremeno objavljeno je i da su podaci o državljanima objedinjeni u jednu dostupnu bazu. To znači da mnogi od nas neće više morati da idu u opštinu očevog rođenja, pa još u seosku kancelariju koja radi jednom nedeljno ne bi li od države dobili potvrdu da su građani te države jer im država tu potvrdu traži. Što je dobar primer administrativnog reketiranja, budući da se izdavanje potvrde uglavnom naplaćivalo. Dodatna vrednost je i što se svaki ulazak u bazu beleži što otežava zloupotrebu ličnih podataka i smanjuje privilegije državnih službenika koji su mogli po potrebi da gvirnu u vaša dokumenta, pa da nešto dojave, zature ili pronađu.

Ako ostavimo malo po strani to što je digitalizacija države postala tema političkog nadgornjavanja postaće nam jasno koliko je to veoma važan proces za napredovanje društva. Sužava prostor korupciji, ukida besmislene administrativne radnje, šetanje po šalterima, spušta troškove države, a što je najvažnije daje nam na uvid naše podatke. Još bolje bi bilo da nam omogućava kontrolu nad njima, ali to je već sledeći nivo svesti koji kao društvo nismo dostigli. Tako da ćemo to, verovatno, prepustiti nekoj direktivi iz Brisela.

Srbija je daleko od Estonije, najbolje digitalizovane države na svetu, ali već i ovi servisi koje imamo dovoljan su motiv da sertifikujete svoju ličnu kartu, to jest da joj dodate elektronski potpis u MUP-u, što je jednostavan postupak. Ne može da šteti, a može da vam olakša mnoge poslove.

Ne treba potceniti otpore ovom procesu. Podsetimo se da je pre nekoliko godina ozbiljna debata vođena oko čipovanja ličnih karti što su neki videli kao oblik državne kontrole građana. Oprez nije na odmet, posebno kada je država u pitanju, ali treba imati u vidu da progres onima koji kasne zaračunava visoke kamate.¶

PRODAJA & PRETPLATA – cene s novogodišnjim popustom

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	**4930 RSD**	**4675 RSD**	**93,50 EUR**	**144,50 EUR**
12 meseci / 52 broja	**9860 RSD**	**9350 RSD**	**178,50 EUR**	**276,25 EUR**

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	**2600 RSD**	**23,00 EUR**
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	**3600 RSD**	**30,00 EUR**
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	**4300 RSD**	**37,00 EUR**
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	**5800 RSD**	**50,00 EUR**

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Bangladeš

"Imam ovu zlatnu narukvicu, ovaj privezak i ove novčiće, i nijednu drugu vrednu stvar u ovom stanu više nemam", kaže Suren i prebacuje sve svoje blago iz lopataste šake u naprslu pikslu. Jerevan meseca elula: kamen je vruć i isparava tokom noći, štroka koja se preko dana zaparložila u ćoškovima stana postaje hrana za noćne leptire, našim ni nalik. Suren navlači zavesu. Otvara fioku starog kredenca i vadi lažni pasoš, lažnu ličnu kartu, neka druga dokumenta koja su valjda prava – staru vozačku dozvolu, novu vozačku dozvolu, legitimaciju za prevoz, dedinu sliku sa grupom druge dece i bolničarkama: kada je Surenov deda bio dečkić od oko pet godina, spasao se od Otomana koji su ubijali Jermene tako što je sa grupom siročića sredinom 1915. prebačen u Azerbejdžan. U konačnici tih ubijanja, stradalo je oko milion i po Jermena. "Deda je ostao živ, zato što su ga Azerbejdžanci spasli. U Drugom svetskom ratu je bio dobrovoljac, kaže nije mogao da gleda i da ne uradi ništa, borio se na strani saveznika. Onda

devedesetih, još jedan rat – Azerbejdžanci, koji su ga kao petogodišnjaka spasli, devedesetih su probali da ga ubiju. Tako je moj deda otišao iz Karabaha i ponovo postao izbeglica u osamdeset i nekoj godini..." Želim da promenim temu. Međutim, sa strancima, ljudima se često priča o ratu; i ne samo o ratu – o bivšim ljubavima, o smrtima bliskih ljudi, o traumama, pretrpljenim nepravdama, željama koje se nisu ostvarile, kao i onim za koje strahujemo da se neće ostvariti pa ih izgovaramo sasvim tiho, o ljudima koje volimo, o neuzvraćenoj naklonosti i onima koji nas prosto ne vole, i o nekima koje uopšte ne poznajemo, ali ih doživljavamo kao bliske, jer znamo da su niti istog čvorišta kao i mi; čvorišta od iskidanih komadića tkiva i istrošenih žila, uvezani moždanim vijugama zategnutim do pucanja.

"Je l' misliš da život izlazi na nos ili na usta kad umreš?", pita me Suren. "Ja mislim na usta", kažem, ali nemam čime da potkrepim teoriju. Pratim ga u kuhinju. U Surenovom stanu postoji lavabo u kuhinji, ali ne i u kupatilu. U celom stanu vrata su najnovija i najskuplja – velika, bela, dupla, neprobojna. "Zašto?", pitam. "Ovo je siromašan deo grada, često se dešavaju pljačke. Zato se i zove Bangladeš – siromašan, razjeban." Unutra nema šta da se ukrade, ali drago mi je što ću spavati iza takvih vrata. Ni Suren ni ja nikad nismo bili u Bangladešu, ali zamišljam da sigurno izgleda mnogo strašnije nego prizor sa prozora (kopije su ipak kopije): obrisi niskih višespratnica od lošeg betona koji se previše zagreva, neomalterisane, nekim proizvoljnim redom načičkane zgrade bez vrata, hodnici bez prozora, prodavnice u kojima se prodaju slatkiši kojima je istekao rok trajanja, travnjaci se zalivaju iz rupa u betonu iz kojih šiklja i sliva se niz strme ulice, opušci, razbijeno staklo, neko neidentifikovano đubre od ko zna kad.

Kad padne mrak, na ulici nigde nikoga. Iz kuhinje izlazimo na balkon. Na klik se otvara limenka piva, i još jedna, i još jedna. "Zašto si otvorio treće pivo?", pitam. "Za svaki slučaj", kaže Suren, a ja razmišljam: "Hvala bogu da smo barem oprali ruke, prljavština je svuda." Sapun miriše toliko jako da mi kvari ukus piva. Dođe mi da pljunem, ali ipak progutam. Umorna sam. "Vidiš one zgrade tamo, to su gradili jugoslovenski radnici." Ne vidim, ali verujem da su negde tamo u mraku. "Bilo ih je puno ovde", priča Suren. Jugosloveni gradili Bangladeš, ha.

Ujutro beremo breskve u dvorištu, peremo ih na jednoj od onih rupa u betonu iz koje i dalje šiklja voda, Suren kaže da je čista. Deca na ulici znaju da sam strankinja, zna prodavačica, znaju žene koje puše na zajedničkim terasama u kraju, puše i tresu stolnjake u prašinu koju niko da počisti, u kojoj trče deca, koja se lepi za kosu, u kojoj se pohuju zaostali noćni leptiri koji se navodno hrane đubretom. Stiže maršrutka. Ulazimo, smeštam se preko puta jedne žene sa maramom na glavi. Pita me odakle sam, kažem iz Srbije, ona kaže ne zna, ja kažem iz Jugoslavije, ona kaže Jugosloveni su ovde pravili zgrade, ja kažem dobro, možda je to u bangladeškim standardima ipak neko čudo arhitekture. "Pa kad su gradili?", pitam, a ona kaže: "Posle zemljotresa 1988. Jugoslavija se raspala. Nisu stigli da udare malter. Zato je kod nas sve ovo ovako." Želim oboma da im kažem: i naše je razjebano, i mi smo imali rat, moj pradeda se borio u Drugom svetskom ratu i moj deda je bio izbeglica, a tata je bio u ratu devedesetih, i mi imamo Bangladeš u Novom Sadu, i prljave mahale, i nezavršene zgrade, i ljude koji žive u neomalterisanim kućama iz kojih nema šta da se ukrade. Menjam temu: pitam odakle je. "Iz Donjecka", kaže ona. Nigde ne radi, čeka da sredi papire. ¶

IVA HERC

OD SADA VAŽI

NOVOGODIŠNJI POPUST NA PRETPLATU

NA **VREME**

15% JEFTINIJA PRETPLATA NA ŠTAMPANO IZDANJE
i
20% JEFTINIJA PRETPLATA NA INTERNET IZDANJE!

TAČNE IZNOSE PROVERITE NA STRANI 61

dodatne informacije na 011/3234-774

I PRIPREMITE SE ZA ŠETNJU – NABAVITE KIŠOBRAN!

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

Skladištenje

Transport

Špedicija i carinjenje

4PL

SRBIJA
Nova Pazova, Prva centralna radna 4
Tel: +381 (11) 3314 329

BOSNA I HERCEGOVINA
Banja Luka, Svetosavska 79
Tel: +387 (51) 49 12 93

CRNA GORA
Podgorica, Vladike Ruvima II Boljevića 22
Tel: +382 (20) 89 13 93

www.dts.rs

DELTA TRANSPORTNI SISTEM

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec